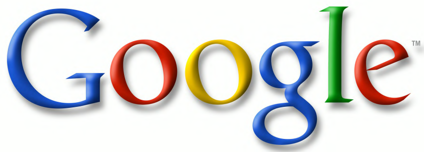

B. C. R.

Historie om de fra Norden Udvandrede Folk.

Forfattet af

Peter Friderich Suhm.

II. Bind.

Kiøbenhavn, 1773.

Trykt og findes til Kiøbs hos Brødrene Berling, saa og i Mummens Boglade paa Børsen No. 5.

Fortale.

Med denne Deel sluttes Historien af de vandrende Folk; og skal den næste indeholde critisk Historie af det Danske Folk fra Odin indtil Gorm den Gamle, Harald Blaatands Fader. Men som nogle Skrifter, vedkommende de Ting, som jeg udi disse Deele haver afhandlet, ere udkomne, og ei blevne mig bekiendte førend efterat de 4 første Deele vare trykte, saa jeg derover ei haver kunnet betiene mig af dem, heldst da ingen Leilig-

hed gaves at bruge dem i den 5 Tome, saa vil jeg her korteligen sige mine Tanker om dem. 1770 er udkommet til Helmstädt i 8vo Schirachs historische Briefe, som egentligen ere et Forsvar for Gotherne, og tilligemed en Anviisning til de beste Kilder af endeel af den Gothiske Historie, hvorudi dog Zosimus ophøyes for meget, og Kirke-Fædrene alt for meget nedtrykkes, hvorvel jeg gierne tilstaaer, at de ei kan regnes til de gode Historieskrivere. Da min Hensigt ved at skrive om Gotherne var anden end Schirachs, saa har jeg vel hverken saa udførlig afhandlet visse Ting, som han, ey heller samlet dem til eet og det samme Øyepunkt, som han; Imidlertid findes dog omtrent samme Tanker omstrødde hist og her i min Afhandling om Gotherne, og de øvrige passe sig deels ikke til mit Forehavende, og deels anseer jeg dem ei heller for rigtige.

Dernæst haver en indfød. Svensk Thunmann udgivet: Untersuchungen über die alte Geschichte einiger Nordischen Völker. Berlin 8vo 1772, som er en af de beste Bøgger, der i dette Fag haver i lang Tid seet Lyset, og hvor nye, rigtige og lærerige Ting forekomme. Det glæder mig udi adskillige Sætninger at komme overeens med denne lærde Mand, saasom at Lettisk er kommet af Finsk og Sclavonisk, at Venderne ere seent indkomne i Tydskland, en saa soleklar Sandhed, at jeg undres høyligen over, at den lærde Professor Schlözer haver villet nægte den; at Romerne have kiendt meget mere til Tydskland end alene det Stykke, som ligger vesten for Rhinen og sønden for Donau, da man rigtig nok, som Hr. Thunmann skriver, kunde sige, at de da aldeles ei havde kiendt Tydskland; at Ptolemæi Geographie er ingen Avl af de senere Tider, hvorvel jeg gierne tilstaaer, at noget kan være tilsat og endeel bedærvet, at de Danske

ere senere Indvaanere af Jylland end Angler og Saxer. Udi nogle Ting staaer jeg endda i Tvil, som at Reid-Gotland skal have ligget i Meklenborg og For-Pommern, da jeg snarere hælder til den Mening, at det fornemmelig bør søges sønden og norden for Duna, hvorvel jeg tilstaaer at Hr. Thunmanns Mening haver og meget for sig, og at den heele Sag er endnu problematisk; At Cimbrerne have været Celter, at Vanerne have været Vender ꝛc. For urigtig anseer jeg at Gotherne, og end mere Jyderne, ere nogensinde blevne ved en forandret Udtale kaldte Viter; at Procopius kalder Thuringerne Varner; at det Galiske og Cumriske ere adskilte Sprog, hvorvel jeg tilstaaer, at de ere stærke Dialecter; at Thor er af Herkomst en Finsk, og ei Nordisk Guddom; at de Danske have drevet Herulerne ud af Meklenborg. Mange af de fortreflige Opdagelser, som denne Mand haver giort, tænker jeg endnu ved Leilighed at nytte,

men

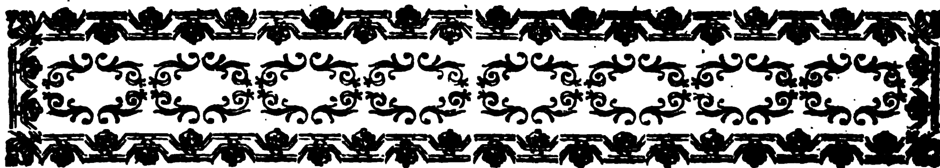
men mange, heldst de om Letterne og Venderne, faaer jeg ikke mere Leilighed til at anvende.

Endelig haver den lærde Professor Schlözer i Gøttingen i den 31 Tome af Verdens almindelige Historie, som udkom 1771, afhandlet den Nordiske Historie, og forstaaer han ved Norden alle Lande der ligge norden for Elven og Donau. Hvorvel over to tredie Deele af dette Skrift er taget af Schöning, Bayer, Fischer, Stritter, Erichsen, Ihre, saa haver dog den lærde Forfatter den Fortieneste at have samlet og oversat det, og derved giort det bekiendt for de Tydske, hvilket særdeles maae siges om Schönings tvende Afhandlinger. Han haver og tillagt endeel Anmærkninger. Hvad det meste af hans eget Arbeyde angaaer, da handler det om Slaver og Letter, og kan altsaa ikke mere bruges af mig, men havde været mig til megen Nytte, om det alerede havde været udkommet, da jeg skrev min første Tome.

Udi mange Ting er Hr. Professoren af andre Tanker end jeg, men da de fleste ere problematiske, saa faae de at staae ved deres Værd, og enhver Læser dømme om dem efter sin Indsigt og Smag. Endeel Sætninger kunde jeg vidst nok forsvare og bevise, men da jeg er en Hader af alle Stridigheder, saa vil jeg kun have dem, som ville vide Besked herom, henviste til mine forrige Tomer; Da de selv letteligen ved at læse dem, og det Hr. Professoren herom haver skrevet, kunne dømme os imellem.

For-

Fortegnelse
over
de Bøgger og Skribenter, og deres Editioner, som i de tvende sidste Tomer anføres, og ei i de trende første ere anførte.

Agrippa de occulta Philosophia f. 1533.
Augustini opera f. Antverpiæ 12 tomi 1700 — 1703.
Antiqvitates Historiæ ecclesiasticæ f. latine tantum Basileæ 1549.
Abdrete del origen de la lengva Castellana 4to. Roma 1606.
Arnell de prærogativa linguæ Suecanæ Upsaliæ 8vo 1711.
Assemanni Scriptores Historiæ Italicæ 4to. 4 tomi. Romæ 1751 — 1753.
Analecta Græca. 4to. Parisiis 1688.
A. Augustini Dialogi f. Antverpiæ 1654.
Arslebii Cimbria Romæ reconciliata. Havniæ 1691.
Agobardi opera. 8vo. 2 tomi. Parisiis 1666.
Apparatus literarius. Witebergæ. 8vo 1717.
Alfordi Annales ecclesiæ Britannicæ. f. Leodii 1663. 4 tomi.
Alciatus contra vitam monasticam. Hagæ Comitum. 4to. 1740.

Biörner de Gotunheimia. 4to. Stockholmiæ 1741.
Bartholin de Holgero Dano. Hafniæ. 8vo. 1677.
Bedæ Historia ecclesiastica. f. Cantabrigiæ 1722.
Bizari Historia Persica f. Francofurti 1601.
Bandurii numismata Imperatorum Romanorum. f. 2 tomi. Lutetiæ 1718.
Bucherii doctrina temporum. f. Antverpiæ 1634.
Büschings Magazin. 4to. 5 Theile. 1767 — 1771. Hamburg.

** Basilii

Basilii Magni opera. f. 3 tomi 1638.
Bibliotheca maxima Patrum. Lugduni f. 27 tomi 1677.
Beringii clavis Diplomatica. 4to. Hanoveræ 1754.
Biörner de orthographia linguæ Suio-Gothicæ. 4to. Stockholmiæ 1742.
Belii prodromus Hungariæ f. Norimbergæ 1723.
Büschings Geographie. 5 Theile. 9 Bände. Hamburg 1760 — 1768.
Baluzii Missellanea. 8vo. 7 tomi. Paris 1678 — 1715. & ex editione Mansi. f. 4 tomi. Lucæ 1761 — 1764.
Boissardi Antiquitates Romanæ. f. 3 tomi 1627.
Beehr res Meclebargicæ. f. Lipsiæ 1741.
Bouqueti Scriptores Gallici. f. 11 tomi. A Paris 1738 — 1767.
Bartholin de Langobardis. 4to. Hafniæ 1676.
Büntings Braunschweigische Chronick. Magdeburg f. 1586.
Bonifacii epistolæ per Serrarium. 4to. Moguntiæ 1605.
Bernhard von der Wetterau. 4to. Frankfurt 1745.
Bucherii Belgium Romanorum. f. Leodii 1655.
Bacon (Nathanael) an historical discourse of the uniformity of the government of England. London 4to. 1647.

Conringii opera. f. 7 tomi. Brunsvigæ 1730.
Chronicon Saxonicum. Gibsoni 4to 1692.
Conradi Abbatis Urspergensis chronicon. f. Argentorati 1609.
Cassiodori chronicon in Historiæ Romanæ Epitome. 12mo. Lugd. Bat. 1649.
Codex Theodosianus. f. 6 tomi. Lugduni 1665.
Chrysostomi opera. 12 tomi. Francof. ad Mænum 1698.
Cyrilli Hierosolymitani opera. f. Lutetiæ 1631.
La Crose thesaurus epistolicus. 4to. 3 tomi 1742.
Cassiodori opera. 4to 1637.
Casaubonus de qvatuor linguis. 8vo. Londini 1650.
Crantzii Vandalia. f. Francofurti 1575.
Crantzii chronicon regnorum Aquilonalium. f. Argentorati 1546.
Du Cange glossarium mediæ & infimæ Græcitatis. f. 2 tomi. Lugduni 1688.
Christiani 5ti Norske Lov. 1687.
Chriemhilden Rache. 4to. Zyrich 1757.

Corippus.

Corippus. 8vo. Altorfii 1743.
Chytræi Saxonia. f. Lipsiæ 1593.
Cuspinianus de Consulibus Romanis. f. Francofurti 1601.
Christii origines Langobardicæ. 4to. Halæ 1728.

Donii inscriptiones. f. Florentiæ 1731.
Dlugossi historia Poloniæ. f. 2 tomi. Francofurti 1711.
Dolci de lingva Illyrica. 4to. Venetiis 1754.
Dacherii Spicilegium. Parisiis f. 3 tomi 1723.

Epiphanii opera. f. 2 tomi. Coloniæ 1682.
Elmacini historia Saracenica. f. Lugduni Batavorum 4to 1625.
Eccard de numis explicatu difficilioribus. Lipsiæ 4to 1722.
Elvius de Ölandia. Holmiæ 4to 1703.

Ferrarii lexicon Geographicum. f. Ienaci 1677.
Festi Historia Romana in Historiæ Romanæ Epitome. 12mo.
Freheri Scriptores Germanici. f. 3 tomi. Francofurti 1624.
Francks Beyträge zur Historie von Chur-Sachsen. 6 Theile. 1754.

Gregorii Thaumaturgi opera. f. Parisiis 1622.
Grönvall historia linguæ Dalekarlicæ. 4to. Upsaliæ 1733.
Grævii & Burmanni thesaurus Antiquitatum Italiæ & Siciliæ. f. 45 tomi. Lugd. Bat. 1725.
Gundling de Henrico Aucupe. 4to. Halæ 1711.
Gothofredi Autores linguæ latinæ. 4to. apud Petrum de la Rouiere 1622.
Gesneri Scriptores rei rusticæ. 4to. Lipsiæ 1735.
Goldasti Scriptores rerum Suevicarum. Ulmæ 1727.

Historiæ Augustæ Scriptores. 8vo. Lugd. Bat. 1661.
Holenius de Dalekarlia. 4to. 2 partes. Upsaliæ 1722 & 1725.
Hallmann om Brödrene Phase. 4to. Stockholm 1726.
Heldenbuch. f. Frankfurt am Mayn 1560.
Haigolds Beylagen zur neu veränderten Rusland. 8vo. 2 Theile. Riga 1769 und 1770.
Heupelius de Ulphila. 4to. Witterbergæ 1693.
Histoire de Bearn par P. de Marca. f. Paris 1640.

Hartknochii chronicon P. de Dusburg. 4to. Jenæ 1679.
H. v. d. Hardt in Jobum. f. Guelferbyti 1728.
v. Haven de Anglo Saxonibus. 4to. Hafniæ 1745.
Hanſelman, wie weit die Römer in Oſt-Franken gedrungen ſind. f. 1768.
Hiſtoire des Seqvanois par Dunod. A Paris 4to 1735.
Hemingi Chartularium. 8vo. 2 tomi. Oxonii 1723.
Harkenroth Ooſt-Frieſche Oorſpronkelykheden. 8vo. Groningen 1731.

Jornandes de regnorum Succeſſione in Muratorii Scriptoribus Italicis, & in Hiſtoriæ Romanæ Epitome. 12mo.
Ihre Ulphilas illuſtratus. 4to. Upſaliæ 1752 & 1755.
Ihre gloſſarium Suio-Gothicum. f. 2 tomi. Upſaliæ 1769.
Ihre de mutationibus linguæ Suio-Gothicæ. 4to. 2 partes. Upſaliæ 1742 & 1743.
Ihre fragmenta verſionis Ulphilanæ. 4to. Upſaliæ 1763.
Ihre reliquiæ linguæ Geticæ. 4to. Upſaliæ 1758.
Ihre de dialectis linguæ Suio-Gothicæ. 4to. Upſaliæ 1756 & 1758.
Jornandes de Getis ex editione Vulcanii. Lugduni Batavorum 1597, 8vo.
Iſidori Hiſpalenſis chronicon in Grotii hiſtoria Gothica. 8vo.
Iſidori Hiſpalenſis opera. f. Pariſiis 1601.
Irici hiſtoria Tridinenſis. f. Mediolani 1745.
Irenici Exegeſis Germaniæ. f. Hanoviæ 1728.
Ihre catalogus Regum Suio-Gothicorum. 4to. 5 partes. Holmiæ 1752 — 1755.
Janſon hiſtoriſche Nachricht von Golzwarder. Oldenburg. 8vo 1756.
Inett origines Anglicæ. f. 2 tomer. London 1704.

Knittelii Ulphiles. 4to. Guelferbyti.
Ellebergs Kritiſka och Hiſtoriſka Handlingar af Stockholm. 8vo 1760.
Koialowicz hiſtoria Lithuana. 4to. 2 partes. Dantiſci 1650, & Antverpiæ 1669.

Lindenbrogii Scriptores. f. Hamburgi 1706.
Langhornii antiqvitates Albionenſes. 8vo. Londini 1673.
Lambardi Archæonomia. f. Cantabrigiæ 1644.
Libanii opera. f. 2 tomi. Pariſiis 1606.
Lye Ulphilas. 4to. Oxonii 1750.

Leib-

Leibnitzii commercium epistolicum ex edit. Gruberi. 8vo. 2 tomi. Hanoveræ 1745.
Labbei Nova Bibliotheca Manuscriptorum. f. 2 tomi. Parisiis 1657.
Leonis Africani descriptio Africæ. 8vo. Lugduni Batavorum 1632.
Lazius de gentium migrationibus. f. Basileæ 1572.
Loccenii Lexicon juris Sueo-Gothici. 8vo. Upsaliæ 1665.
v. Loons aloude regeeringwyze van Holland. 8vo. 5 Deele. Leyden 1745.
Lucæ Fürsten-Saal. 4to. Franckfurt 1705.
Ludewig reliqviæ Manuscriptorum. 8vo 12 tomi. Francofurti 1720 — 1741.
Liviani i Goti illustrati. f. Verona 1679.
Lyschanders Danske Kongers Slægte Bog. f. Kiøbenhafn 1622.
Lewis history of Tenet. 4to. London 1736.
Laurentii Monumenta Suevica in Thuringia. Naumburgi.
Laurentii Monumenta Francica in Thuringia. Naumburgi.

Monumenta Palmskioldiana. 4to. Upsaliæ 1750 — 53.
Muratorii Scriptores Italici. f. 28 tomi. Mediolani 1723 — 1751.
Micrælii Pommerland. 4to. Stettin 1640.
Museum Regium Jacobæi. f. Hauniæ.
Mediobarbi numi. f. Mediolani 1730.
Menage Dictionaire Etymologique. f. A Paris 1694.
Macphersons critical dissertations of the ancient Caledonians. London 4to 1768.
Molleri Cimbria literata. f. 3 tomi. Havniæ 1744.
Mauricii Strategicon. 8vo. ad calcem Tacticorum Arriani. Upsaliæ 1664.
Mabillonii Analecta. f. Parisiis 1723.
Moscardi Museum. f. 2 partes. Padova 1656.
Montfaucon collectio Monumentorum. f. 2 tomi. Parisiis 1706.
Mabillonii Museum Italicum. 4to. 2 tomi. Lutetiæ 1687.
Muratorii Italienische Geschichte. 4to. 9 Theile. Leipzig 1745 — 50.
Muratorii antiqvitates Italiæ medii ævi. f. 6 tomi. Mediolani 1738 — 42.
Molleri isagoge in historiam Cimbricam. 8vo. Hamburgi 1691.
Mabillonii Acta Sanctorum Ordinis S. Benedicti. f. 7 tomi. Lutetiæ 1688 & 1685. Venetiis. Tomus 8 & 9.
Mölling Muthmassung von dem Vaterlande der Angel-Sachsen. Bielefeld 4to 1756.
Milton's history of Britain. 8vo. London 1678.

Monumenta historica inedita 3 fasciculi. 8vo. Braunschweig 1758 und 1759.
Mösers Osnabrückische Geschichte. Osnabrück 8vo 1768.

Nicephori Callisti historia Ecclesiastica. f. latine tantum. Græce & latine. f. 2 tomi Lutetiæ 1630.
Nuova Transfigurazione delle lettere Etrusche. 4to 1751.
Nummotheca Beccekeriana. Hamburgi f. 1750.
Nettelbladt fasciculus rerum Curlandicarum. 4to. Rostochii 1729.
Noodts Beyträge zur Schleswig-Holsteinischen Historie. Hamburg 2 Bände.

Ortelii Synonymia. f. Antverpiæ 1578.
Olearii Syntagma rerum Thuringicarum. 4to. Erfurt 1704.
Otterbourne, Thomæ, chronicon Angliæ. Oxonii 8vo 1732.
Oratio Dominica. Augspurg. f.

Peringskiöld Biblisft Slægt-Register. f. Stockholm 1713.
Pfeiffers Paprotzkius enucleatus. 4to. Breßlau 1730.
Prudentii opera. 8vo. Halæ 1703.
Possidii vita Augustini. 8vo. Augustæ Vindelicorum 1764.
Pagii Critica in Baronium. f. 4 tomi. Coloniæ Allobrogum 1705.
Pubitscka Geschichte Böhmens. 4to. 2 Theile. Leipzig 1770 und 1771.
B. Pirkheimer descriptio Germaniæ. Antverpiæ 1585.
Paulus Diaconus de vita Patrum Emeritensium. 4to. Antverpiæ 1638.
Preußische Lieferungen. 8vo. 1 Band. 6 Stück. Leipzig 1753.
Pontoppidani gesta Danorum. 8vo. 3 tomi. Lipsiæ 1740 & 1741.
Prosperi Aqvitani opera. Paris f. 1711.
Pratilli historia Principum Langobardicorum. 4to. Neapoli 1749. tomi 3.
Pegge Anglo-Saxon remains. 4to. London 1756.
Pithæi opera. 4to. Parisiis 1609.

Ramelius de Berserkis. 8vo. Upsaliæ 1725.
Reinesii inscriptiones f. Lipsiæ 1682.
Rutilii itineratium. 8vo. Altorphii 1741.
B. Rhenani res Germanicæ. f. Basileæ 1531.
Reuberi Scriptores Germanici. f. Francofurti 1584.
Robert's of Gloucestre chronicle. 8vo. 2 tomi. Oxford 1724.

Schön-

Schönnings Norges gamle Geographie. 4to. Kiøbenhavn 1752.
Schotti Hispaniæ illustratæ Scriptores. f. 4 tomi. Francofurti 1603.
Salmasius funus lingua Hellenisticæ. 8vo. Lugduni Batavorum 1643.
Sagittarii Historia Goslariæ. 4to. Lipsiæ 1695.
Surii vitæ sanctorum Coloniæ 1581. f. 7 tom.
Synesii opera. f. Luteciæ 1631. ad calcem Cyrilli Hierosoymitani.
Sponii Miscellanea eruditæ antiqvitatis. f. Lugduni 1685.
Salviani opera. 8vo. Parisiis 1663.
Strelows Gullandske Chronike 4to 1633. Kiøbenhavn.
Stillingfleet origines Britannicæ. f. London 1685.
Sabbatini, il vetusto Calendario Napoletano. 4to. 10 tomi. In Napoli 1744 — 1747.
Sahlstedts store Tuna. f. Stockholm 1743.
Somneri Dictionarium Saxonicum. f. Oxonii 1659.
Spelmanii vita Alfredi. f. Oxonii 1678.
Ströms Syndmörs Beskrivelse. 4to. 2 tomer. Sorøe 1762 og 1766.
Schmidt de Langobardis. 4to. Jenæ 1728.
St. Julien de l'origine des Bourgongnons. A Paris f. 1581.
Schlöpkens Bardewickische Chronick. 4to. Lübeck 1704.
Spangenbergs Mansfeldische Chronick. Eisleben f. 1582.
Salomon's historical collection. 8vo. London 1706.
Scheidt Bibliotheca Gœttingensis. Göttingen 1758.
Scriptores Germanici Bœcleri. f. Argentorati 1685.
Suidas Kusteri. f. 3 tomi. Cantabrigiæ 1705.

Törner de Westro Bothnia. Upsaliæ 1731.
Tillemont histoire des Empereurs. 8vo. 10 tomes. A Bruxelles 1692 — 1709.
Themistii opera. f. Parisiis 1684.
Tillemont Memoires de l'histoire ecclesiastique. 8vo. 30 tomes. A Bruxelles 1692 — 1730.
Toppeltini origines Transsylvanicæ. 8vo. Lugduni 1667.
Tormii antiqvitates. 4to. Hafniæ 1642.
Thomæ Analecta Gustroviensia. 8vo. Gustroviæ 1706.

Tetsch

Tetsch Curländische Kirchen-Geschichte. 8vo. 3 Theile. Leipzig 1767.—70.
Thuringia Sacra. f. Francofurti 1737.

Verelii Historia Suio-Gothica. 4to. Stockholmiæ 1730.
Valesii gesta Francorum. f. 3 tomi. Luteciæ Parisiorum 1646.
Victor Vitensis de persecutione Vandalica. 4to. Venetiis 1732.
Vulcanii thesaurus utriusque linguæ. f. Lugduni 1600.
Venantius Fortunatus Moguntiæ. 4to. 1603.

Usserii Antiquitates ecclesiarum Britannicarum. f. Londini 1687.
Uffenbachs Reisen. 8vo. 3 Theile. Frankfurt 1753 und 1754.
Ughelli Italia Sacra. f. 10 tomi. Venetiis 1717 — 1722.

Wilkinsii leges Anglo-Saxonicæ. f. Londini 1721.
Wallins Gothländska Handlingar. 4to. Stockholm 1747.
Wennerdahl de Wikico Ostro-Gothica. 4to. Upsaliæ 1733.
Wormii litteratura Runica. 4to. Hafniæ 1636.
Wilkina Saga. f. Stockholmii 1715.
Wilkinsii Concilia. 4 tomi. Londini 1737. f.
Wise numi Bibliotcecæ Bodlejanæ. f. Oxonii 1750.

Zeileri descriptio Sueciæ. 12mo. Amstelodami 1656.
Zschackwitz Teutsche Alterthümer. 8vo. Frankfurt 1743.
Zanetti del regno di Langobardi in Italia. Venezia 4to. 1753.

Indhold

Indhold
af dette hele Værk.
Første Deel.
Et Udkast af en Historie over Folkenes Oprindelse i Almindelighed, som en Indledning til de Nordiske Folkes i Særdeleshed.

Herhos 8 Tabeller:

Anden Deel.

Om de Nordiske Folks ældste Oprindelse.

Om deres Udspring og Nordens første Bebyggelse.

Tredie Deel.

Om Odin og den Hedniske Gude-Lære og Gudstieneste udi Norden.

Første

Første Bog.

Om Odin.

Anden Bog.

Om Thor og Freyr.

Tredie Bog.

Om de øvrige Nordiske Guder og Gudinder.

Fierde Bog.

Om det øvrige af den Nordiske Gude-Lære, og om deres Gudstieneste.

Fierde Deel.

Første Bind.

Om de, fra Norden udvandrede, Folk.

Første Bog.

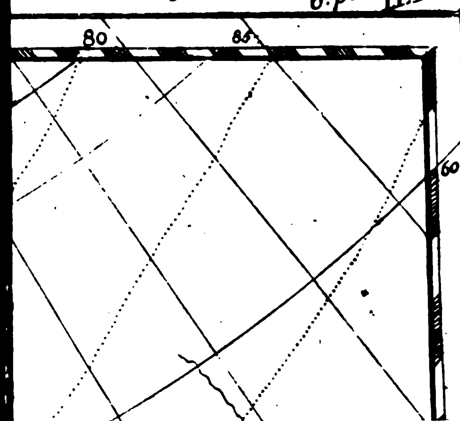
Anden Bog.
Om Gothiske Folk.

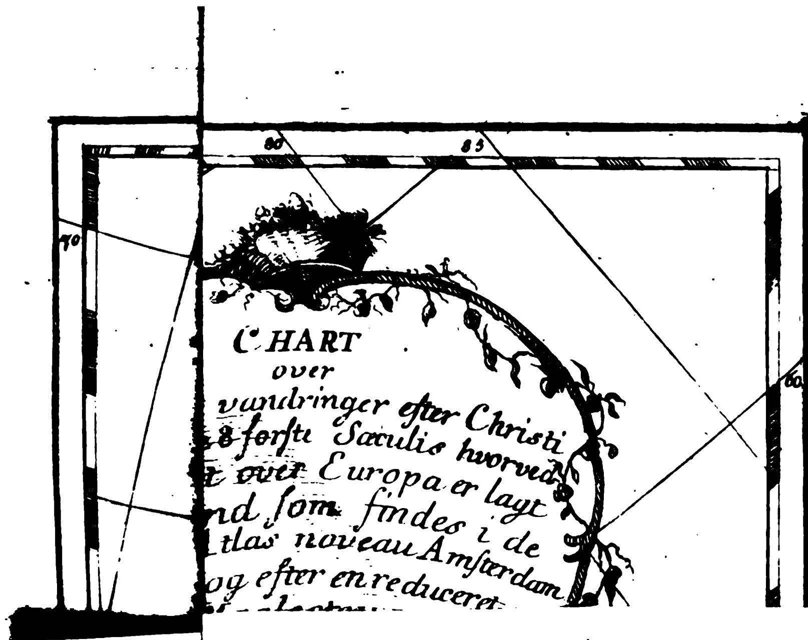
Tredie Bog.

Herhos 3 Tabeller til Pag. 202.

Femte Deel,
eller fierde Deels andet Bind.
Om de, fra Norden udvandrede, Folk.
Fierde Bog.
Om endeel flere Folk.

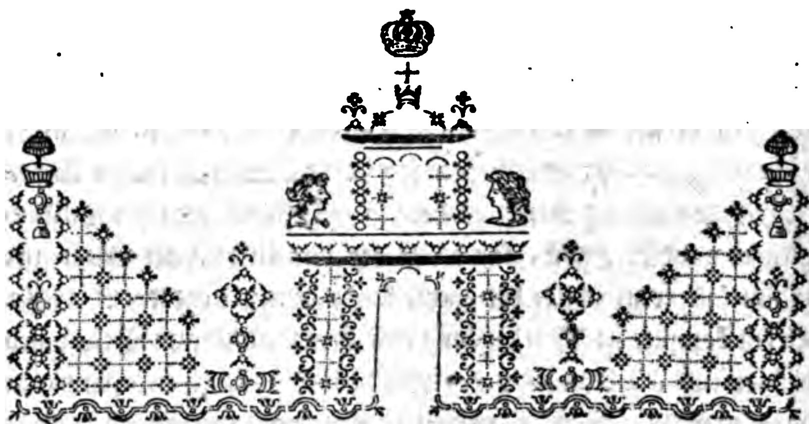
Herhos to Landkorter og Register.

periodus
T.I.Tab.3.b.
p.133.
7 periodus. 2464.
T.I. Tab.3.b.T.2.
pag. 133.
6. periodus. 2363
T.I.Tab.3.b.Tab.I.
T.2.p.132
80
85
60
5 periodus.
2262.
T.I.Tab.3.b
Tab.I.

CHART
over
vandringer efter Christi
8 første Sæculis hvorved
over Europa er lagt
nd som findes i de
tlas noveau Amsterdam
og efter en reduceret

Fierde Bog.

Om endeel flere Folk.

I. Capitel.

Om Angler.

§. I.

Jeg agter kun fornemmeligen at handle om dem, for saavidt de have beboet den Cimbriske Halvøe, og giort Tog til Britannien, og ei om deres Forretninger der. Forud maae jeg anmærke, at jeg udi den anden Tome p. 271—276 haver i Anledning af Saxerne anmærket endeel om Anglerne, og i den tredie Tome p. 113 og 114 noget om dem i Anledning af Odin, hvilket jeg ey her vil igientage, men have Læserne did henviste.

Ældste Sæde udi Neder-Saxen imellem Weser, Elven og Aller, og de Hartziske Bierge, omtrent hun-

Anden Deel.

Om de Nordiske Folks ældste Oprindelse.

Om deres Udspring og Nordens første Bebyggelse.

Tredie Deel.

Om Odin og den Hedniske Gude-Lære og Gudstieneste udi Norden.

Første

Første Bog.

Om Odin.

Anden Bog.

Om Thor og Freyr.

Tredie Bog.

Om de øvrige Nordiske Guder og Gudinder.

Fierde Bog.

Om det øvrige af den Nordiske Gude-Lære, og om deres Gudstieneste.

Fierde Deel.

Første Bind.

Om de, fra Norden udvandrede, Folk.

Første Bog.

Anden

Anden Bog.
Om Gothiske Folk.

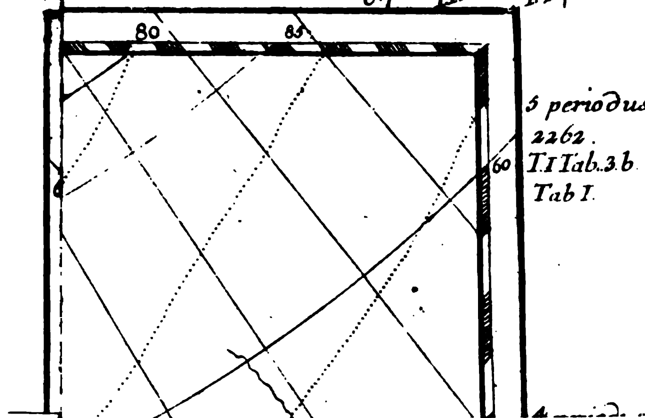
Tredie Bog.

Herhos 3 Tabeller til Pag. 202.

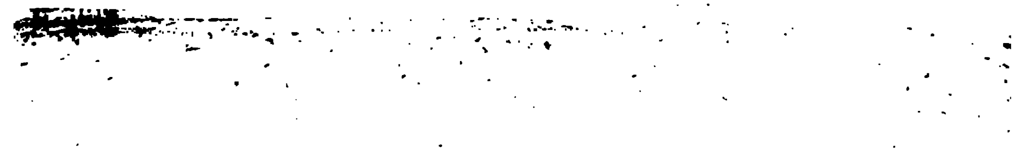
Femte Deel,
eller fierde Deels andet Bind.
Om de, fra Norden udvandrede, Folk.

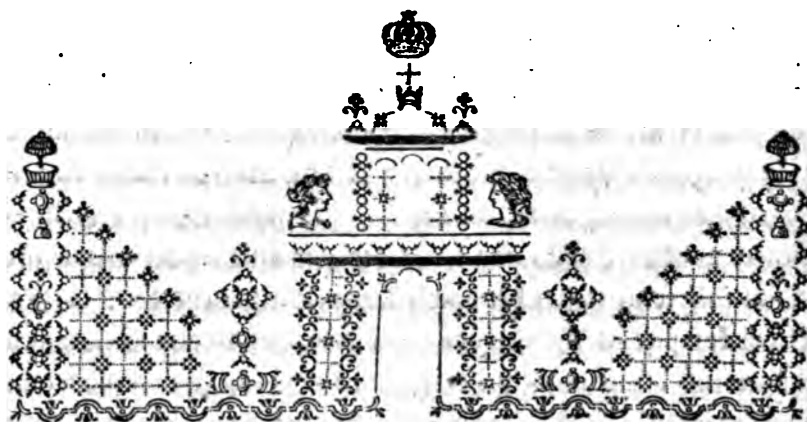
Fierde Bog.
Om endeel flere Folk.

Herhos to Landkorter og Register.

periodus 7 periodus. 2464.
T.I Tab.3.b. T.I. Tab.3.b T.2.
p.133. pag. 133.
6. periodus 2363. T.I. Tab.3.b. Tab.1. T.2. p.132.
80
85
5 periodus. 2262. T.I Tab.3.b Tab I.
60

Fierde Bog.

Om endeel flere Folk.

I. Capitel.

Om Angler.

§. I.

Jeg agter kun fornemmeligen at handle om dem, for saavidt de have beboet den Cimbriske Halvøe, og giort Tog til Britannien, og ei om deres Forretninger der. Forud maae jeg anmærke, at jeg udi den anden Tome p. 271 — 276 haver i Anledning af Saxerne anmærket endeel om Anglerne, og i den tredie Tome p. 113 og 114 noget om dem i Anledning af Odin, hvilket jeg ey her vil igientage, men have Læserne did henviiste.

Ældste Sæde udi Neder-Saxen imellem Weser, Elven og Aller, og de Hartziske Bierge, omtrent hun-

tredie Aar for Christi Fødsel.

At de egentligen have været Saxer, det er Tydske og ei Nordiske, kan sees deraf, at de fulgte med Saxerne til Britannien, at de af utallige Engelske Skribenter fra Middel-Alderen kaldes Angel-Saxer, og endelig deraf, at det Angel-Saxiske Sprog i Britannien er gandske Tydsk, saa og at det som Angli i det Slesvigske endnu tale er mere ligt det gamle Angel-Saxiske end det Nordiske. Hertil kommer at Witichindus (1) vidner, at Angli i Britannien brugte endda i hans Tid det Gevæhr Sahs, hvoraf Saxerne have efter Witichindi ei urimelige Mening faaet Navn; At de rette Britanniske Folk kalde dem aldrig Angler, men Saxer, hvilke egentligen paa Wallisk kaldes Saesneg, paa Cornisk Zouznak, og paa Irlandsk Sasgihnach (2), dog er det mærkeligt at Anglia kaldes paa Wallisk Lhoegr, hvilket Ord jeg ei finder i Bullett, men maaskee har Sammenhæng med Loch, Luch ɔ: Vand, hvorimod det Saxiske Navn tydelig viser sig i alle de andre med det Wallisske beslægtede Sprog, nemlig Cornisk, Armoricansk, Irlandsk (3), og forekommer dette Navn Saxer allerede mange gange for en Fiende hos den Britanniske Poet Lomarchum, som levede Aar 570 (4). Mærkeligt ogsaa, at iblant Jyderne ved Vester-Havet findes mange Spor efter det gamle Angel-Saxiske Sprog, hvilket altsammen stadfæster min Mening, at Saxer, Angler og Jyder have fra Forstningen af været Tydske, men deres Sprog mere blandet ved Naboelauget med Nordisk end andre Tydskes, og de tvende sidste endeligen giorde til Nordiske, og in Specie til Danske, først, som det synes, ei længe efter Cimbrernes Udvandring, ved det Nordiske

Joter

(1) Ap. Meib. t. 1. p. 629.
(2) Lhuyd's Arch. Brit. p. 23.
(3) Ib. p. 42.
(4) Ib. p. 260.

Joter begyndte at nedsætte sig der, dernæst i det 2 Sæculo, da en Odin, en Broder af Kong Dan, førte en stærk Colonie til Slesvig fra Norden, og endeligen i det 5 Sæculo, og saa fremdeles, da Jylland og Angeln, i Særdeleshed det sidste, var ved de stærke Udvandringer til Britannien bleven blottet for Indvaanere. Men herved forefalde tvende Spørsmaal, først hvorfor Ptolemæus (5) sætter Angili, som han kalder dem, sønden for Elven, da dog Tacitus, som er ældre end han, sætter dem norden for, hvilket sidste skeer ogsaa af de efterfølgende Skribenter, og det dog synes underligt at troe, at de først have boet nord, siden sønder paa, og atter igien nord paa; Og dernæst, hvi baade Ptolemæus og Tacitus kalde dem Suever, da saavel alle senere Skribenter, som Sproget viser, at de have hørt til Saxerne. Man kunde maaskee i Henseende til Ptolemæum falde paa de Tanker, at hans Angler have virkeligen været Suever og ei Saxer, og at de have givet Anledning til Navnet af Engern, eller Angaria, som forekommer i senere Tider, og som mange nyere have villet udlede af Anglis; Allerhelst Agathodæmons Chart ved Ptolemæus sætter disse Angili langt inde i Landet, imellem de Floder Ems, Weser og Elven, og ei langt fra Weserens Udspring, følgeligen i det Münsterske, Lippiske, Paderbornske, Westphaliske, Engriske, Hessiske, Grubenhagiske, Halberstadiske og Magdeborgiske. Men herimod kan indvendes, at disse Charter ere uden Tvil temmeligen nye, saa at lidet eller intet findes udi dem, som man kan tilskrive den gamle Agathodæmon; Dernæst, at naar man nøye betragter Ptolemæi Ord: Af Folk, som boe inde i Landet, ere de største, eller rettere meget store, Suevi Angili, som ere mere østlige end Longobardi,

(5) Geogr. l. 2. c. 11. p. 58.

strække sig imod Norden, og boe indtil midt paa Elven, og østen for dem Suevi Semnones, som boe paa hiin Side Elven, saa kan man af dem ei slutte, at Angili have boet saa langt vester paa, men gierne indskrænke dem imellem Weser og Elven; Og endeligen at Angri udgives ei alene for virkelige Saxer af alle Middel-Alderens Skribenter, men og at deres Sprog viser, at de virkeligen have været det. Hertil kommer, at Tacitus sætter sine Angler, som han ogsaa gior til Suever, omtrent paa de Kanter, hvor de virkelige Saxiske Angler findes siden at have boet. Af alt dette slutter jeg, at Angli have først virkeligen boet langt inde i Landet, omtrent imellem Weser, Elven, de Hartziske Bierge, og maaskee Aller-Floden; At de i Henseende til første Udspring have ligesaavel hørt til den Ingævoniske Stamme, som Chaucer, Friser, Cimbrer, Teutoner, Franker, Saxer; At Tacitus og Ptolemæus have kun kaldet dem Suever, fordi de maaskee bunde deres Haar op paa samme Maade som Sueverne; At de for Christi Fødsel, og maaskee i Anledning af de Cimbriske og Teutoniske Udvandringer, med hvilke de for os ubekiendte Aarsager have ei villet have noget at giøre, endskiønt de vare beslægtede med bemældte tvende Folk, have veget nord efter, og da taget i Besiddelse nogle af dem forladte Lande, og blandet sig med de tilbageblevne Indvaanere, og da er maaskee og de smaae Folk hos Ptolemæum, Sigulones, Cobandi, Chali, Phundusii, deres Navne forgangne, og blevne opslugede af Anglerne. Dersom man med nogle nyere Lærde vilde anseе Ptolemæum for et Værk, sammenflikket i nye og sildige Tider, saa slap man let fra denne Tvist om deres Bolig; Men saadant er ei at opløse, men at sønderhugge Knuder, og dog stod den Vanskelighed endda tilbage med Tacito, at han giør Anglerne

til

til Suever. Og at de maae have veget nord paa en Tid lang for Christi Fødsel, bestyrkes ogsaa derved, at hverken Strabo, Vellejus eller Plinius nævne dem, fordi de alene kiendte, hvad som laae sonden for Elven, og at Tacitus derimod sætter dem norden for bemældte Flod.

§. II.

Tacitus (6) kalder dem Angli, og regner dem iblant de syv Suevisfe Folk, der dyrkede Hertha paa en Øe i Oceano, og strakte sig ind i de meest skiulte eller inderste Deele af Germanien. Maaskee at de Suever have og været Angler, som han taler om at have fanget den Usipiske Cohort, der, efter at have dræbt sin Hovedsmand, og de hos sig værende Romerske Soldater, svævede paa tre Skibe om paa Havet, og seylede rundt om heele Britannien; Allerheldst han videre siger, at de siden bleve fangne af Friserne, og tilsidst nogle af dem solgte, saa at de igien komme til Romernes Grændser ved Rhinen. Heraf slutter jeg, at disse Suever maae have boet ved Vester-Havet, hvorved Anglerne gandske vist boede i det 5 Seculo. Tacitus holdt Anglerne, endskiønt maaskee uretteligen, for Suever, og andre Suever kan man ei falde paa at have nogensinde boet ved Vester-Havet. Udi min fierde Tome haver jeg antaget, at Femern er denne Øe, og at disse Taciti Angli have rimeligen boet i det Slesvigske, eller dog ei langt derfra, hvor man i senere Tider vist finder dem, siden Varni, et af disse syv Folk, beboede det Meklenborgske. Men herved forefalder det Spørsmaal, hvo der da haver beboet Wagerland, som ligger midt imellem. Maaskee nogle af de andre syv smaae Folk have da boet der. Men i Slutningen af det 5 og Begyndelsen af det 6 Seculo maae

Andet Sæde i det Slesvigske, og maaskee i en deel af Wagerland.

Ved Aar 100.

(6) Germ. c. 40. t. 2. p. 668. In vita Agricolæ. c. 28. p. 751.

maae enten Varner, eller og maaskee Angler, have besiddet det, efterdi Procopius udi sin Beskrivelse af Herulernes mærkelige Reise til Thule siger, at tæt op til Varnerne boede de Danske Folk, til hvilke han uden Tvil ogsaa har regnet Anglerne. Naar man betænker, at Eideren har fra umindelig Tid været Skilsmisse imellem Dannemark og Tydskland, saa skulde det bringe en paa de Tanker, at Anglerne havde ei boet sønden for Eideren, siden de Danske Konger ei udstrakte deres Herredomme længre, da det Angliske Land faldt i deres Hænder. Men betragter man paa den anden Side de jævnlige Krige mellem Saxerne og de Danske, saa endskiønt mange af dem ere vel blevne førte om Jylland, og det gamle Angeln eller det Slesvigske, saa synes det dog at endeel ere ogsaa blevne førte om sydligere Egne, og Spørsmaal da, om de ei undertiden have reist sig af Paastand, som de Danske Konger giorde paa Lande sønden for Eideren, som hørende til det Angliske Rige; Altsaa er det heel uvist, om ei endeel af Wagerland haver en Tid hørt til Anglerne. Efter Taciti Tid nævnes dette Folk ei meget længe, indtil det paa engang bliver ret navnkundig ved at gaae med Saxer og Jyder til Britannien. Imidlertid er det meget rimeligt, at Anglerne have for den Tid havt nogen Deel i de Søetoge og andre Bedrifter, som Saxerne giorde i det 3 og 4 Sæculo, og hvorom jeg haver handlet i de Nordiske Folks Herkomst p. 224 &c. og p. 277 &c. Dog maae jeg legge til, at Ammianus (7) vidner ved Aar 364, at Saxer da allerede tilligemed Picter, Scoter og Attacotter jævnligen plagede Britannien, hvoraf jeg slutter, tagende det efterfølgende og Beliggenheden til Hielp, at Angler og Jyder have været med, og skiulte under Saxernes Navne; Ved Aar 369, at

Ved Aar 250, 300 til 400.

(7) L. 26. p. 315 & p. 346. l. 28. p. 367. 375. 376.

at Franker og Saxer plyndrede de Gallifke Egne, som grændsede til dem deels til Lands og deels til Vands, ligesom de kunde komme til; At Saxerne frygtedes meest af alle Fiender, formedelst deres hastige Overfald, da de droge did, hvor Vinden bar hen; Og ved Aar 370 at en Mængde Saxer kom seylende over Havet, og brød igiennem Grændsen (uden Tvil ved Rhinen); men de bleve dyssede i Søvn ved en falsk Fred, hvorefter de maatte give en stor Deel af deres unge Mandskab til Krigstieneste, og siden bleve de alle uformodentligen overfaldne og omkomne. Jeg haver og i bemældte mit Værk viset p. 279, at man ei maae tænke, at de Saxiske Folk, som ginge over til Britannien, ere alene komne fra den Cimbriske Halvøe, men at de og ere komne fra det store Saxen Land, som da strakte sig allerede vidt og bredt ud i Westphalen og Neder-Saxen. Jeg haver og giort det rimeligt, at denne Saxernes store Udbredelse i Tydskland, er ei skeet saa meget, eller alene ved Vaaben, som ved Forbund, hvilket saa meget des lettere kunde gaae an, som adskillige der boende Folk vare beslægtede med dem, saasom Chauci, Frisii. Dog kan jeg ei bifalde Mösers (8) Mening, at de egentlige Saxer og Sasser, saa kaldte fordi de bleve siddende paa deres Gaarder, have altid boet i Westphalen og Neder-Saxen, og ere blevne inddeelte i Cherusker, Bructerer og Angrivarier. Nogen kunde vel indvende, at da Sproget i de Lande er Saxisk, saa er det rimeligt, at Saxerne have med Magt undertvunget dem, eller og boet der altid, men jeg svarer hertil, at da Chauci have været beslægtede med Saxerne, saa have de venteligen og havt samme Sprog, hvilket vi vist vide om Friserne, hvis Sprog med

(8) Osnabrückische Geschichte. Osnabrück. 8vo. 1768. p. 166 og 167.

maae enten Varner, eller og maaskee Angler, have besiddet det, efterdi Procopius udi sin Beskrivelse af Herulernes mærkelige Reise til Thule siger, at tæt op til Varnerne boede de Danske Folk, til hvilke han uden Tvil ogsaa har regnet Anglerne. Naar man betænker, at Eideren har fra umindelig Tid været Skilsmisse imellem Dannemark og Tydskland, saa skulde det bringe en paa de Tanker, at Anglerne havde ei boet sønden for Eideren, siden de Danske Konger ei udstrakte deres Herredomme længre, da det Angliske Land faldt i deres Hænder. Men betragter man paa den anden Side de jævnlige Krige mellem Saxerne og de Danske, saa endskiønt mange af dem ere vel blevne førte om Jylland, og det gamle Angeln eller det Slesvigske, saa synes det dog at endeel ere ogsaa blevne førte om sydligere Egne, og Spørsmaal da, om de ei undertiden have reist sig af Paastand, som de Danske Konger giorde paa Lande sønden for Eideren, som hørende til det Angliske Rige; Altsaa er det heel uvist, om ei endeel af Wagerland haver en Tid hørt til Anglerne. Efter Taciti Tid nævnes dette Folk ei meget længe, indtil det paa engang bliver ret navnkundig ved at gaae med Saxer og Jyder til Britannien. Imidlertid er det meget rimeligt, at Anglerne have for den Tid havt nogen Deel i de Søetoge og andre Bedrifter, som Saxerne giorde i det 3 og 4 Sæculo, og hvorom jeg haver handlet i de Nordiske Folks Herkomst p. 224 &c. og p. 277 &c. Dog maae jeg legge til, at Ammianus (7) vidner ved Aar 364, at Saxer da alerede tilligemed Picter, Scoter og Attacotter jævnligen plagede Britannien, hvoraf jeg slutter, tagende det efterfølgende og Beliggenheden til Hielp, at Angler og Jyder have været med, og skiulte under Saxernes Navne; Ved Aar 369, at

Ved Aar 250, 300 til 400.

(7) L. 26. p. 315 & p. 346. l. 28. p. 367. 375. 376.

at Franker og Saxer plyndrede de Gallifke Egne, som grændsede til dem deels til Lands og deels til Vands, ligesom de kunde komme til; At Saxerne frygtedes meest af alle Fiender, formedelst deres hastige Overfald, da de droge did, hvor Vinden bar hen; Og ved Aar 370 at en Mængde Saxer kom seylende over Havet, og brød igiennem Grændsen (uden Tvil ved Rhinen); men de bleve dyssede i Søvn ved en falsk Fred, hvorefter de maatte give en stor Deel af deres unge Mandskab til Krigstieneste, og siden bleve de alle uformodentligen overfaldne og omkomne. Jeg haver og i bemældte mit Værk viset p. 279, at man ei maae tænke, at de Saxiske Folk, som ginge over til Britannien, ere alene komne fra den Cimbriske Halvøe, men at de og ere komne fra det store Saxen Land, som da strakte sig allerede vidt og bredt ud i Westphalen og Neder-Saxen. Jeg haver og giort det rimeligt, at denne Saxernes store Udbredelse i Tydskland, er ei skeet saa meget, eller alene ved Vaaben, som ved Forbund, hvilket saa meget des lettere kunde gaae an, som adskillige der boende Folk vare beslægtede med dem, saasom Chauci, Frisii. Dog kan jeg ei bifalde Mösers (8) Mening, at de egentlige Saxer og Sasser, saa kaldte fordi de bleve siddende paa deres Gaarder, have altid boet i Westphalen og Neder-Saxen, og ere blevne inddeelte i Cherusker, Bructerer og Angrivarier. Nogen kunde vel indvende, at da Sproget i de Lande er Saxisk, saa er det rimeligt, at Saxerne have med Magt undertvunget dem, eller og boet der altid, men jeg svarer hertil, at da Chauci have været beslægtede med Saxerne, saa have de venteligen og havt samme Sprog, hvilket vi vist vide om Friserne, hvis Sprog med

(8) Osnabrückische Geschichte. Osnabrück. 8vo. 1768. p. 166 og 167.

med nogen Forandring er ægte Saxisk; Varner og Thuringer vare og uden Tvil beslægtede med Saxerne, hvad Under om de have havt Stamme-Sprog. Dette bringer mig paa de Tanker, at Dulgibini, Angrivarii, Chamavi, Bructeri rc. have og fra de ældste Tider betient sig af den Saxiske Dialect, saa at Saxer have fundet deres Sprog med nogen Forandring for sig i Westphalen og Neder-Saxen, og ei først ført det ind der. I min Afhandling om Nordens Guder haver jeg P. 112 viist følgende Schöning, at den Saxiske Odin haver uden Tvil stammet fra den Nordiske, og levet enten i det andet, eller i det tredie Sæculo. Mærkeligt er det, at Simeon Dunelmensis (9), eller hvem der har skrevet det, som staaer foran for hans Kronike, mælder, at Sceaf regjerede, da han blev voxen i Byen Slaswic, som nu kaldes Haithebÿ, (herved maae mærkes, at da Sceaf er uden Tvil vor Odin, saa haver Skribenten venteligen feylet derudi, at han lader ham regiere i Slesvig, da det snarere bor tilskrives Woden, de Saxiske Kongers Stamfader, som er den tiende fra Sceaf eller vor Odin, begge iberegnede). Skribenten legger til, at det Land hvor Sceaf regierede kaldtes det gamle Anglia, hvorfra Angli komme til Britannien, og hvilket laae imellem Saxer og Gother. Simeon slutter sin Engelske Historie med Aar 1129. Den Qvedlingborgiske Kronike (10), som slutter med 1025, siger heel mærkeligen at Angli forlode deres Land, som de Danske nu besidde, under Martiano, og komme med deres Konge Anglingo, (hvilket ei vil sige andet end en af Anglisk Æt, da den sidste Stavelse er den i Norden saa bekiendte Endelse ung eller ing) til Britannien.

§. III.

(9) In Twysdeni Scr. Angl. ante notat. pagin. f. A. 4. p. 1.
(10) Meincke Scr. Germ. T. 3. Col. 170.

§. III.

Men det, som har giort Angli meest navnkundig, er deres Overgang til Britannien, om hvilken jeg nu vil anføre de gamle Skribenters egne Ord. Forhen i den 4 Tome haver jeg anført af Procopio, at Belisarius sagde til den Gothiske Konges Vitigis Gesandter, at Romerne havde overladt Britannien til Gotherne, og derhos viist, at heraf kan sees, at man haver holdt for, at Joter eller Jyder og Angler have været af samme Slægt som Gotherne. Gildas (11), en Britannisk Skribent, som skrev omtrent ved Aar 550, mælder, at den Britanniske Konge Gunthrigernus, kaldte de grusomme Saxer, som vare forhadte af Gud og Mennesker, til Hielp imod Picter og Scoter, og det kort efter, at han havde forgiæves skrevet til Aetium om Hielp. De komme ved en lykkelig Vind, og med tre lange Skibe, som de paa deres Sprog kaldte Cuylæ (hvoraf uden Tvil det Ord Köl er endnu i Behold hos os) til Britannien, og nedsatte sig paa dens østre Side, opmuntrede ved en Spaadom, at de i 150 Aar skulde plyndre det Land, som deres Forstavn kom til, og efter 300 Aar besidde det. Da deres Fødeland fik dette at vide, saa sendte det dem strax flere til Skibs til Hielp. De komme altsaa først som Hielpere, men inden kort Tid viste de sig ved første tagne Leilighed som Fiender. Den Angel-Saxiske Skribent Beda (12), som døde Aar 735, vidner, at det Angliske eller Saxiske Folk kom Aar 449, da Martianus og Valentinianus regierede (hvorved dog maae mærkes, at Martianus ei kom til Regieringen før 450) til Britannien, kaldet did af det Britanniske Folk, og dets Konge Vorti-

Anglí gaae over til Britannien, indtage det og kalde det efter sig Anglia eller Engelland.

(11) In Bertrami Brit. Hist. Scr. p. 84 & 85.

(12) Op. t. 3. H. Eccl. l. 1. c. 15. p. 14. l. 3. c. 21. p. 96. t. 2. p. 189. de Sex. ætat. mundi.

Vortigerio imod Scoter og Picter. Det kom og did med tre lange Skibe, og blev anviist Bolig paa Oens østre Side. De stridde imod de nordlige Fiender, og vunde Seyer. Da dette blev bekiendt hiemme i deres Land, tilligemed Oens Frugtbarhed, og Britanniernes Feighed, blev en langt større Hær udsendt med en større Flode, som derved giorde den forrige Krigshær gandske uovervindelig. De finge ogsaa Pladser og Løn paa Vilkaar at forsvare Britannierne. (Naar jeg herved overveyer det forhen anførte af Procopio, saa falder jeg paa de Tanker, at Britannierne have ei kaldet dem til Hielp, og givet dem Pladser at beboe uden med Romernes Samtykke; Og at de just have kaldet dem frem for noget andet Folk, er vel ei skeet uden Aarsag, og venteligen for deres Dristighed, Tapperhed, Mængde, Erfarenhed i Søe- og Krigsvæsnet, og fordi de fra lang Tid af, i det mindste fra det 3 Sæculo, kiendte dem, deels som Venner, deels som Fiender, hvorom jeg haver handlet i den Tome om de Nordiske Folks Herkomst P. 224 og P. 271, hvortil vel endda kunde legges adskilligt, men som jeg dog vil forbigaae, fordi Anglerne ei nævnes udtrykkeligen, men alene Saxerne, hvorvel der kan ingen Tvil være, at Angler jo have været deriblant, formedelst deres Beliggenhed ved Havet). Men de som ankomme vare af de tre stridbarste Folk i Germanien, Saxer, Angler og Viter (hvilket er en urigtig Læsemaade i Stedet for Juter, som sees baade deraf, at der hverken i Norden eller i Tydskland haver nogensinde været noget Folk af det Navn Viter, saa og af Kong Alfreds fortreflige Angel-Saxiske Oversættelse af Bedæ Kirke-Historie (13), hvor de kaldes Geater); fra Viterne stamme Cantuarii ɔ: de af Kent, og Vectuarii ɔ: Indvaanerne paa

Den

(13) P. 483.

Den Wight, og dem, som indtil denne Dag kaldes udi Vest-Saxernes Land Viter, og boe lige over for Wight; Fra Saxerne, hvilke komme fra det Land, som nu kaldes de gamle Saxers, (og hvorved jeg i min Afhandling om de Nordiske Folks Herkomst P. 279 haver viist, at ingenlunde Holsten alene bør forstaaes, men tilligemed den største Deel af Neder-Saxen og Westphalen fornemmelig, ja og Holland i en vid Mening og Frisland) stamme Ost- Syd- og Vest-Saxer; men fra Anglerne, det er Indvaanerne af det Land Anglia, som fra den Tid af haver ligget øde imellem Viternes og Saxernes Lande, (hvilke Ord dog ei maae tages i den strængeste Mening, thi af Procopio haver jeg forhen viist, at Danske Folk grændsede op til Varner i Slutningen af det 5 og Begyndelsen af det 6 Sæculo, og udi Caroli Magni Tid seer man, at det Danske Rige strakte sig til Eideren, ei at tale om, at Byen Slesvig haver fra umindelig Tid været et anseeligt Sted, og at Landet i Hertugdommet Slesvig imellem Flensborger Fiord og Floden Slie kaldes indtil denne Dag Angelen, og at dets Indvaanere ligne endnu saa meget Engellænderne udi Sprog; Dog bør man af den nu værende liden Strækning, som Landet Angelen har, ei slutte til dens gamle, men troe, at det i det mindste haver gaaet til Vester-Havet, hvor Friser siden nedlode sig, thi da Jyder og Saxer og Friser boede ved Vester-Havet, saa er det og rimeligt, at Angler have giort det, og at just dette haver givet dem Anledning til at forsøge deres Lykke paa Vester-Havet) stamme Ost-Angler, Middel-Angli ɔ: de Angler som boe inde i Landet, Mercii og alle Nord-Humbrer, det er dem, som boe norden for Floden Humber, og de flere Angliske Folk (ved at betragte denne Strækning paa et Chart over Engelland skal man

 finde,

finde, at det udgior, gandske vist de tre fierde Deele af bemældte Land, hvilket tiener til at borttage den Forundring, hvi Angeln blev saa øde, og de andre Lande ei, som og foraarsagedes derved, at det var mindre end Jylland og meget mindre end Saxen. Dette giver ogsaa en god Grund, hvorfore Landet blev kaldet efter dem, og ei efter Saxerne, som uden Tvil er ogsaa foraarsaget derved, at de fornemste Anførere for den heele Sværm vare Angler, og fra deres Hovedstad Slesvig, hvilket tilligemed kan bringe en paa de Tanker, at Angli have alene i Forstningen gaaet over paa de tre Skibe, og derved aabnet Veyen for de andre. Spørsmaal og, om de Danskes idelige Anfald haver ei just været en Aarsag med, som haver bevæget dem til at forlade deres Land, og at søge et andet. I det mindste finder man, at de Danske vare ved deres Søerøverier alerede navnkundige i Vester-Havet i Begyndelsen af det 6 Sæculo). Deres første Anførere siges at have været de tvende Brødre Hengiskus og Horsus, af hvilke den sidste blev i Krigen mod Britannierne, og er hans Grav kaldet efter hans Navn endnu navnkundig i Østdeelen af Kent. De vare Sønner af Vuetgiss, hvis Fader var Veeta, og hvis Fader igien Voden, af hvis Stamme mange Landes Konge-Slægter regne deres Herkomst. Paa et andet Sted (14) fortæller han, hvorledes Ceadvalla, efter at han havde bemestret sig Gevissernes Rige (det er Vest-Saxernes, som Cambden (15) viser) indtog Øen Wight imellem Aar 670 og 680, som endda gandske og aldeeles var hengivet til Afguderie, og dræbte alle dens Indvaanere, og satte andre fra sit Land der-

(14) L. 3. c. 16. p. 134 & 135. l. 5. c. 11. p. 170. c. 12. p. 172. c. 24. p. 202.

(15) Brit. p. 212.

derhen igien, og at Aruald (maaskee Arald) var da Konge der, og at Viterne, som hørte til Gevissernes Land, boede ved Floden Honulea, der faldt ind i Solente ɔ: Sundet imellem Wight og det faste Land (ved Honulea viser Cambden (16), at Hamble forstaaes, som flyder noget østen for Winchester); at de gamle Saxer ei havde nogen Konge, men mange Anførere, Satrapæ, hvoraf en udi Krigs-Tilfælde udvælges ved Lodkastning til at være den fornemste, saalænge Krigen varer, hvorefter de alle blive igien lige. (Med denne Fortælling kommer Poeta Saxo (17) overeens, naar han beskriver Saxernes Forfatning udi Caroli Magni Tid, og Spørsmaal om ei Angli og Jyder have havt samme Indretning indtil de komme under det Danske Scepter). At Boructuarii, uden Tvil de gamle Bructeri, vare omtrent indtil Aar 690 endda et Folk for sig, da de bleve undertvungne og adspredde af de gamle Saxer, (et mærkværdigt Sted, som viser at endeel af de gamle Tydske Folk have endda staaet ved Magt udi temmelig sene Tider, endskiønt de sielden forekomme, og hvilket giør det ei urimeligt, at de Huni, som han forhen C. 10 P. 168 haver omtalt, kunne have ogsaa boet i Tydskland, og det endda i Slutningen af det 7 Sæculo, thi de ere maaskee og blevne undertvungne af de gamle Saxer. Dersom dette kan antages, saa falder den Vanskelighed bort, at Huner synes engang efter Hervarar Saga at have boet ei langt fra Jylland. Dette stadfæstes og nogenlunde derved, at Indvaanerne i Frisland og Westphalen kalde de gamle Gravstæder Hiinen-betten, og at Priscus siger, at Attila udstrakte sin Magt indtil Øerne i Oceano) og endelig at fra det Aar 731, han skrev

 sit

(16) P. 139, som skal være 193.
(17) In Leibn. Scr. Brunsv. t. 1. p. 121.

sit Værk, ere forløbne 285 Aar siden Anglernes Ankomst til Britannien (efter hvilken Regning de maae være komne der Aar 446). Nennius (18), en Britannisk Skribent, som skrev omtrent 850, beretter at Saxerne ere komne til Britannien, da Felix og Taurus vare Borgemestere, det er Aar 428. Mærkeligt er det, at han siger sig at have taget sine Beretninger af Scotiske og Saxiske Historier, af hvilke sidste vi nu omstunder have ingen, som er ældre end han, uden Beda, og af de første slet ingen, ja ei engang vide deres Navne, men hvilket dog tiener til at vise, at Irlænderne have ei saa gandske Uret, naar de beraabe sig paa meget gamle Skribenter. Nennius siger og, at Hengistus indbød jævnligen Chiuler til sig, hvorved de Øer, som de (Saxerne nemlig) forhen boede paa, bleve uden Beboere; Og at de vare komne fra Den Oghul, Oghgul, (uden Tvil Angul). Naar Albericus Monachus (19) skriver ved Aar 616 at Redvaldus, Konge i Øst-Angeln, var en Søn af Titilo, og han igien af Uffa, efter hvilken Upsala i Sverrige er bleven kaldet Uffi aula ɔ: Sal, saa har vel Navnet alene givet Anledning til denne Feyl, thi Upsal er meget ældre, men saa seer man dog heraf at Skribenten har meent, at iblant de Angler, der ginge over til Britannien, have ogsaa været nogle Svenske, hvilket jeg ikke vil nægte, men troer endog at deriblant kan ogsaa have været nogle Norske, hvilket jeg, for den Omgang, som var imellem alle Nordiske Folk, udstrækker til alle Udvandringer og Tog der i gamle Dage ere skeede fra Norden.

§. IV.

(18) Bertrami p. 97. 93. 120 & 119.
(19) Chron. p. 48.

§. IV.

De som jeg nu herefter agter at anføre have fast alle været Engelske Skribenter. Ethelwerdus (20), som slutter sin Krønike med Aar 975, beretter, at Britannierne hørte, at Saxerne vare hurtige Søerøvere og ypperlige Krigsmænd, og berømte derfor ved heele Søe-Kysten fra Rhinen af og indtil Dannemark, hvorfore de sendte Gesandter til dem med store Gaver, bade om Hielp imod Scoterne, og lovte Forbund. Dette skeede Aar 449, og fornemmelig efter Raad af deres Konge Wrthern, som blev bifaldt af det gandske Adelskab. To unge Personer, Hengest og Horsa, anførte da Saxerne, og vare Sønne-Sønnet af, eller og stammede fra Woddan, som havde været Konge over Barbarerne, og som for Seyers Skyld bev dyrket af Hedningerne. De komme vel udrustede til Strid med trende Skibe; og overvunde Scoterne, men som de saae Landets Frugtbarhed og Folkets Feighed, saa lode de deres Landsmænd hemmeligen vide dette ved nogle Trælle. Disse sendte strax en mægtig Flode og Krigshær, som i Forstningen blev vel imodtaget, men siden ilde, ved det Britannierne brode Forbundet. Da sendte Saxerne offentligen Bud til deres Landsmænd om Hielp; Og da kom en stor Mængde fra den Germaniske Deels gandske Province; Og da maatte Britannierne tilsidst bukke. Og denne Ankomst siges at være skeet fra de tre Landskaber i Tydskland, som da ansaaes for de fornemste, Saxonia, Anglia og Giota. Af Giotis have Cantuarii og Vichtii, hvilke kaldes saaledes af den Oe Vuchta, som ligger nær Britannien, deres Udspring. Men af Saxonia, som nu kaldes Ealdsexe, komme East, Sut og Westsexer; og af Anglia Ost- og Middel-Angler, Mercii og det Mere herom.

(20) In Scr. p. Bedam, p. 833.

det heele Northanhimbriske Folk. Men det gamle Anglia ligger imellem Saxer og Gioter, og kaldes dets Hovedstad paa Saxisk Sleswic, men hos de Danske Haithaby. Og derfore kaldes Britannia nu Anglia, fordi fornævnte Anforere vare de forste, som komme derfra til Britannien, nemlig Hengest og Horsa, Vuyrhtelsi Sonner, som var en Son af Vuicta, og han en Son af Vuithar, som igien var en Son af Vuothen, der havde været Konge over en Mængde Barbarer. Og ere de Nordiske Folk saa forblindede indtil denne Dag, at de dyrke ham som en Gud, nemlig Danske, Northmanni og Suevi, om hvilke Lucanus:

Fundit ab extremo flavos Aqvilone Suevos

(Af hvilke sidste Ord mange have taget Anledning til at giore alle Suever til Svenske). Den Saxiske Kronike (21), hvoraf den forste Haand, som haver skrevet den, gaaer i Manuscriptet ei videre end til Aar 1121, vil at Britanni have alerede Aar 443 sendt til de fornemste iblant Anglerne, og bedet dem om Hielp imod Picterne, men at Angli forst komme med tre Skibe under Anforsel af Hengest og Horsa, kaldte af Kong Vortigerno, hiulpe i Forstningen Britannierne imod Picterne, men vendte sig siden imod dem selv ved Hielp af flere af deres Landsmænd; Og de komme af de tre Germaniske Landskaber, af de gamle Saxer, af Angler og af Joter; Af de sidste ere komne Cantvarer og Vihtvarer hvilke Folk endnu beboe Viht, og kaldes de derfore endnu af Vest-Saxerne Jutnacynn ɔ: Jydernes Afkom. Derpaa opregner Autor, ligesom de andre Skribenter, hvilke der stamme fra Angler og fra Saxer, og legger til, at Anglia laae siden ode imellem Jyder og Saxer. De fleste senere Skri-

(21) Gibsoni Oxonii 4to 1692. p. 11 & 12.

Skribenter (22) komme udi disse Omstændigheder, saa og i Aaret 449, overeens; Dog legger Florentius Vigorniensis til, at Anglernes Land kaldtes Angulus; Wilhelmus Malmesburiensis, at Angli og Saxer vankede om, og havde intet vist Sæde, saa at Britanni derfore bildte sig ind, at de skulde blive glade ved at faae en vis Bolig, hvor slet den end blev; At Germania ei kaldes ubilligen saaledes, fordi der Germinerer ɔ: avles saa mange Folk; At det derfore var brugeligt der, at lade mange udvandre, naar Landet ei kan føde dem alle, og at det skeer efter Lodkastning; At de, som først komme over, vare ei mange i Tallet, men at Hengist og Horsa stammede fra Woden, fra hvilken fast alle barbariske Folks Konge-Slægter regnes, og hvilken Anglerne dyrkede som en Gud, og havde indviet ham den fierde Dag i Ugen, og hans Hustrue Frea den siette; At de finge Øen Tanath at beboe, og lovede at tiene Britannien ved deres uovervindelige Skiolde; At de anden gang komme med 16 Skibe, og da bekrigede nord paa ei alene Scoter og Picter, men og de Orcadiske Øer; Henricus af Huntindon, at fra de tvende Brødre Hengist og Hors, som han kalder ham, deres Forfædre, stamme mange Landes Kongelige Slægt; Galfredus Monemutensis, at Saxerne komme med 3 Celoces (det er lange Skibe, som vare hurtige til at seyle, omtrent som vore Jagter) af sig selv til Kent, hvorpaa, da Vortegirn fik at vide, at ubekiendte og

(22) Florentius Wigorniensis p. 542. Wilh. Malm. p. 7. 8. Henricus Huntind. p. 310. Galfridus Monemutensis p. 42 & 43. Mathæus Westm. p. 81. 166. Asserii Annal. ap. Galeum T. 3. p. 143. Ranulphus Higden ib. p. 221 & 222, rettere 220 & 221. Johannes Fordun ib. p. 628. Thomas Otterbourne p. 29, hvor i Stædet for Juthis, urigtigen skrives Jostis. J. Rossus p. 55. 59 & 60. Lelandi coll. t. 2. p. 371. t. 3. p. 11. t. 6. p. 72. Sprottus p. 40 & 97—99. Hemingi Chart. t. 1. p. 34 & 218. t. 2. p. 333.

store Folk vare komne did, lod han dem kalde til sig, og gav dem Fred, og fik da at vide, at de vare efter en gammel Vedtægt uddrevne efter Lodkastning af deres Fæderneland, fordi det ei kunde føde dem, og at da gemeenligen de tapperste og beste unge Personer uddrevets, og at de vare nu komne her for at tilbyde ham eller en anden Fyrste, deres Tieneste; De fortalte og, at de under Wodens Skyts havde sogt hen til hans Rige, efter hvis Navn de havde kaldet den fierde Dag i Ugen Wodensdai, at de næst Woden dyrkede Frea, som den mægtigste Gudinde, og havde kaldet den siette Dag Fridai efter hende. (At Saxerne skulde af sig selv ukaldte, og ved en Slumpe-Lykke være komne til Britannien, og at de skulde have været forhen saa ubekiendte der, strider imod de ældste og troværdigste Skribenters Beretninger): Matthæus af Westmünster, at Britanni sendte Aar 447 til Saxerne om Hielp, at Frea skulde betyde saa meget som Froa, af Frodos, det er Hav-Skum, fordi Venus er efter Fablerne fød deraf, at Seaf kom som en liden Dreng til en Øe i Germanien, kaldet Scandalis, om hvilken Jornandes taler (hvoraf er klart, at her bor læses Scandinavia eller Scanzia) og var paa et Skib uden Folk, havende under sit Hoved et Knippe Korn, som paa vort Maal kaldes Seaf, (hvormed vort Siv ɔ: Arundo kommer overeens) og paa Fransk Garbe; han var sovende, og blev som et Vidunder optaget og opfød af Indvaanerne i Landet; Da han blev voxen, regierede han i den Stad, som da kaldtes Slaswic, men nu Haithebi, og kaldes Landet der det gamle Anglia, hvorfra Anglerne ere komne til Britannien, og ligger det imellem Gother og Saxer. En ubekiendt Forfatter af Historien over Bisperne i Lindisfarne (en liden Øe ved Northumberland, hvorfra Sædet siden blev forflyttet til Durham)

siger,

siger, at Egbert West-Saxernes Konge, lod sig i Winchester krone til Konge over gandske Britannien, efter at han havde bragt endeel af de smaae Angel-Saxiske Riger under sit Herredomme, og befoel at alle Saxer og Jyder skulde fra den Dag af kaldes Angler og Den Anglia: Rossus, at iblant de tre Folk vare Victi eller Juti, at Anglernes Land laae efter Overgangen øde, saasom baade Mænd, Qvinder og Børn vare flyttede derfra. Udi Hemingi Chartulario forekomme tvende Diplomata af den Merciske Konge Æthelbalth, som i det ene kaldes alene Syd-Anglernes Konge, og i det andet Mersiernes, og alle de Provinciers, som med et almindeligt Navn kaldes Suthengli. Disse ere meget mærkværdige, saasom dette Rige og Folk kommer ellers sielden for. End mærkeligere er det, at Kong Eadwi kalder sig Aar 956 Angulsæxna & Northanhumbrorum imperator. Leland anfører af Giraldi Dialogo, som jeg endnu troer at være utrykt, og som maae være skrevet ved Aar 1170, at Saxerne kaldte Britannien, efter at de havde erobret det, Anglia, efter deres Fødeland, som paa deres Sprog kaldtes Engellant ɔ: et Land, som ligger i en Kant. Udi et gammelt Fragment hos Leland staaer at Agrippa (skal være Agricola) undertvang under Domitiano Swenos og Saxones. Nu er vel dette urigtigt, dog troer jeg gierne at Saxernes Navn haver da allerede været bekiendt, siden Ptolemæus nævner dem 50 Aar efter. Robert af Glocester (23), som levede 1275, siger, at Saxerne komme under Hengest og Horsa Anførsel af sig selv, hvormed ogsaa en skreven Kronike kommer overeens, leggende til, at de havde

 16000

(23) Ex edit. Hearnii p. 111. See Leviss. Tenet. p. 29.
(24) Ap. Ad. Brem. in Lind. Script. p. 2.

16000 Mænd med sig; men disse Skribenter ere for nye til at giælde imod Beda og Gildas.

§. V.

Mere herom. Hos Skribenter, som ei have skrevet i Engelland, haver jeg fundet følgende hos Tydske. Einhardus (24), ei Caroli Magni Secretair, men en Skribent af Slutningen af det 9 Sæculo, holder urætteligen for, at Saxerne ere først komne fra Anglerne i Britannien til Tydskland, og det i det 6 Sæculo, da den Frankiske Konge Theoderic bekrigede den Thüringiske Hermenfrid. Og paa denne vrange Mening er han kommet ved urigtig at forstaae Witechindum. Sigebertus Gemblacensis (25), som slutter sin Kronike med Aar 1112, skriver, at 431 skulde Saxerne allerede med deres tre Skibe være komne til Britannien, og have faaet Land der at beboe, men efter andre først 446, da Ambrosius Aurelius regierede, hvilket dog ei kan være, siden det var Wortegirn, der indbød og imodtog dem. (Men man maae ei lade sig forføre af disse Sigeberti Aarstal, thi da han gierne haver villet bringe alle Ting til sin visse Tid, saa synes det, at han ofte haver giort det paa en Slump). En gammel Saxisk Kronike (26), som gaaer til 1438, kalder Hengsti og Horsemanni (saa kalder han ham) Fader, Hengstus Hertug af Engheren, og lader ham komme der til Regieringen 430, begge hans Børn drage 435 til Britannien, kaldte did af Wertiger, for at hielpe ham paa Thronen imod hans Broder Constans, siden blive 440 uddrevne af Britannien ved Kong Arthur, og 456 ved hans Søn Constantius, og derpaa tage til Neder-Frisland, hvor Horsemanni Søn Rabo blev den første Greve, og endelig under

(25) Ap. Pist. t. 1. p. 494 & 498.
(26) Abels alte Chronick. p. 36 — 40. 43.

under Germundi Anforsel drage igien 494 til Britannien, og indtage det. (Enhver indseer vel hvor lidet denne sildige Tradition kan giælde imod de forhen anførte gamle Skribenter. Endeel deraf grunder sig paa den falske Tanke, at Engri og Angli maae have været eet Folk, baade for Navnets nogenlunde Lighed, saa og fordi de begge vare Saxer, og paa det Slægtskab, som fra Arilds Tid haver været imellem Friser og Saxer). Witechindus (27), den ældste Saxiske Historieskriver, som haver omtrent skrevet ved Aar 980, beretter, at Britterne sendte selv Bud til Saxerne, efter at disse sidste havde alerede udbredet sig sønden for Elven, og indbøde dem at komme sig til Hielp, efterdi de havde hørt om deres herlige Seyervindinger; At de ginge derover, og dreve Scoter og Picter saa meget des lettere tilbage, saasom de alerede vare fra gammel Tid forfærdede ved Saxernes Rygte; At deres Anførere besluttede, siden de saae at Landet var got, dets Indvaanere feige, og de selv og den største Part af Saxerne uden nogen vis Bolig, at sende efter en større Krigshær, og at undertvinge Britannien; Og endeligen at de indtil hans Tider bleve kaldte Angli Saxones, fordi de laae i en Angulo ɔ: Kant af Havet. (Det er fornøyeligt at denne gamle Skribent kommer saa vel i alle Ting overeens med ældre Skribenter, og med Tingene selv, undtagen i den ene Post om Anglernes Etymologie, hvilken er kommet deraf, at Angli forestillede siden deres Overgang, et lidet og uanseeligt Folk, saa at Witichindus vel ei har vidst at de engang vare til i Verden, hvoraf jeg ogsaa slutter, at de Folk i Engern have aldeles ikke stammet fra dem, thi ellers havde vel Traditionen bragt noget bedre for Witikindi Øren om Anglernes Etymologie). Gobelinus Persona

(27) Ap. Meibom, t. 1, p. 630.

sonâ (28) vil alerede, at Engern haver Navn af Anglis, og at ved Saxen forstaaes Landet fra Rhinen indtil Elven, og siger sig at have fundet i en Kronike, at Bedæ Viter have været Friser. Han slutter sin Historie med Aar 1418. Procopius (29) har et meget mærkværdigt Sted om Anglerne: han siger at Varni boede paa den anden Side af Ister, og strakte sig lige til Nord Oceanum og Rhinen, som skilte mellem dem, Franker og flere Folk; At Folkene, som boede paa begge Sider af Rhinen, havde tilforn havt hver sit Navn for sig, men derhos og det almindelige Navn Germani, der nu gaves eet Folk i Særdeleshed. (Herved forstaaer han allevegne Frankerne). I bemældte Oceano laae den Øe Brittia, 200 Stadier ɔ: 6 Tydske Mile fra Strandkanten imod Rhinens Udløb imellem Britannien og Thule (ved Thule forstaaer han Scandinavia), og laae den vendende imod Norden, oven for Galliens yderste Dele, som laae ved Oceanum. Tre talrige Folk, hver under sin Konge, beboede Øen Brittia, Angili, Frisones og Brittones, som havde Navn med Øen. Folkemængden er saa stor, at aarlig mange med Koner og Børn vandre derfra til Frankerne, som give dem øde Stæder i deres Land at beboe, hvorfor og Frankerne siges at tilegne sig nogen Ret over Øen. Den Frankiske Konge, da han sendte Gesandter til Justinianum, havde og føyet nogle Angiler til, for derved at vise, at han og herskede over bemældte Øe. Hermegisclus regierede over Varnerne. Hans Kone døde, som var Moder til hans eeneste Søn Radiger; Derpaa giftede han sig med den Frankiske Konges Theodeberti Søster. Radiger var forlovet med en Jomfru af det Brittiske Folk, hvis Broder

(28) In Meibomii Scr. Germ. p. 215 & 216.
(29) C. B. t. 2. p. 216 — 219. B. Goth. l. 4. c. 20.

der var Angilernes Konge. Af Sygleskrig forstod Hermegiselus at han snart skulde doe. Han sagde derfor til den fornemste Barner, at han ansaae det fordeelagtigere, at hans Søn ægtede sin Stedmoder, den Frankiske Princesse, som og efter deres Fæderne Lov var dem tilladt, og derimod slog op med den Brittiske, thi Frankerne vare mægtige, og Rhinen skilte kun mellem dem og Varnerne, da derimod Omgangen mellem dem og Øeboerne var vanskeligere, hvorimod de skulde efter Menneskernes almindelige Lov lade hende for denne Vanære beholde alle de Penge, som hun havde faaet i Brudegave. De Store bifaldte dette, og blev det og strax sat i Værk efter Kongens Død, som tildrog sig 40 Dagen efter. Men Bruden besluttede at hævne dette, thi de Barbarer sætte saadan Priis paa Kydskhed, at de synes, at et Fruentimmer har tabt den, som kun har forlovet sig. Med 400 Skibe, hvorpaa i det mindste vare 10000 Mænd, drog hun selv mod Varnerne, tagende sin Broder med sig, ei den som var Konge, men en privat. Bemældte Øeboere ere de tapperste af alle Barbarer. De figte til Fods, have intet Rytterie, og kiende ei engang en Hest. Naar de for Gesandtskabs eller anden Aarsags skyld omgaaes med Romere og Franker, og skulle ride, da ere de saa ukyndige, at andre maa løfte dem op paa og af Hestene; Varnerne ere og alle til Fods. Paa deres Skibe have Øeboerne ingen Seyl, men bruge bare Aarer. Hun steg i Land ved Rhinens Udløb, og befæstede sig med en Vold. Varnerne tabte Slaget; Kongen blev fanget; hans Brud tog ham til Naade, paa Vilkaar at sende Theudeberti Søster bort, og at ægte hende. De Gamle have ved en lang Vold delet den Brittia i tvende Parter, hvoraf den, som ligger imod Østen, er gandske sund; den imod Vesten derimod

saale-

saaledes, at et Menneske ei kan leve der en halv Time; Dyr doe endog, og er der fuldt af Ogler, Slanger og giftige Dyr. Indfodde have ofte alvorligen fortaalt mig, hvilket jeg dog henforer til et Slags Sove-Egenskab, at lige over for Brittia boe Fiskere, Agerdyrkere og andre, som handle didhen, og staae under de Frankiske Konger, men ere fri for Skat, fordi de nodes til at staae op om Natten, og at overfore paa fremmede og sig ubekiendte Baade de Afdodes Siæle til Brittia, hvilken Fart skeer i een Time, da de ellers paa egne Skibe neppe komme over i een Dag og Nat. De see ingen, men hore tale, og alle at nævnes ved egne og Fædres Navne og Værdigheder, og Konerne kalde paa deres Mænd; De mærke og paa Tyngden at Baaden fyldes. (Saavidt Procopii Ord forkortede). Det er klart, at han enten selv har hort og forstaaet urigtigt, eller at hans Sagsmænd have blandet Tingene sammen. At han ei nævner Saxer, men Angler, er mærkværdigt. Det er ei at tvile paa, at han mener de virkelige Angli, som han dog, ligesom Ptolemæus, kalder Angili, hvoraf man maa slutte, at Grækerne for en lettere Udtales skyld have sat et I imellem, og at folgelig Ptolemæi Angili Suevi ere de samme, som siden kaldtes Anglo Saxones. Længden af 6 Mile mellem Brittia og det faste Land viser, at derved bor virkelig forstaaes Britannien, thi mellem den og Gallien ere 7 Mile. Muren, Brittones, vise og det samme. Men som han tilligemed havde hort noget om Anglernes gamle Sæde, saa har han giort det til en Oe, som dog deres nu værende kun var. Han havde og hort, at de vare 3 Folk, som komme til Britannien; Af hvilke han kun ret har angivet Angli, og derunder befattet Saxer. At han gior Friserne til det andet, er mærkeligt; Og er det vel ei at tvile paa, at de jo have været

ret med, da de vare mægtige og boede ved Havet, endskiont de Engelske Skribenter ei mælde noget om dem. Det tredie Folk Jyderne har han glemt, og i deres Sted sat Brittones, som dog aldrig have boet i Anglernes gamle Land, men fra Arilds Tid af i Britannien, hvor Anglerne som Fremmede havde listet sig ind. At der fra Brittia komme Folk over og nedsatte sig i Francia, viser og, at her bør forstaaes Britannien, thi utallige Britter flyede fra Britannien til Gallien for Saxernes Skyld, hvorved Landskabet Bretagne haver faaet Navn. Naar betragtes hvor langt de Gamle strakte Britannien mod Østen, saa bliver der heller ingen Vanskelighed derudi, at Procopius lader Volden dele Brittiam i tvende Parter mod Østen og Vesten, da den dog virkelig har delet det i den sydlige og nordlige Part. At ingen kunde leve i den ene Deel, maa henføres til Romernes Skrydderie og Politiqve, for derved at skiule den Frygt de bare for de imod Norden boende Barbarer. Dersom de gamle Fabler om Cimmerier hos Homerum, og med dem blandede Cimbrer, ei have givet Anledning til den Fabel om de Døde, saa kan jeg ei sige Oprindelsen hertil. Skulde den Snak virkelig have været gængse paa de Kanter, saa kan den have givet Munkene Anledning til at digte om Purgatorio i St. Patricii Hule i Irland, saa og Leilighed til desto snarere at overtale Almuen til at tro det. Den Brittiske Prindsesse er uden Tvil kommet fra Britannien, allerheldst Engelske Skribenter vidne, at det gamle Anglien laae øde, hvilket vel alerede udi Procopii Tid kan have været saaledes, saasom de fleste Flytninger til Britannien vare alerede skeede. Men endskiønt Britannien bør fornemmeligen hos ham forstaaes ved Brittia, saa synes det dog, at han ogsaa haver sigtet til alt Landet langs Søekysten norden for Rhi-

 nen,

nen, og at han haver viist at det blev beboet af Friser og Angler, eller rettere Saxer, hvorimod han ved uret at satte sine Beretninger, haver indstikket Britter der, thi jeg tor ei tage med nogle min Tilflugt til den gamle Fæstning Brittenburg i Holland, og mene, at enten Procopius deraf haver taget Anledning til at sætte Britter der, eller og at et Folk af saadant Navn haver virkeligen boet der. Af gamle Franske Skribenter finder jeg, at den ubekiendte Forfatter af S. Berthæ Liv og Levnet (30) kalder Britannien Anglo-Saxonia i det 7 Sæculo. Lupus (31), som levede omtrent Aar 850, skriver at Angli Saxones, bleve kaldte fra de Saxer, som beboe Germaniens nordre Dele til Britannien af Kong Vurtigern. Prosper af Pithoei Edition (32) opgiver Theodosii den yngres 18 Regierings Aar, som svarer imod 440 og 441, for det Aar, da Britannien blev bragt under Saxisk Herskab. Dersom dette Sted var ægte, da vilde det være af stor Betydenhed, saasom Prosper levede paa de Tider, men da det hverken findes i Canisii eller Scaligers Editioner, og det desuden strider imod Bedæ og andres Efterretninger, saa er det uden Tvil en Tilsætning af en nyere. Ado Viennensis (33), som skal være død 874, fortæller, at da Marcianus regierede, kom Anglerne eller Saxerne til Britannien i Forstningen for at hielpe dens Indvaanere, men beskrigede dem siden under Paaskud at Britanni gave dem for liden Sold. Men endskiønt det af alt dette er klart, at Angli giorde ei deres store Tog til Britannien før i Midten af det 5 Sæculo, saa er det dog meget troligt, at de forhen have fulgt Saxerne paa deres Søe-

toger,

(30) Ap. Du Chesnium t. 1. p. 665.
(31) In vita S. Wigberti c. 1. op. p. 294.
(32) In Pithoei op. p. 338.
(33) Chron. in Bibl. Max. Patr. Lugd. t. 16. p. 796.

toger, og været fordulgte under deres Navn. O. Flaherty (34) fortæller, at Achajus, en Irsk Konge i Mognædonia, skal med det Saxiske Fruentimmer Carinna have avlet den 35 Irske Konge Niellum den Store, som regierede fra 379 til 405. Det er Skade at Irlænderne ei have givet deres gamle Annales selv ud, saa kunde man være mere forvisset paa deres Troværdighed, og skille det Sande fra det Falske. Er Tildragelsen rigtig, saa viser det hvorvidt Saxerne, og maaskee ogsaa Anglerne, have været bekiendte paa de Tider. Naar betragtes, at Saxerne rovede i Britannien, at Irland ligger nær derved, og at baade Saxer og Irrer, i det mindste det Skotske Folk iblant dem, vare Fiender af Romerne, saa er der intet urimeligt i denne Fortælling.

§. VI.

Mere om Anglernes ældste Sæde i det Slesvigske.

Other (35), som giorde sin mærkværdige Reise omtrent mod Slutningen af det 9 Sæculo, og fortalte den til sin Herre den store Engelske Konge Alfred, som regierede fra 872 til 900, beretter, at den Havn Hæthe (ɔ: Slesvig) laae imellem Vender, Saxer og Angler, og tilhorte de Danske, og at i de sidste to Dage af sin Seylads havde han paa høyre Haand Gotland (uden Tvil Jylland) Sieland og flere Øer; Og de Lande beboede Anglerne forend de komme til Britannien (heraf skulde man snart slutte, at Angli havde og beboet de Danske Øer, men da dette strider imod alle andre Skribenters Vidnesbyrd, saa holder jeg for, at Others Ord bor forklares saaledes, at hvad han siger om Anglernes Sæde ei bør henføres til de sidste Lande han nævner, men til det foregaaende om Hæthe. Imidlertid vil jeg dog ikke nægte, at Indvaanerne fra Øerne, ja endog fra det egent-

D 2 lige

(34) Ogyz. p. 393.
(35) Perip. p. 16.

lige Scandinavien, kan have fulgt med Angler og Jyder, baade i Anledning af Nærheden og fælles Levemaade, da de alle vare stridbare, urolige og Søerøvere, saa og fordi de vare hinanden nær beslægtede. Man seer tydeligen udi senere Tider, at ved Normanner forstodes Folk fra alle tre Riger, altsaa er det ei urimeligt, at iblant Cimbrer, Gother, Langobarder, Angler ꝛc. kan ogsaa have været endeel fra dem, naar man kun iagttager at Hovedsværmen, Anførerne for de andre, de som først have rørt paa sig have været af det Folk, efter hvilket de kaldtes). Naar en af vore gamle Nordiske Skribenter (36) siger, at den Danske Kong Knud, Aar 1016, dræbte mange Friser, som boede i Brandfurt i Engelland, saa synes mig dette at stadfæste at der have været Friser iblant de Saxer og Angler, som ginge over til Britannien, med mindre de have været af dem, som Kong Alfred lod bringe did over.

§. VII.

Anglernes Sæder.

Forhen haver jeg anført udi den Langobardiske Historie, at Langobarder og Angler ginge klædede paa een Maade udi Linnet; Nu vil jeg anføre et og andet, som jeg ellers haver fundet om deres Sæder. Witechindus (37) vidner, at Saxerne brugte, da de først satte sig ned sønden for Elven, et Slags store Knive, paa deres Sprog kaldte Sahs, og som Anglerne indtil hans Tid endda benyttede sig af, og hvoraf nogle mene at Saxerne have faaet Navn. (Udi Þordurs Saga (38) fortælles at den Norske Kong Gamle, som levede i det 10 Sæculo, gav bemældte Þordur en Sax, som han var vant at bære dagligen, og udi Grettis-

(36) Poeten Otar den Sorte i Knytlinga Saga c. 12. p. 20.
(37) P. 630.
(38) Biörn Marcus S. Sögur 4to. p. 59 & 60.

Grettis Saga (39), at bemældte Grettir, som levede i det 11 Sæculo, gik alene med en Sax uden noget andet Vaaben imod en Jotun. Mange flere Exempler kunde endda anføres, at vore Forfædre have brugt saadant Gevæhr; men, hvorvel jeg selv holder for, at Saxerne have Navn af dette Gevæhr, saa tør jeg dog deraf ei slutte, at de ere komne fra Scandinavien, saasom mange andre Ting kunne have foraarsaget, at vi og Saxer have kaldet samme Gevæhr med eet Navn); Han kalder de Saxiske Anførere Fædre, som gave Britannierne Svar, da de indbøde dem til sig, og siger at de svarede kun med faae Ord, (hvorudi de ligne alle gamle Nordiske Folk). Beda (40) fortæller om den Northumbriske Konge Edvin udi det 7 Sæculo, at han sad med sine Krigs- og Hofmænd udi et Huus, hvorudi Ild var optændt udi Midten (følgeligen et Rog-Huus, som fordum var brugelig i gandske Norden, og som Bønderne endnu tildeels bruge i Norge, Holsteen og Westphalen), at de hedniske Templer og Altere vare hos Saxerne udi Britannien omgivne med Indhægninger, at den ypperste Præst maatte ei ride uden paa en Hoppe, og ei bære Vaaben; At den Ost-Saxiske Konge Sebbi hans Søn Fredo blev Konge efter ham (et Navn, som har saa megen Lighed med vort Frode, Frotho); At de gamle Angler regnede deres Maaneder efter Maanens Løb, kaldte Maanen Mona, og en Maaned Monath, Januarii kaldte de Guili, Februarii Sol monath, Martii Rehd, April Eostur, Maji Trimilchi, Junii Lida, Julii ogsaa Lida, Augusti Weid, September Haleg, October Wyntyr fyllith, November Bloth, December Guili, leggende stedse Monath til; Aaret begyndte de

(39) Ib. p. 141.

(40) T. 3. p 63. H. Eccl. l. 2. c. 13. l. 4. c. 10. p. 129. t. 2. p. 81 de temporum ratione c. 13.

Octavo Calendarum Januariarum, paa den Tid vi nu helligholde vor Herres Fødsels-Fest, og Natten for den kaldte de Moedrenech ɔ: Mødrenes, eller Moder Natten, som jeg troer for de Skikke, som de da beginge; Paa hver Aarsens Tid regnede de sædvanligen tre Maaneder, men naar Skud-Aar kom, det er at sige, naar Aaret bestod af 13 Maaneder, da lagde de den overflødige Maaned til Sommeren, og kaldte de tre Maaneder Lida, hvorfore saadant Aar kaldes Trilidi; I Almindelighed deelte de Aaret i tvende Parter, Sommer og Vinter, hver af 6 Maaneder, hvorfore de og kaldte den Maaned Wynter fylhith, fra hvilken de regnede Vinteren, sammensættende dens Navn af Vinter, og af Fuld-Maanen, fordi Vinteren tog sin Begyndelse fra Fuld-Maane i bemældte Maaned; Guili haver faaet Navn af Solens Tilbagevendelse ved Dagens Tiltagelse, og derfore kaldes saaledes, baade den Maaned, som er for og efter den Tid: Solmonath kan kaldes Kagernes Maaned, som de da ofrede til deres Guder (venteligen Solen, eller Odin): Rhed haver Navn af den Gudinde Rheda, som de da ofrede til: Eostur af den Gudinde Eostre (da disse tvende Gudinders Navne aldeles ei forekomme i Edda, eller noget andet gammelt Nordisk Skrift, saa slutter jeg og heraf, at Angler og Saxer ei have været egentlige Nordiske): Trimilchi, af det at Qvæget da malkes tre gange om Dagen, thi saa frugtbar haver fordum Britannien eller Germanien været, hvorfra Angli komme hid: Lida betyder venlig og seylbar, fordi Luften da er mild, og man da pleyer at seyle: Weiden er Ukruds-Maaned, som da tager Overhaand (maaskee snarere af Weiden ɔ: at gaae paa Foder): Haleg betyder Gudstienestens Maaned, og Bloth er Offer-Maaned, fordi det Qvæg, som skulde slagtes, blev da lovet Guderne.

Endnu

Endnu have vi tilovers paa Latin hos Lindenbrog (41) en kort Lov, som kaldes der Angliorum & Werinorum, hoc est Thuringorum, og som udi Canuti Magni Lov de Foresta hos Spelman (42) anføres under Navn af Werinernes ɔ: Churingorum Lov, som uden Tvist bør forandres til Thuringorum. Og at herved sigtes til den Lov, som findes hos Lindenbrog, er klart heraf, at det anførte findes rigtigen i bemældte Lov. Uden Tvil haver Grunden til denne Lov, nemlig Vedtægterne, giældet hos Angler, Varner og Thüringer imedens de endda vare Hedninger, og boede i det Slesvigske og Meklenborgske; Men saadan, som vi nu have den, har den vel ei i alle Maader da været hos dem. Hvor meget den ellers kommer overeens med den Slesvigske Bye-Lov, givet af den Danske Konge Svend Grathe i Midten af det 12 Sæculo, viser Westphal (43), saa og med den Sverinske Bye-Lov fra det 12 og 13 Sæculo. Da de nu indeholde klare Spor efter denne gamle Lov, og Angli og Werini just have boet i det Slesvigske og Meklenborgske, hvor bemældte Byer ligge, saa bliver ingen Tvil tilovers, at jo omtalte gamle Lov haver været deres. Imidlertid troer jeg dog, at den er blevet i senere og christne Tider noget forbedret, og som man finder Varner ved Rhinen, og Thüringer i det nu værende Thüringen, hvilke begge Folk stode fra det 6 Sæculo af under de Merovingiske Konger i Frankerige, saa troer jeg at bemældte Konger have givet denne Lov for disse tvende Folk i den Skikkelse, som vi nu have den. Vel vil Spelman (44), at Carolus Magnus skal være den, der

(41) P. 482 — 486.

(42) Gloss. Archaio. p. 242. art. 33.

(43) Mon. Cimbr. t. 3. præf. p. 60. t. 1. præf. p. 105 — 111. Op. ip. p. 2007 — 2048.

(44) L. c. p. 358.

der siden har stadfæstet denne Lov, og at den derved er kommet til os, men endskiønt det er vist, at han haver ladet samle og forbedre de gamle Tydske Love, og at de maaskee vel og ere udi hans Tid først blevne oversatte paa Latin, saa finder jeg dog intet i denne Lov, som bær Mærke af hans Alders Smag. Jeg haver ellers temmelig udførligen handlet om denne Angliske Lov paa et andet Sted (45), og tilligemed giort endeel Anmærkninger ved den. Franck (46) mener, at den Latinske Oversættelse er ei ældre end fra det 11 Sæculo, og slutter deraf, at de gamle Warner have kunnet skrive, men mig synes at Loven er saa kort, at de gierne kunne have erindret sig den uden ad. Udi de Angel-Saxiske Love i Engelland (47) fastsættes for Tyverie og Drab og Horerie kun Pengeboder, ligesom i alle gamle Nordiske Folks. De ere ei alene udgivne i Kongernes Navn, men der anføres næsten altid derved, at de ere udgivne med de ældstes Raad (hvoraf kan sees Kongernes indskrænkede Magt). Mærkeligt er det og at hvor der druktes maatte være nogen Sikkerhed, saa at om nogen traf der sin Værge uden nogen Skade, maatte han endda give Boder; At om en Mand ofrede til Diævelen (det er de hedniske Guder) saa mistede han alle sine Eyendele, og maatte staae i Hals-Jern (saaledes forklarer jeg det Ord Healsfange, thi jeg skulde ei troe, at det betydde at hænges), og ofrede baade han og Kone, saa bleve de begge underkastede samme dobbelte Straf; Ofrede en Træl til dem, da maatte han enten give sex Skilling, eller og miste sin Hud. (Da disse Love om de hedniske Guder ere af Kong Wihtræd, som regierede i Kent fra 691 til 725, saa sees heraf hvor længe det varede inden Hedenska-

(45) Tronh. Saml. 5 Bind p. 181 — 208.
(46) A. u. N. Meckl. l. 1. p. 171.
(47) Ex edit. Wilkinsii p. 1. 2. 7. 9. 11. 27. 29. 31. 45.

denskabet kunde aldeles udryddes i Engelland). Den Vest-Saxiske Kong Ina, som sagde sig fra Regimentet 726, befaler hvorledes der skal forholdes med Proven af det gloende Jern, og af det gloende Vand (en Skik, som uden al Tvil er kommet fra Hedenskabet); Og at et grovt Tyverie, Walreaf (hvorved uden Tvil forstaaes at rove fra dode og ihielslagne Personer) bor fralegges ved Eed af 48 Mænd, af samme Stand, som den Anklagede. Kong Alfred paalagde siden Dods-Straf for Mord og for adskillige andre Misgierninger; Saa og paa de Qvinder, som imodtoge Hexer, Spaaemænd (her bruges de Ord: Galdorcræftigan ɔ: kraftige i Galldur, samme Ord som vore Nordiske Folk brugte), og paa dem, som ofrede til andre end til den sande Gud. Han anordnede og, hvorledes det skulde forholdes med Eenekamp. Hvad de ovrige, saa og senere Love angaaer, da ere de saaledes grundede paa den christelige Religion, og bære desuden saa tydelige Mærker af et Folk, der bliver alt mere og mere sleben, at de ei tiene til at vise de gamle Anglers Sæder, og derfore ogsaa af mig her forbigaaes. S. Bonifacius (48), en indfod Engellænder, som levede i det 8 Sæculo, vidner, at Engellænderne vare mere tilboyelige til Skiorlevnet og Drukkenskab end noget andet Folk. Foruden de anforte have endeel andre nyere skrevet noget om forommældte Angliske og Weriniske Lov, hvilke kan sees neden under (49), iblant hvilke den lærde Flensborgske Rector Moller mener, folgende Conringium, at denne Lov aldrig haver giældet uden iblant Thuringerne, til hvilke den er

 bleven

(48) In Wilkinsiii Conc. t. 1. p. 93. col. 1 & 2. in epist. ad Cuthbertum.

(49) Hachenb. Germ. p. 53 & 54. Molleri Isag. p. 260. Arpj Them. Cimbr. not. 102. p. 162 & 163.

bleven givet af de Frankiske Konger, og at en ukyndig Haand haver sat den nu værende Titel paa den. Stephanus Eddius (50), en Skribent fra det 8 Sæculo, vidner i den Yorkiske Erke-bispys Wilfridi Levnet, som døde 709, om ham, forend Aar 685, at han ved Storm blev drevet til Syd-Saxerne i Britannien deres Land, som endda vare Hedninger, og hvilke paastode at Skib og Gods tilhørte dem, og at Folkene skulde være deres Trælle, siden Havet havde kastet det og dem til Landet. Deres ypperste Præst stod paa en Høyde, og forbandte dem, og søgte ved Hexe-Konster at binde deres Hænder, (alt dette kommer meget overeens med vore Nordiske Folkes Skikke). Men Wilfridi Folk dreve dem 3 gange paa Flugten, endskiønt de kun vare 120 i Tallet, og tabte kun 5 Mænd, men da de vilde fierde gang tilligemed deres Konge giøre Angreb, vare de saa lykkelige at Floden satte Skibet fra Landet. Nathanael Bacon (51) giør denne gode Anmærkning, at de Tydske Saxer valgte sig kun en Konge i paakommende Krigs-Tilfælde, hvis Magt varede ei længer end Krigen stod paa, men at Aarsagen hvi deres Afkom, de Britanniske Saxer, havde stadige Konger, kom deraf at Krigen varede bestandig ved i 200 Aar, og siden var det blevet til en Skik. (Spørsmaal og om ei Ærbødighed for Odins Afkom haver giort sit hertil, saa og at Jyderne i det mindste, og maaskee ogsaa Anglerne, have efter de Nordiske Folks viis været beherskede af stadige Konger). Ellers handle de 43 første Capitler i hans Bog om den gamle Saxiske Regierings-Maade udi Britannien,

(50) In Mabillonii Act. Sanct. Ord. S. Benedicti Sæc. IV. part. 1. p. 684.

(51) An historical Discourse of the uniformity of the government of England. London 4to 1647. p. 47.

tannien, og er værd at læse. Freherus (52) viser, at det de gamle Tydske i Almindelighed kaldte Gow ɔ: Pagus kaldte Angel-Saxerne, efter at de havde indtaget Britannien, Shire (hvilket jeg troer at være af det rette Angliske Sprog, thi paa Jydsk kaldes det Syssel, Herred, og allevegne i Westphalen, Over- og Neder-Saxen forekommer det Ord Gow. At ellers Betydningen og Oprindelsen er af det Nordiske Ord at skiære, skiære i tu, i Stædet for at dele, hvoraf endnu er det Tydske Ord, eine Scheere ɔ: en Sax, er vel ingen Tvil paa. Spørsmaal og, om det Folk Sciri haver ei Navn heraf, fordi de kun have beboet en vis Gothisk Province. Hamconius (53) vil, at Hengest skal have indført i Britannien den Frisiske Skik at kysse Fremmede og at række den høyre Haand ved Ankomsten, og ved Beggeres Rækning. Men at ville deraf slutte med ham, at de Folk, som ginge over til Britannien, vare egentlige Friser, var for hastig sluttet. Einhardus (54) vidner om de gamle Saxer, at de vare imellem sig meget fredelige, men laae ideligen i Krig med deres Naboer, iblant andre med Friserne, med hvilke de snart havde Forbund, og snart Strid om Grændserne; At de toge sig vel vare for at gifte sig med andre Folk, og derved bevarede deres Nation ublandet, saa at de næsten alle havde een Størrelse, Skikkelse og Farve af Haar; At de vare deelte i fire Slags, Adelige, Frie, Friegivne og Trælle, og maatte ingen under Livs Straf gifte sig ud af sin Stand; At de dyrkede mange Guder, og fornemmelig Mercurium (Wodan) til hvilken de paa

(52) Hist. Bericht v. d. Wetterau. c. 4. p. 321 in Bernhards ant. Wetteraviæ.

(53) Frisia f. 82. p. 1.

(54) Ap. Lind. in Scr. Sept. p. 2. in Bibl. hist. Goett. t. 1. p. 3—6.

visse Dage ofrede endog Mennesker; At de havde hverken Templer eller Billeder, som de holdte for at stride imod Gudernes Værdighed; Men at de indviede Skove og Lunde, og kaldte dem op efter Guderne; At de lagde sig meget efter Tegn og Lodkastning, som skeede ved at skiære en Green af et Frugt-Træe i smaae Stykker, og mærke den med visse Tegn, og derpaa slænge den i flæng paa et hvidt Klæde, hvorpaa Præsten, saafremt det angik en offentlig Sag, men Huus-Faderen, om det angik en særlig, giorde Bøn til Guderne, saae tre gange til Himlen, og løftede derpaa Stykkerne op, og forklarede dem efter de derpaa staaende Tegn; Dersom de forbøde, saa blev den Dag ei mere adspurgt om bemældte Sag, men tillode de, saa adspurgte man endnu engang om det samme; De adspurgde meget Fugleskrig og Flugt, saa og Hestes Varsler, Bevægelser, vrinsken og Pusten, og blev det af Hestene anseet for det fornemste Tegn ei alene af Almuen, men og af de Fornemme. Udi vanskelige Krige blev deres Udfald udforsket paa denne Maade: man søgte at faae til Fange en af det Folk, som man skulde stride med, lige meget paa hvad Maade, som maatte figte med en dertil udvalgt af deres eget Folk, og efter Udfaldet heraf dømte man Krigens Udfald. Nye- og Fuld-Maane ansaae de for den beqvæmste Tid at begynde noget paa. Træer og Kilder beviste de Ærbødighed imod, og dyrkede de en stor Bul af et Træe, som var opreyst i Veiret under aaben Himmel, og som de paa deres Sprog kaldte Irmin Sul, det er paa Latin, Universalis Columna ɔ: den almindelige Støtte, ligesom den understøttede alle Ting. Saavidt Einhard. At jo Anglerne have i visse Ting kommet hermed overeens er ei at tvile paa. Da nu de Nordiske havde Templer og Billeder, i det mindste fra den sidste Odins Tid, saa sees

heraf,

heraf, at de i visse Maader vare i meget gamle Tider mere slebne end Indvaanerne af Nord-Tydskland, og at Saxerne ei kan være komne fra Norden, med mindre det skulde være skeet for Odins Tid, og følgeligen for Christi Fødsel, en Mening, som andre Grunde ei heller tillade at antage, og den Nordiske Odin meget mindre fra Saxerne. Scheidt (55) haver ellers fortreflig viist, at denne Skribent har ei hedet Einhard, men Meginhard, og levet langt hen i det 9 Sæculo ved Aar 870.

§. VIII.

De Nyeres Meninger om Anglerne.

Nu vil jeg til Slutning anføre efter Sædvane endeel af nyere Skribenter. Suffridus Petri (56), som ellers er en slet Skribent, igiendriver dog deres falske Mening, som ville at Angria eller Engern, og Anglia have været eet Land, endskiønt hans Grunde ere ei saa gode, som de kunde være, ved det han ei har kiendt Ethelwerdum. Underlig er han, naar han vil bilde os ind at Hengst og Hors have været paa Fæderne Side Friser, og paa Moderne Saxer fra Egnen ved Hamborg. Han tager og feyl, naar han nægter at Angler og Saxer have været eet Folk. Langhorn (57) leder Saxerne fra Asien, hvilket i Henseende til første Herkomst er vel rigtig nok, men derimod uden Tvil ikke rigtigt, naar han i sær fører dem fra Ptolemæi Sasones. Deres Navn mener han at være kommet af det Gevæhr Saison, eller Seisson. Han holder for, at Jylland haver tilhørt Saxerne, da Toget til Britannien gik for sig, saasom Jyderne fulgte med, og de Danske slet ikke nævnes; At Anglerne,

E 3 som

(55) Bibl. hist. Goett. præf. p. 4 — 14.

(56) De ant. Fris. l. 2. c. 12. p. 416 — 418. c. 13. p. 489. c. 11. p. 389 &c. Hamconii Fris. f. 20. p. 1. f. 71. p. 2.

(57) Ant. Alb. p. 326 — 344.

som paa deres eget Maal kaldes Inglish, have Navn af Ingo. Odins Søn (da han dog var Niords, og regierede i Sverrige); At Suardones hos Tacitum bør forandres til Saxones; At Holsteen vil sige saa meget som Olt-Saxen ɔ: det gamle Saxen (et Navn som af Angel-Saxerne i Britannien blev givet gandske Saxen i Tydskland, saa at Holsteen har vist været forstaaet med under det Navn, men dog bliver det endda tvilraadigt, om Holsteen haver Navn deraf, eller om Holsati ei vil sige saa meget som Holt-Saten ɔ: Folk der sidde, boe i Skovene, efterdi Landet haver i gamle Dage været meget begroet med Skov, som det vel fornemmeligen er blevet efter Saxernes Overgang til Britannien, og var deri sær bekiendt den store Skov Mirkvid eller Dysterholt, og denne Etymologie bestyrkes ogsaa derved, at Dithmarschen og Stormarn vare ligesaa meget, om ei mere, Saxernes ældste Sæde som Holsteen, og kaldtes dog ei Olt-Sassen i sær); At Saxerne stridede med de Danske om Jylland, og kaldte da Anglerne til Hielp, hvilke ved den Leilighed først nedsatte sig i sønder Jylland, og bleve fra Suever til Saxer, (en Mening, som er meget sindrig, og som af mig skal nøyere overveyes i den egentlige Danske Historie); Og at den Danske Kong Godfrid haver rimeligen først bragt Friserne ind i Sønder-Jylland. Om Anglernes Bedrifter i Britannien, og Historie af deres mange smaae Kongeriger, indtil de alle bleve opslugede af det West-Saxiske, have best handlet de neden under anførte Skribenter (58), af hvilke Langhorn allerede slutter med Aar 819, men Milton

(58) Langhornii Chron. Reg. Angl. Londini 8vo 1679. Bünaus Teut. H. t. 1. p. 544—550. Salmon's hist. coll. p. 186—298. Milton's hist. of Britain p. 129 &c. Alfordi Annal. eccl. Brit. t. 1. p. 566 usque ad finem. t. 2 & 3 ubique.

ron gaaer til 1066. Cambden (59) haver got samlet og bedømmet adskilligt om de gamle Angler og Saxer, om deres ældste Sæde, om deres Sæder, om deres Navns Oprindelse, om Betydningen af deres Nomina Propria &c., naar jeg undtager, at han leder Saxernes Navn af Sacernes. Det er og meget tvilsomt, naar han i Anledning af det de fulgte til Italien med Langobarder og Suever, leder endeel Tydske og Italienske Stæders Navne ud fra deres. Endskiønt adskillige (60) ville føre Anglerne, derginge over til Britannien, fra Engern, saa holde dog de fleste for, og det med rette, at de have boet i det Slesvigske, og at de nu værende Angler der, og Landet Angeln, samt Sproget beviser det (61). Eyndius (62) vil, at Angli skulle betyde saa meget, som viri hamatiles (de med Angler bevæbnede Mænd, eller og maaskee de Mænd, der trække alting til sig, ligesom ved Angler), ligesom der i de senere Tider var udi Holland og Seeland i de indvortes Stridigheder et Parti af saadant Navn. Becanus (63) er ellers den første, som har opfundet denne Etymologie, og mener han at de have faaet saadant Navn, fordi de ligesom anglede i Søen, ved det de plyndrede og røvede overalt. (Dersom man vidste at Angli havde brugt et Gevæhr, der lignede en Krog, eller Angel, saa vilde denne Etymologie være meget rimelig). Han forkaster og langt deres Mening, som holde for at Angli-Saxones ere Ptolemæi Angili Suevi, og nægter retteli-

(59) Brit. p. 91 — 101. Edit. Angl. col. 153 — 174.

(60) Crantzii Saxon. l. 1. c. 21. p. 18. Hamelmanni op. geneal. p. 16 — 18. Dresseri Sächsische Chron. p. 13.

(61) Anonymus ap. Westph. t. 3. col. 537 — 540. Arpi Them. Cimbr. p. 154 &c. Westphal. t. 1. præf. p. 66.

(62) Chron. Zelandiæ p. 113.

(63) Orig. Antv. p. 614 & 616. Clameri præf. in Crantzii Saxon. p. 11 & 12.

retteligen, at de have været fra Engern eller Angria, men fejler, naar han mener, at ved Angler ere blevne forstaaede alle Saxer, der boede langs Havet fra Frankerne af indtil Jylland. Nogle anvise Anglerne Pommern til ældste Sæde, og mene at de ere derfra dragne til det Slesvigske (64), men om man end vil giøre Ptolemæi Suevi Angili til Angler, saa kan man dog ei faae dem til Pommern, og Taciti Angler have nok ei heller boet der, endskiønt det er rimeligt, at de have boet ved Østersøen. Pregizer (65) giør den bekiendte Brennus, som indtog Rom, til en Søn af en Suevo-Angilisk Konge, og siger, at han i 110 Aar stridede med Romerne, hvilket er urimeligt. Vel beraaber han sig paa gamle Suevisse Vers, men for det første, saa har ingen seet dem, og dernæst ere vel ingen saa gamle tilovers, at de kunne bære Vidne om Ting af den Alder. Lewis (66) holder retteligen for, at Saxerne havde allerede udbredet sig hen ad imod Rhinen, da de ginge over til Britannien, og at Friser vare med iblant de Folk, som fulgte med did hen, men naar han deraf vil slutte, at de samlede sig i Holland og Zeeland, og ginge egentligen om Bord ei langt fra Leyden, saa gaaer han for vidt, thi nogle nye Hollandske Skribenter kunne ei herudi tiene til Beviis. Feustking udi sine Anmærkninger over Danckwerths Beskrivelse af Holsteen (67), vil forsvare den urigtige Læsemaade hos Beda af Viter, paa Grund at der endnu findes i det Slesvigske tvende smaae Landskaber Sundewit og Andewit, fra hvilke han mener at disse Viter ere komne. Men da Sundewit ligger ei langt fra Flensborg, hvor omkring Navnet Angeln endnu har vedli-

(64) Pregizer in Wegelini thes. rer. Suev. t. 1. p. 234.
(65) Ib. p. 250.
(66) Hist. of Tenet p. 31.
(67) In Noodts Beyträge p. 237.

vedligeholdt sig, saa indseer vel enhver, at Anglerne maatte for meget indskrænkes, naar bemældte Landskaber ey skulde have tilhørt dem, da dog Anglerne maae have været et mægtigt Folk. Abel (68) holder for, at Hengst og Hors have ei været disse Prindsers egentlige Navne, men at de ere blevne dem tillagde, fordi de førte en Hingst i deres Vaaben, dog man kan antage i Historien, hvad man vil, saasnart man viger fra udtrykkelige Vidnesbyrd. Tuneld (69) siger, at nogle mene, at Engelsholm i Skaane haver faaet Navn af Anglis, hvad enten de have giort et udtog derfra, eller og for deres Handels Skyld opbygget den. Men da man ei veed det mindste om, at Angli have nogensinde været i Skaane, og Engelsholm desuden er en temmelig nye Bye, saa falder dette bort af sig selv. Anchersen (70) holder for, at Angli have kort efter Taciti Tid forladt Herthæ Dyrkelse, og trukket sig længer sønder paa, fordi Ptolemæus sætter dem der, hvorved jeg maae undre mig, at det ei har faldet ham ind, at Ptolemæi Efterretninger kunde maaskee i denne Post være ældre end Taciti; thi ellers maae man antage, at de atter have begivet sig nord paa. Baxter (71) bifalder Etymologien af en Angel eller Fiskerkrog, og mener at de have været Fiskere i Dithmarsken, hvilket sidste er urigtigt, baade i Henseende til deres Forretning og Bolig. Wachter (72) giver derimod Fortrinet til Etymologien af det Ord Enke ɔ: en ung Person, og beretter, at paa Cambrisk kaldes en Fremmed, en Fiende, Eingl,

 vente-

(68) Sächs. Alt. p. 63 & 64.
(69) Swerig. Geogr. p. 243.
(70) Orig. Dan. p. 235.
(71) Gloss. Ant. Brit. p. 18. v. Angli. Ant. Rom. p. 116 v. Angli.
(72) Gloss. col. 59 og 60. v. Angli.

nenteligen af Anglerne, som vare Cambrernes eller Britanniernes Fiender. Schilter (73) skiller imellem de Suevisfe og Saxiske Angler, saa og Angrivarier, og haver samlet noget om alle tre. Audigier hos le Gendre (74) vil udlede Anglernes Herkomst fra Gallierne i Andegavo ɔ: Anjou, en Mening, som le Gendre siger kun at være en Giætning. Han kunde ligesaa got have sagt reent ud, at den er falsk. Sheringham (75) udleder det Angliske Navn af Angulo ɔ: en Kant, sætter Anglernes første Sæde ved Blocksberg, vil, at de Suevisfe Angler have trukket sig nord paa, ere der blevne blandede med Saxerne, og have fort Krig med de Danske om Jylland. Han paastaaer og at Saxer, Angler og Jyder, eller Geter, som han kalder dem, have stammet fra Cimbrerne, eller efter min Mening, hvad de tvende første Folk angaae, egentligen fra Teutonerne. Ved dette om Anglerne maae mærkes, at de ei kan have stammet fra Cimbrerne i Henseende til deres første Herkomst, som var Suevisk, men alene i Henseende til deres anden, efterat de havde blandet sig med Saxerne. Nicolson (76) vil, at Anglerne have med Langobarder og Suever trænget ind i Italien, og at Anglheria, Ingolstadt, Engelheim 2c., have Navn efter dem. Men da denne Formening grundes alene paa disse Navne, og haver intet gammelt Vidnesbyrd for sig, saa indseer vel enhver, hvad man bør dømme om den. Schurzfleisch (77) mener, at Britannien er allerede bleven kaldet Anglia, da Ina regierede. Arnkiel (78) antager

(73) Ant. Teut. t. 3. p. 48 v. Anglen.
(74) Ant. d. l. Nat. Franç. p. 306 & 307.
(75) Orig. Angl. p. 28 — 34. 45.
(76) Præf. in Leg. Angl. Sax. p. 4.
(77) Op. hist. polit. p 410.
(78) Ant. Th. 4. p. 146.

tager Saxonis Mening, at Angli have faaet Navn af deres Forste Angul, og haver derhos samlet adskilligt om dette Folk, men efter Sædvane meget urigtigen. Danckwerth (79) vil at Landet Schwantzen, som ligger tæt ved Eckernforde, skal sige saa meget som Schwanensheim, fordi Suevi Angili have boet der, men denne Slutning er meget uvis. Ellers haver han meget bedre end den næst anforte samlet adskilligt om Anglerne. Alfordus (80) slutter, og det ei uden Grund, at det Brittiske Gesandtskab er bleven affærdiget til Saxerne Aar 448, og at Saxerne ere gangne over til Britannien Aaret efter 449, og haver han tilligemed ret got samlet og bedømt adskilligt, henhorende til Saxernes og Anglernes ældre Historie og Sæder. Nicolaus von Haven haver skrevet en gandske smuk Afhandling om Angel-Saxerne, hvorudi han handler om de gamle Anglers Sæde, og Ankomst til Britannien (81), hvor han fast i alle Ting folger det rigtige. Det samme kan jeg ek sige om Mölling (82), naar han vil henfore Anglerne i sær fra Engern, og de gamle Angrivarier, og fra Westphalen i Almindelighed, og til den Ende beraaber sig paa, at Anglerne skulde forst være komne til Britannien 78 Aar efterat de forste Saxer landede der, hvilket han mener at være kommet deraf, at de boede inde i Landet, da dog de forste Anforere Hengst og Hors vare selv fra Angeln. Havde han paastaaet, at ei alle de der komme til Britannien, vare fra Landene norden for Elven, men at mange af dem, som egentligen kaldtes Saxer, vare fra dem sonden for, saa havde hans Sætning

F 2 uden

(79) Beschr. v. Schl. Holst. p. 125—129.

(80) Annal. eccl. Brit. t. 1. p. 566 & 567.

(81) Hafniæ 1745. 4to. p. 1—8. 16—22.

(82) Gegründete Muthmassung von dem Vaterlande der Angel-Sachsen. Bielefeld 4tq. 1756.

uden Tvil været rigtig. For Resten forekomme der endeel gode Ting hos ham, men som ei angaae Hovedsagen. Serrarius (83) viser kiont, hvorledes dette Folk er blevet efter sin Ankomst til Britannien, snart kaldet med et almindeligt Navn Saxer, snart Angler, og snart Angel-Saxer. Cluverius (84) vil, at Taciti Angler have boet paa begge Sider af Elven i det Lüneborgske og Meklenborgske, og først siden trukket sig ind i det Slesvigske, men jeg seer ei at Taciti Ord føre denne Nødvendighed med sig. Pontanus (85) haver gandske got samlet og sat i Orden Historien af Angel-Saxernes Overgang til Britannien. Usserius (86) haver med den ham egne Lærdom fortreffligen samlet og bedømt hvorfra Saxones, Angli og Juthæ ere komne til Britannien, naar det er skeet, og hvad der bør forstaaes ved Procopii Brittia, som han dog efter mine Tanker uretteligen trækker alene til Holland. Inett (87) mener, at Saxerne have først nedsat sig i den Deel af Britannien ved Edenborg og Dunbritton udi Picternes Land, under Paaskud at bedække Britanniernes Grændser for Saxernes Indfald. Han bestrider og den falske Mening, at Engelland skulde være bleven kaldet saaledes ved en Lov af Kong Egbert, og viser at det er kommet i Brug af sig selv efterhaanden. Men naar han beraaber sig i sær paa Gregorii Magni Epistler, saa haver han ei betænkt, at Gregorius Magnus haver venteligen kaldet alt Folket Angli, fordi de første han lærte at kiende vare fra Deira, et Anglisk Landskab, og for at stadfæste

(83) Res Mogunt. p. 436 & 437.
(84) Germ. ant. l. 3. c. 27. p. 105 & 106.
(85) H. Dan. l. 3. p. 79 — 85, som skal være 86.
(86) Ant. Brit. Eccl. p. 207 — 227. 540, som skal være 505. 512. 515 — 519.
(87) Orig. Angl. vol. 1. p. 13. 263 & 264.

fæste sin skiønne Allusion med Angelis. Mærkeligt er det, at Du Cange (88) anfører af Caroli Magni Capitularibus den Pagus Otlingua i Neustrien i Frankerige, hvor de Saxer, kaldte Otlingi, boede (thi dersom Pagus haver havt Navn af dem, saa kunde man snart falde paa den Mening, at de vare blevne kaldte efter Othin, maaskee fordi nogen af hans Afkom haver fort dem didhen. At de have nedsat sig deri, er uden Tvil skeet i det 5 Sæculo, da de plyndrede saa stærkt paa Kysterne af Gallien, og da det Romerske Rige havde der tabt sin Styrke. Det kan derfore gierne ogsaa være, at disse Saxer have hørt hiemme ligesaavel i Landene Norden, som Sønden for Elven).

§. IX.

I Henseende til Angel-Saxernes Sprog og Bogstaver, da mener von Haven (89) at de gamle Angler og Danske have havt eet Sprog, og for at bevise dette, sammenligner han en Hoben nye Danske og Engelske Ord, ei betænkende at de kan være tildeels indførte ved de Danske i det 9, 10 og 11 Sæculo, da de deels herskede i, deels bekrigede Engelland. Anglerne vare Saxer, det bevidner Historien, saa og det Sprog, som endnu tales i Angeln; Vel sandt, at det er meget blandet med Dansk, men derover maa ingen undre sig, da det gamle Saxiske selv nærmede sig saa meget til det Nordiske, og mere end nogen anden Tydsk Dialect, og da de Danske fra det 5 Sæculo af synes at have besiddet Landet, og endelig da en Odin haver en temmelig Tid forhen fort en anseelig Sværm fra Norden til Angeln. Vel Mere herom.

F 3 paastaaer

(88) Gloss. t. 3. col. 77. v. Otlingua.

(89) De Anglo Sax. p. 22 — 44.

paastaaer og den fortreflige Hickes (90), at Jyders og Anglers Sprog haver enten været det samme, eller og kun lidet forskielligt fra Dansk, Scandisk og Gothisk, og at Saxernes Sprog haver vel i meget været adskilt fra de tvende andres, men dog ei anderledes, end at en Jyde eller Angler haver kunnet uden megen Møye lære Saxisk. Men endskiønt jeg ei vil nægte, at de gamle Angler og Jyder have for den nærmere Beliggenheds skyld mere i Sprog lignet de Nordiske, end de længre fraliggende Saxer have giort, saa viser dog det Sprog, som endnu tales i Angeln og i Jylland, særdeles paa Vestkanten deraf, noget som er fremmed og adskilt fra de Nordiske Sprog, og som derimod findes i det gamle Angel-Saxiske. Imidlertid viser Hickes dog paa et andet Sted, at Sproget i den rette Engelske Poet Cædmon, som levede i det 7 Sæculo, kommer nærmere Dansk, end Saxisk ellers pleyer, hvorfore han og kalder det Dansk Saxisk, og at det ogsaa kommer overeens med Sproget af de gamle Angler, som boede nord paa i Engelland, og med det som han kalder Dansk Saxisk, hvilket i senere Tider gik næsten over gandske Engelland, og i hvilket mange Poëmata ere skrevne (og som begyndte at tage overhaand i Engelland fra det 9 Sæculo af, fra den Tid nemlig, da de Danske jævnligen bekrigede det). Mærkeligt er det, at Irland skal have brugt de Angel-Saxiske Bogstaver, forend det blev undertvunget af Engellænderne, (hvilke maae være blevne indførte ved Missionairer); Ja at de og have tildeels været i Brug i Frankerige og Tydskland, til hvilket sidste Land de ere blevne bragte ved de Benedictinske Missionarier; men naar det samme ogsaa siges om Dannemark, da feyles derudi,

(90) Thes. ant. t. 1. Dedicat. p. 3. præf. in Grammat. Anglo S. p. 9.

derudi, thi der have de Angel-Saxiske Bogstaver aldrig været i Brug; Deres Brug vedvarede i Engelland indtil Wilhelmi Conquæstors Tid, hvorvel de endda ei vare strax reent fortrængde af de Franske Bogstaver, og de nu værende Irlandske Bogstaver ere aabenbare komne af dem (91). Mascov (92) vil bevise ved Argumenter, tagne af Wanley og Fountaine, at Jyder og Angler have havt deres egne Bogstaver eller Runer forend de ginge over til Britannien, og af Ingulpho, at Kong Alfred var den første, som i det 9 Sæculo afskaffede dem, og i deres Sted indførte de smukkere Romerske. Nu er vel saameget vist, at i de Angel-Saxiske Manuscripter, som ere komne til os, saa og paa deres Monter og andre udgravede Ting forekomme endeel Runer, men Spørsmaal om noget af alt dette er ældre end fra det 9 og følgende Sæculis, og da kunne de gierne være førte ind ved de Danske. Havde de havt Bogstaver før, da er det underligt hvi ingen Runestene findes iblant Saxerne, i det mindste i Holsteen. Men have de Danske, hvis svorne Fiender Saxerne vare, først ført Runer ind i Jylland og Slesvig i det 5 Sæculo, og derefter, saa er det ingen Under at Saxerne ei have havt Runer. Angler, Jyder og Saxer stode i saa nøye Forbund sammen, at det vilde næsten være ubegribeligt, at de tvende første Folk skulde have havt Bogstaver, og det sidste ikke. Imidlertid maae jeg tilstaae, at det synes en beqvæm Leilighed, at lade Anglerne faae Runer, da Odin kom til dem fra Norden. Overalt tør jeg ei vist beslutte noget herudi, og holder jeg det for et Historisk Problema, saa længe ei andre Beviser opdages, end dem man hidindtil

(91) Nouveau Traité de Diplomatique T. 3. p. 201. 371. 374.

(92) Gesch. d. Teut. Th. 2. App. p. 181 & 182.

indtil haver. Hvad Sproget angaaer, da vise ei alene gamle Angel-Saxiske og Nordiske Skrifter, at det i gamle Dage haver i Engelland og i Norden lignet hinanden meget mere end nu omstunder, men det bevidner og vore gamle Skrifter, som iblant andre Gunlaug Ormstunges Saga (93). Eccard (94) vidner, at udi et Manuscript af Bedæ Bog de ratione temporum fra det 9 Sæculo, som forvares udi Dom-Kirken i Würzborg, læses i Stædet for Guili, Giuli, i Stædet for Rehdmonath, Hredmonath, for Weidmonath, Veodmonath, for Moedrenech, Modranect, at jeg nu skal forbigaae mindre betydelige Læsemaader. Om de Angel-Saxiske Mønter have neden anførte Skribenter handlet (95), og om de Angel-Saxiske Manuscripter, som endnu findes i Engelland, ligeledes de neden for anførte (96). Spelman (97) mener, at den Saxiske Dialect er den ældste af alle Tydske, og kommer den Gothiske nærmest ꝛc. Schilter (98), at de Angel-Saxiske Love vise, at de andre Tydske Folk og have havt Love paa deres eget Sprog, og med deres egne Bogstaver skrevne, ex Latinis maxime figuratis, en Mening, som dog uden al Tvil er urigtig. Biörner (99) holder det indenlandske Gothiske Sprog for Moder til det Islandske, (hvilket er rigtigt nok, naar han ved Gothisk forstaaer Norsk), og det Neder-Saxiske for det reneste Tydsk, fordi det meest kommer overeens med det Gothiske. Naar

(93) MSS. c. 10. in Peringskiöldi Mon. Upl. p. 182.

(94) Franc. orient. t. 1. p. 826.

(95) A. Fountaine ubique ad calcem t. 2. Hickesii. Wise nummi Bibl. Bodlej. p. 228. Pegge A. S. remains p. 41.

(96) Smith. Bibl. Cott. & Wanley cat. MSS. Anglo S. in t. 2. Hickesii, ubique.

(97) Gloss. præf. p. 18.

(98) Præf. in Cod. Jur. Alem. feudalis.

(99) Præf. for Nord. Kämpa Dater p. 3.

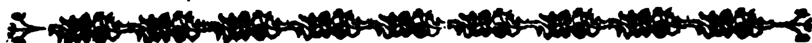
Naar man vil efterſee Benſons Vocabularium Anglo-Saxonicum og Junii Etymologicum, da ſkal man finde, hvor meget det Angel-Saxiſke og Plattydſke komme overeens, ſaa og de Nordiſke Sprog. Humfredus Prichardus (100) fremfører følgende Sprogenes Genealogie: Det Skotſke og Engelſke ſtammer fra det Saxiſke, det Saxiſke af det Slavoniſke, det Slavoniſke af det Arabiſke, det Arabiſke af det Chaldæiſke, og det Chaldæiſke af det Hebræiſke. Længer frem ſiger han: Scandiaca Sclavorum lingua, og opregner mangfoldige Tydſke og Nordiſke Folk, eorumque magnam linguæ partem a Sclavonica fluxiſſe. (Heraf ſees, at Prætorius er ei den første ſom har giort Gotherne til Slaver, men at andre længe for ham have i det mindſte givet ham en Slags Anledning dertil). Den ſtore La Croze (1) formener, at Angel-Saxerne have ei ſelv opfundet deres Bogſtaver, men lært dem af Britannierne, og til Beviis anfører han, at Irrerne bruge endnu ſamme Bogſtaver, (hvilke jeg dog ſnart troer at de have lært af Angel-Saxerne); og at de gamle Britannier ſkulle undertiden ſelv have digtet Bogſtaver, og deraf ſlutter han, at de Danſke og Svenſke have lært deres Runer i Engelland.

(100) Præf. in Rhæſi Inſt. linguæ Cambrobrytannicæ p. 3.

(1) In Chamb. orat. Domin. p.

II. Capitel.

Om Friser.

§. 1.

Friserne have bestandigen boet ved Vester-Havet, i Nord-Holland, og maaskee Frisland, hvor deres Navn og Folkere vedblevne indtil denne Tid.

For Christi Fødsel.

Det første Friser nævnes er under Augusti Regiering af Dione Cassio (1) ved det Aar U. C. 742, hvor der meldes, at Drusus undertvang dem, og siden betiente sig af deres Fodfolk imod Chaucerne. Han kalder dem egentlig Phreisii, og siger, at Drusus undertvang dem, efterat han var seylet ud af Rhinen i Oceano, og derpaa over Moradsen (hvorved Menso Altingius (2) forstaaer Bugten ved Indløbet af Ems), til Chaucernes Land. Naar Cæsar (3) siger & ubi Oceano appropinqvavit (Rhenus) in plures diffluit partes, multis ingentibusque insulis effectis, qvarum pars magna a feris barbarisque nationibus incolitur, ex quibus sunt, qvi piscibus atqve avis avium vivere existimatur, saa forstaaer han herved uden Tvil Friserne, som boede paa de Kanter, hvor endnu, fornemmelig i Nord-Holland, findes en Mængde Fugle-Æg.

Det er mærkeligt, at naar Strabo (4) opregner de Folk, som boede ved Havet i Germanien fra Rhinen til Elven, saa nævnes ei Friser deriblant, men Strabo er der saa fordærvet, og har saa forunderlige Navne, at det kan gierne være, at Frisier bør

(1) T. 1. p. 762. l. 54. c. 32.
(2) In descr. agri Batavi &c. p. 86.
(3) B. Gall. l. 4. c. 10. p. 116.
(4) L. 7. p. 446.

bør staae der, og at de ved Copiist- og Læsefeyl ere blevne forvandlede.

Tacitus (5) siger under Tiberio omtrent 15 Aar efter Christum, at Pedo førte Rytterie gik igiennem Frisernes Grændser, (at forstaae fra Rhinen indtil Ems), hvoraf man maae slutte, at Friserne have og beboet endeel af Over-Yssel. Plinius (6) har et mærkeligt Stæd om Frisernes Sæde, paa Øen i Rhinen, som han kalder den, hvor han og nævner Frisiavones og andre ellers ubekiendte Folk, Sturii, Marsacii, hvilke alle tilhobe skal have boet imellem de tvende Rhinens Udløb Helium, (som faldt ved Zeeland ud i Maas), og Flevum, (nu Zuyder Søen, hvoraf Vlie endnu haver sit Navn, men hvoraf man ikke maae slutte, at der ei have i hans Tid boet Friser østen for Flevo, thi af Tacito lærer man anderledes, og Plinius selv betegner ei Chaucernes Grændser nøye nok, for at slutte dette deraf. Tacitus (7) siger paa et andet Stæd, at Angrivarii og Chamavi grændsede bag til Frisier, som deeltes i de større og mindre Frisier efter deres Magt, at begge disse Frisiske Folk grændsede til Rhinen, og at der fandtes uhørlig store Indsøer i deres Lande, og som vare beseylede af Romerne. Og udi et andet Værk mælder han, at Friserne fangede den Usipetiske Cohort, som havde giort Oprør imod Romerne, og seilet rundt om Britannien, da Agricola anførte Krigshæren der. Paa flere Stæder vidner han, at Civilis havde ogsaa Frisier og Chaucer i sin Krigshær, da han giorde Oprør Seculo I.

(5) T. 1. p. 110. Annal. l. 1. c. 60.
(6) T. 1. p. 479. l. 4. c. 29.
(7) T. 2. p. 658. l. 4. c. 79. p. 530. c. 15. p. 450. Germ. c. 34. in vita Agricolæ c. 28. p. 751. t. 1. p. 528. Annal. l. 4. c. 72. 73. l. 11. c. 19. p. 657 & 658. l. 13. c. 54. p. 892.

vor imod Romerne, og synes han der at tale om Friserne som et frit Folk; At Frisii fulde fra under Tiberio, fordi Olennius, som Romerne havde sat over dem, forøgede Størrelsen af de Oxehuder, som de skulde give i Skat, til en umaadelig Størrelse, og havde de den Lykke at erholde nogen Fordeel over Romerne, hvorved deres Navn blev berømmelig iblant Germanos; At Corbulo bragte dem til Lydighed under Claudio, til at give Gisler, at besidde Agre, som han havde foreskrevet dem, at tage imod et Raad, Øvrigheds Personer, og Love, og anlagde han en Fæstning hos dem, men fik Befalning af Claudio, at trække alle Besætningerne tilbage, sønden for Rhinen; Og at de, da Nero regierede, satte sig under Anførsel af Verritus og Malorix, der regierede dem, saavidt Germani lade sig regiere, med Koner og Børn, ned ved Rhinen paa Romersk Grund; og besaaede den ligesom deres egen; Men de bleve forskrækkede ved Romernes Trusler, saa at Verritus og Malorix reiste til Rom, for at afgiøre denne Sag. Da hændte det sig at de saae fremmede Gesandter at tage Sæde iblant Raadsherrerne paa Theatrum, og finge til Svar, ved Spørsmaal, hvorfor det skeede, at saadant beteedes imod de Folk, som i Dyd og i Romernes Venskab overginge andre; Da raabte de, at intet Folk overgik Germanos i Tapperhed og i Troskab, og ginge derpaa hen, og satte sig iblant Raadsherrerne. Nero gav dem begge Romersk Borger-Ret, men Friserne befoel han at forlade den Romerske Grund, og da de ei godvilligen vilde, bleve de tvungne dertil ved Rytteriet.

Seculo II. Ptolemæus (g) kalder dette Folk Phrissii, siger, at de boede ved Havet lige til den Flod Amisius, og at de mindre Busacteri

(g) L. 7. c. 11. p. 58.

(det er Bructeri,) boede neden for dem, indtil Rhinen. Han regner dem til det store Germanien, og siger, at ved dem boede langs Havet de smaae Chaucer indtil Weseren, og de store indtil Elven.

Eumenius (9) beretter, hvorledes Constantius Cæsar overvandt de omvankende og røverske Chamaver og Frisier, drev dem ud af Batavien, (hvor Carausius havde givet dem Lov at nedsætte sig), og førte dem med Koner og Børn fangne til Gallien, hvor de maatte dyrke de øde Marker ved Amiens, Beauvais, Langres og Troyes. At man ellers finder saa lidet talet om Friser udi disse, foregaaende og efterfølgende Tider, dertil haver maaskee været Aarsag, at de deels ei have vandret saa meget ud, som andre Folk, hvilket man maae slutte deraf, at de ere blevne i Besiddelse af det samme Land, som de eyede fra Arilds Tid, undtagen at de udbredede sig noget i Nærværelsen, nemlig i endeel af Chaucernes Land, som og derfore blev efter dem siden kaldet Ost-Frisland; Deels og, at de af dem, som have røvet til Soes, have giort det i Selskab af Franker og Saxer, og ere derfore blevne begrebne under dem. Seculo III. Ved Aar 295.

Procopius (10) nævner Frisones i det navnkundige Sted, hvor han sætter dem paa Øen Brittia, hvorom jeg har handlet i Anglernes Historie. Venantius Fortunatus (11) siger ved Pas Aar 570, at den Frankiske Kong Chilperic var en Skræk for de yderst boende Friser og Suever, hvilke ei lavede sig til Mod- Seculo V. & VI.

 stand,

(9) Paneg. 4. c. 3. p. 88. c. 8 & 9. p. 94 & 95. c. 21. p. 112.
(10) C. B. t. 2. p. 216. B. Goth. l. 4. c. 20.
(11) Ap. Du Chesn. t. 2. p. 505.

stand, men vilde tvertimod frivilligen underkaste sig hans Aag. Jeg veed ei, om han ved disse Suever haver forstaaet dem, der boede i Flandern.

§. II.

Friserne udbrede sig lige til Elven. Saeculo VII. Aar 679.

Eddius (12) fortæller i den Yorkiske Bisps Wilfridi Levnet, at Wilfrid seylede til Freis, som vare Hedninger, og blev vel imodtaget af deres Konge Algiso, som gav ham Lov at prædike Troen; og faldt det da saa vel ind, at Aaret var overflodigere end sædvanligt, saavel i Fiskerie, som i alle andre Ting, hvilket Friserne troede at være udvirket ved den Gud, som Wilfrid prædikede. I eet Aar døbte han derfore de fleste Fyrster, og mange tusinde af Almuen, og saaledes lagde han der den første Grund til den Christne Troe, hvorpaa hans Søn, (saaledes kaldet alene i en aandelig Mening, fordi han blev ved at dyrke den Viingaard, som Wilfrid havde anlagt), Bisp Wilbrord endnu bliver ved at bygge med megen Arbeyde. Paa den Tid sendte Efruinus (saaledes kalder han den bekiendte Ebroinum), den Frankiske Konges Theoderici Hertug Bud med Breve til Aldgelsum, Konge over Freis, lovende ham med Eeder en Skiæppe fuld af Guld-Penge, om han vilde sende ham Wilfridum død eller levende. Men Kongen lod i de Christne Præsters Nærværelse, og Buddenes, som samtligen spiste hos ham, aabenbare læse Brevet for sit Folk, hvorpaa han i alles Paasyn rev det i tu, og kastede det paa Ilden, som brændte for ham, sigende: Saaledes sønderrive og ødelegge, og fortære til Aske Tingenes Skaber, dens Rige og Liv, som er meeneedig mod sin Gud, og som ei holder sluttet Forbund. Buddene maatte altsaa med Skamme vende

(12) In Mabillonii Act. Sanct. Sæc. 4. Part. 1. p. 690. c. 25.

vende tilbage. Wilfrid blev Vinteren over i Freis, men da Foraaret kom, gav han sig paa Veyen til Rom.

Udi det ottende Sæculo blev det gode Værk fortsat med Christendommens Plantelse i Frisland, som var begyndt i det forrige. Den Engellænder Willibrord, med Tilnavn Clemens, blev af Pave Sergio viet til Bisp iblant Friserne (13), og havde han forud begivet sig didhen med 11 Brødre, da han var 33 Aar gammel, (det er omtrent Aar 690). De stege i Land ved Rhinens Udlob, og komme derfra til Castellet Trajectum ɔ: Utrecht, som laae ved bemældte Flods Bredde. Men som Folket og dets Konge Radbodus endda vare Hedninger, saa begav han sig derfra til den Franske Hertug Pipinum, og efter hans Raad til Pave Sergium i Rom, som viede ham til Erkebisp, og kaldte ham Clemens. Atter begav han sig til Radbodum, men som han ei kunde udrette noget hos ham, saa til de Danske (da de ellers mellem liggende Folk, Angler og Saxer, ei nævnes, saa skulde man snart heraf slutte, at de da regnedes deels til de Danske, deels til Friserne, i det mindste bliver det meget troligt, at Anglerne have da hort til de Danske, naar dermed sammenlignes hvad jeg forhen haver sagt i Anglernes Historie ved Leilighed af et Sted hos Procopium; Ja det Danske Folk, saavel som det Frisiske, synes da at have strakt sig lige til Elven) efterdi der kort efter siges af Alcuino (14), som beretter dette, at Willibrord begav sig til Fositesland ɔ: Helgeland, en Oe, som laae paa Grændserne af Friser og Danske, og som tilhorte Friserne, og kaldtes efter Guden Fosite, og agtedes saa hellig af Hedningerne, at ingen maatte rore ved

Sæculo VIII.

Ved Aar 690.

de

(13) Beda Op. t. 2. de 6 ætat. mundi p. 192.

(14) Alcuini vita Willibrordi in Mabillonii Act. Sanct. Sæc. 3. Part. 1. c. 5. 6. 7. 9. 10. 11. 13. p. 607—610.

de Dyr, som græssede der, eller ved noget af det, som der fandtes, ei heller drikke uden stiltiende af Kilden. Dog Willebrord agtede ei denne Lov, men døbte tre Personer udi bemældte Kilde, endskiønt han vidste at der laae Døds Straf paa dem, som vanhelligede denne Des Helligdom. Ja han slagtede endog Qvæget. Hedningerne, som saae dette, meente at han og hans Folk havde enten strax blevet galne, eller og død en brad Død. Men da de mærkede at intet heraf skeede, gave de Kong Radbod dette tilkiende (hvoraf sees at Frisland, som var saa lang en Strækning, haver staaet under een eneste Konge, hvilket giør det troligt, at det og kan have havt sig paa den Tid ligedan med Dannemark). Kongen lod derfore i tre Dage tre gange kaste Lod, men Fordømmelsens Lod vilde ei komme ud, uden over een eneste, som blev martyrizered. Herover lod Kongen Willibrord uskadt reise til Pipinum, hvis Søn Carl undertvang iblant mange andre Folk ogsaa Friserne, ved at overvinde Radbodum (hvilket Beda (15) og Fredegarius (16) vel rettere tilskrive hans Fader Pipino, som efter den sidstes Beretning overvandt dem ved Dorstat, og efter den førstes stiftede Sædet for Willebrord i Utrecht, hvilket paa Frisernes Sprog kaldtes fra gammel Tid Wiltaburg, som haver givet nogle Anledning til at tænke paa de Slaver, kaldte Wilzer, som dog ei vel kan have Sted her, da man ikke finder at Slaverne have trængt saa langt fremt) og beskikkede ham
Aar 739. Utrecht til Sæde (17), hvor han forblev indtil sin Død Aar
739. St. Bonifacius (18) skriver, at Willibrord prædikede i 50 Aar

(15) H. eccl. l. 5. c. 12.
(16) In Duchesnii Scr. Franc. t. 1. p. 769. c. 102.
(17) See n. 14.
(18) Epist. 97. p. 132.

Aar for Friserne, og ødelagde Templer, bygde Kirker, og omvendte den største Deel, hvorvel der endda vare mange uomvendte tilbage, og at Kong Dagobert havde forhen ladet bygge en Kirke i Utrecht, og givet den tilligemed Kirken til Bisperne i Coln, med Vilkaar at prædike for Freserne, som de ei havde giort.

Udi Caroli Martelli Tid og noget efter giorde den bekiendte Engellænder Bonifacius sig megen Umag for at omvende Friserne. Willibaldus mælder herom i hans Levnet (19), at han seylede til Dorstet, for der at omvende Hedninger, men maatte forlade det, fordi der opkom Krig mellem den Franske Hertug Carl, og den Frisiske Konge Ratwodum, hvorpaa de hedniske Templer bleve paa nye opreiste, og Afguds-Dyrkelsen atter indført, hvorover Bonifacius begav sig til Trech, og talte der med Kong Ratwod, men gik derpaa tilbage til sit Fødeland. Efter Ratbodi Død kom han igien, og arbeydede i tre Aar med Willibrordo. Siden prædikede han for Hesser, Saxer &c. Til Slutning kom han i sin høye Alder atter til Frisland, og beskikkede en Bisp i Staden Trecht, Trehet (Utrecht) døbte mange 1000 Qvinder og Børn, opreiste Kirker, ved at forvandle Templer til dem, og det fornemmelig paa de Stæder, hvor de mange Floder og Vande ere, hvorved Friserne deles i mange Pagos af adskillige Navne, som dog tilhobe kaldes med Folkets almindelige Navn. Endelig kom han til Floden Bordne, som skiller imellem Ost- og Vest-Friser (Ostrachii & Westrachii, nu Ostergoe og Westergoe i Frisland, hvor og Floden Borne er), hvor han blev dræbt af de hedniske Friser, hvilket kort efter blev hævnet ved et stort Ne-

Aar 719.

Aar 755.

(19) Ap. Canis. t. 2. p. 237. 239. 246 & 247.

derlag paa dem af de Christne. Ludgerus (20) vidner i Bonifacii Levnet, at han prædikede 13 Aar i Frisland, senden for den Søe Almar (hvoraf Staden Alcmar i Nord-Holland endda haver maaskee Navn, saa at denne Søe haver været en Part af Zuyder-Søen, eller og maaskee rettere er Harlemer-Søe, saa at i Harlem stikker endnu Navnet Almar), syv Aar i Wyrda ved Rhinen, tre Aar i Attingohem ved Aaen Fehta, og tre Aar i Felisa, som laae nærmere Hedningerne (af hvilke det første ligner Woerden i det Utrechtske, og det andet synes at have faaet Navn af Attin eller Odin); hans Discipel Gregorius lærte i den gamle Stad Trajectum, og den navnkundige Bye Dorstad, og i al den Egn af Frisland, som da ansaaes for Christen; Ja lige til den Flod Lagbeki, hvor Grændsen var af de christne og hedniske Friser, saa længe Kong Pipinus levede. Hermannus
Aar 729. Contractus (21) skriver, at Carolus Martellus giorde Aar 729 Indfald i Frisland, ihielslog Hertug Popo, og opbrændte Templerne. Alfridus, Bisp af Münster udi den Frisers Ludgeri Levnet (22) berettet, at da Radbod regierede over Friserne, var der en fornem Mand ved Navn Vursingus, med Tilnavn Ado, som, endskiønt han var ingen Christen, saa forsvarede han dog de Undertrykte, hialp de Fattige, og dømte ret, og satte sig tappert imod Kongens Grumhed og Uretfærdighed. Den gang var det brugeligt der, at naar man vilde dræbe Børn, maatte det skee forénd de havde faaet nogen Føde. Aarsagen til saadant Drab var iblant denne, naar dem synes at der bleve fødde for mange Piger.

(20) P. 2 & 8. in Broweri Sid.

(21) Ap. Canis. t. 3. p. 240. Annal. Fuld. ap. Freberum t. 1. p. 2.

(22) In Leibnitzii Scr. Brunsv. t. 1. p. 86 — 93. Ap. Du Chesn. t. 3. p. 381.

Piger. Det var og brugeligt da, at bruge Bark og Næver af Træer til Lys. Ludgerus studerede under Alchuino i York. Da skeede det, at en Frisisk Kiøbmand dræbte der den Greves Søn af bemældte Province (York, hvoraf sees, at de saa kaldte barbariske Folk have drevet Kiøbmandskab, og er jeg vis paa, at det vilde blive langt mere end man tænker, om man kun havde tilstrækkelige Efterretninger). Ludgerus maatte derover forlade Yorck, og følge med bemældte (Frisiske) Kiøbmænd. Isla Floden ɔ: Yssel skilte da mellem Franker og Saxer, og blev der paa den østre Side af bemældte Flod bygget i Daventre en Kirke for den Engelske Præst Liafwino, som Saxerne ødelagde. Siden forstyrrede Ludgerus og Albricus, og flere i Følge sammen, mange Frisiske Afguds-Templer og Stæder, og bragte den store Skat, som de funde i Templerne, til Keyser Carl, der beholdt selv to Dele deraf for sig, og overlod den tredie til Albricum. Den Saxiske Anfører Witekind overfaldt siden Friserne, og formaaede dem til lige indtil Floden Fleo at forlade den christne Troe, og at ofre til Afguderne, og opbrændte han Kirkerne, og fordrev Præsterne. Men efter 2 Aar og 6 Maaneder kom Ludger tilbage, og blev af Keiser Carl beskikket til Lærer for 5 Øst-Frisiske Pagis, der laae østen for Floden Labeki, og for Den Bant (Floden kaldes nu Lavica, og skiller mellem Frisland og Groningen, hvoraf sees at Ludger haver havt sit Lære-Embede i det Groningske), hvilke, tilligemed bemældte Øe, havde underkastet sig Carl den Store, og lovet at antage den christne Troe, naar dem blev sendt en Lærer, hvis Sprog de kunde forstaae. Derefter begav han sig til Den Fosetesland, saa kaldet af den Afgud Fosete, hvor han ødelagde alle Fosetis Templer, og døbte Indvaanerne i samme Kilde, hvorudi Willebrord havde døbt

tre Personer. Han døbte og der en vis Fyrstes Søn, ved Navn Landric, som han siden indviede til Præst, og som i mange Aar prædikede for Friserne. Bemeldte Øe ligger paa Grændserne af Friser og Danske. Derefter fulde Ost-Friserne atter fra Troen, under Anførsel af Maluinno og Eilrat, og bleve Kirkerne brændte, og Præsterne fordrevne, men efter eet Aar kom alting i god Stand igien. Noget efter blev Ludger af Keiser Carl beskikket til Bisp i den østlige (skal være vestlige) Deel af Saxen, og fik sit Sæde i Mimigerneford (nu Münster), dog saaledes at ovenmeldte 5 Frisiske Pagi, som han havde bragt til Troen, bleve under hans Bispe-Stoel, saa og under hans Eftermænd. Iblant andre Friser, som Ludger omvendte, fandt han i den Bondebye Helewint en ved Navn Bernlef, som meget elskedes af alle omliggende, fordi han vidste vel at siunge om de Gamles Bedrifter, og Kongernes Krige. Ved den Flod Lada (som har sit Udspring i det Münsterske, gaaer igiennem et Stykke af Ost-Frisland, og falder i Ems) udi Frisland prædikede han ogsaa.

Aar 809. Endelig døde han Aar 809 ei langt fra Coasfelt (Coesfelt i det Münsterske). Udi en anden Levnets-Beskrivelse af denne hellige Mand (23) siges, at de 5 Pagi i Ost-Frisland og Øen Bant, som han blev beskikket til Lærer for, havde kort forhen underkastet sig det Franske Rige, med Løfte at lade sig undervise i den Christne Troe, naar de finge en Lærer, som forstod deres Sprog. (Denne Øe Bant er den samme, som Romerne kaldte Burchana, og laae imellem Lavica og Ems, og blev i Middel-Alderen ved Vand-Floder til Øer, der nu næsten ere gandske borte); At Ludgerus blev beskikket til Bisp i Vest-Saxen (hvilket og er rigtigt), at en vis stor Fisk kaldtes paa det Thuidiske Sprog Sturio, (hvor-

(23) In Broweri Sid. p. 43. c. 16. p. 44. c. 17. & 27. p. 48.

(hvorved maae mærkes at dette var i Frisland, hvilket stadfæster min Mening at Franker, Saxer, Friser vare af een Stamme, fra de ældste Tider kaldte Tydske, og at det Tydske Navn haver fra og ved dem udspredt sig over gandske Tydskland). Den saa kaldte Poëta Saxo (24) taler ved Aar 793 om den Frisiske Pago Hriustri, som staaende under Keiser Carl (nu kaldes den Rustringerland, og strækker sig i det Oldenborgske fra Weseren og Elsfleth langs Havet indtil Jevern). Udi S. Suiberti Levnet (25) siges, at S. Egbert, Erkebisp i Yorck, længtes meget efter de hedenske Frisers og Saxers Omvendelse, fordi Angli stammede fra dem, og at han sendte didhen ti Engelske Lærere, som kunde prædike for dem i deres eget Sprog, ved det de stammede fra dem ved Anglerne. (Nu veed jeg vel at denne Levnets-Beskrivelse er et opdigtet Værk, som indeholder mange Urigtigheder, og er aldeles ei skrevet af den gamle Marcellino, som det tillegges. Men da det imidlertid dog er gammelt, saa kan det dog tiene til at vise, at den Sagn er gammel i Tydskland, at Friserne have været med iblant de Folk, der ginge over til Britannien, og derved for saavidt tiene til at bestyrke denne Sætning, som jeg anseer for en Sandhed). Man seer ellers, at Keiser Carl haver brav betient sig af Friserne i sine Krige, og det meest til Skibs. Saaledes seylede de op ad Elven og Habola, for at hielpe ham imod de Wilziske Slaver Aar 789, ja Aar 791 ad Donau ind i Ungern imod Avarerne (26). Leland (27) anfører af Alcuini Brev til Colcan, at Kong Carl havde da deels ved Belønninger, deels ved Trusler omvendt de gamle Saxer, og alle Frisiske Folk.

Aar 793.

Aar 789. 791.

(24) In Leibn. Scr. Brunsw. t. 1. p. 142.
(25) Ib. t. 2. c. 6. p. 226.
(26) Annal. Fuld. ap. Freh. t. 1. p. 7.
(27) Collect. t. 2. p. 392.

Folk. Geographus af Ravenna (28) skriver, at Rhinen falder i Havet neden for Dorostat, Frisernes (eller, som han kalder dem, Frigones) Land, og paa et andet Sted at Frigernes Land grændser ved Havet til Saxernes, og at forommældte Philosophi (Gothiske, nemlig Aithanaridus, Eldevaldus og Marcomirus, som siges at have levet i det 5 Sæculo), som have beskrevet Saxernes og de Danskes Lande, have og beskrevet det, men at han følger Marcomirum, som vidner at det frembragte dristige Folk, og at der vare aldeles ingen Stæder der, undtagen tvende, hvorom læses fra gammel Tid, Bordonchar og Nocdac (maaskee disse Navne findes igien i Øen Borkum og det Sted Noda ei langt fra Leyden (29). Men derimod læse vi, at igiennem dette Land gaaer den Flod (her er noget bortkommet); foran for dette Land ligger det Rhinske Francia, forhen kaldet Gallia Belgica.

Sæculo IX. Aar 810. I det 9 Sæculo finder sig, at den Danske Kong Godefrid haver plyndret alle de Frisiske Øer, ja og overvundet Friserne paa det faste Land, og for en kort Tid paalagt dem en Skat (30). (Maaskee at Godefrid haver ved denne Leilighed forflyttet endeel Friser, og givet dem Egnen ved Vester-Havet udi Hertugdommet Slesvig eller Sønder-Jylland at beboe, hvor de fra umindelige Tider have boet. For den Tid kan det neppe være skeet, thi det tillader ei hvad jeg forhen haver anført af paalidelige Skribenter, at Helgeland, eller Fosetesland laae paa Grændserne imellem Friser og Danske. Dog kan det og vel være at Friserne ere meget senere i det 9 Sæculo komne did ved en

(28) L. 4. c. 24. 83. 13.

(29) M. Altingii not. Germ. inf. part. 2. p. 27 & 133.

(30) Annal. Fuld. p. 11. Herm. Contr. ap. Canis. t. 3. p. 244. Anonymi Annal. Franc. ap. Meneke t. 1. col. 104.

en anden Leilighed, hvorom skal handles i den egentlige Danske Historie). Da det store Frankiske Rige deeltes, blev Frisland tilegnet Ludovico Germanico, og blev siden stedse anseet for en Deel af det Tydske eller Germaniske Rige. Men herom at handle kommer ei mit Forehavende ved, da jeg kun haver villet anføre noget om Frisernes Sæder og Sprog, og deres Lands Størrelse, baade fordi de have været beslægtede med Franker, Saxer og Angler, fordi de i Følge med de tvende sidste ere gangne over til Britannien, fordi deres Sæder tiene ved Naboelauget, og deraf flydende Overeenstemmelse at oplyse vore Nordiske Folks, og endelig fordi at Friser have fra det 9 Sæculo af beboet endeel af den Danske Strandkant udi Sønder-Jylland. Meginhardus (31) anfører et Brev af Keiser Lothario til Pave Leo, at ved Grændserne af Nordmanner og Obodriter laae et Folk mænget af Saxer og Friser, som længe siden havde hørt og antaget den christne Troe, men som formedelst Naboelauget af Hedningerne vaklede tildeels i den (ved hvilket Folk maaskee sigtes til Nordalbinger, maaskee og til dem i det Bremiske og Oldenborgske).

§. III.

Endnu have vi en gammel Frisisk Lov paa Latin, hvor der tales om, at en vis Forordning giældte imellem Weser og Laubach, (uden Tvil Labeki eller Lavica) og Eisfli, (hvilket Stæd jeg ei kiender, med mindre det skal betyde paa denne Side Fli eller Flevus), og at paa hiin Side Veseren, Laubach og Eisfli var den anderledes. Imellem Fli og Sincfala (nu Sluys ved Udløbet af Schelde), giældte en besynderlig Lov. Her anføres og

Mere af de gamle Skribenter om Friserne.

(31) In Scheidtii Bibl. hist. Goett. t. 1. p. 9.

og Love, som enkelte Personer, Vulemarus, Saxmundus skal have givet, (hvilke uden Tvil maae have været anseelige Mænd, Konger, Anførere eller Dommere). Ordet Thiubda er mærkværdigt, thi det kommer saa meget nærmere vort gamle Ord Thiof, Tyverie, end de Tydskes nu brugelige Diebstahl. Paa adskillige Stæder tales og om, at Boderne skulde tildeels erlegges til Kongen. Piger som tiente udi Huset, eller ved Bordet, og som hverken malkede eller malede paa Møller, kaldtes Bortmagad, hvor og Ordet Bort er vores Bord, og ei de Tydskes Tisch. I visse Tilfælde bleve for at opdage Gierningsmænd, Lod kastede i Kirkerne paa Alterne, og om det ei kunde skee i en Kirke, da paa Helgenes Levninger. Dette giældte mellem Laubach og Flehum, men imellem Flehum og Sincfala var en anden Skik, og imellem Laubach og Veseren nok en anden. Paa de første Stæder kunde en sværge sig fri ved 12 Mænds Eed, men paa det sidste maatte han gaae i Kamp. Og at en stor Deel af denne Lov er bleven samlet i de Carolingiske Kongers Tid, kan ei alene sees af det nu anførte om Kirken, thi saa længe Friserne havde deres egne rette Konger, saa kunde Christendommen ei fuldkommen rodfæste sig iblant dem, men og deraf, at om nogen ihielslaaer Kongens eller Hertugens Sendebud, da skal han bøde saa og saa meget, thi ved Hertug forstaaes vel her den Dux, som de Frankiske Konger satte til at styre Landet, hvorvel jeg derfor ei vil nægte, at de Frisiske Konger kan og have havt deres Duces, hvilket den forhen anførte Poppo synes at vise. Imidlertid synes det at de Carolingiske Konger ei have saa meget givet nye Love, som de have samlet de Gamle, der uden Tvil vare forhen ei skrevne, og ladet hver Egn beholde sine Skikke. Til Slutning staaer en Samling af Anordninger, givne af Vise, hvilket Navn saa

saa ofte forekommer i de Angel-Saxiske Love, og hvilket viser og-saa i denne Post Overeenstemmelsen mellem Friser, Saxer og Angler. Udi disse Samlinger nævnes Kirker, tales om Frisiske Denarier, hvilket viser, at de tiligen have havt deres egen Mønt, og stadfæster derved vore Skribenters Beretninger om de Penge, som Friserne maatte give til den Danske Kong Godefrid, ja giør det ei utroligt, hvad Snorro beretter om Penges Brug udi Sverrige alerede i Odins Tid. Siden efter siges Valemarus at have forordnet, at tre Denarier skulde mellem Laubach og Flehum giøre een Skilling, Solidus, af den nye Mønt, (hvilken venteligen Frankerne havde indført, og som forudsætter en anden Mønt). I den allersidste Lov befales, at den som havde opbrudt et Tempel, og taget der noget bort af de hellige Ting, skulde føres til Havet og paa Sandet, som Floden pleyede at overskylle, hans Øren opskiæres, han desuden gildes og ofres til de Guder, hvis Templer han havde forgrebet sig imod. Det behøver ingen Beviis, at denne Lov er fra de hedniske Tider, men man maae ei troe, at den haver giældt i de christelige, uden maaskee ved at see igiennem Fingre med den, endskiønt den staaer i en Samling af Frisiske Love, der aabenbare er giort i Christne Tider. Imidlertid kan man heraf, saavelsom af mange andre gamle Skikke slutte, at de fleste her forekommende Anordninger grunde sig paa Vedtægter fra gamle og hedenske Tider (32). Mærkeligt er det, at Keiser Carl anordner i den Langobardiske Lov (33), at om et Menneske bliver ihielslaget, skal efter den

(32) Leg. Fris. ex edit. Lindenb. Tit. 1. c. 2. 3. 9. p. 490. 492. T. 3. T. 9. c. 1. 3. 5 — 8. T. 13. T. 14. c. 1. 2. 3. 4. T. 17. c. 3. p. 502. T. 1. 3. c. 45. 78. T. 12.

(33) Ap. Lind. l. 2. T. 22. c. 1. p. 619.

Solifke Lov allevegne hvor den giælder (saa forklarer jeg d: Ord per totam Salicam legem) betales 12 Denarier for ham, men om en Saxer eller Friser ihielslager en Salicum o: Franker, da skal han bøde for ham 60 Denarier, og saaledes i alle Bøder. Disse aabenbare Partiskheder, som sigtede til at giore det seyerrige Folk saa meget des muntrere, have uden Tvil været meget skyld i at visse Folk i Middel-Alderen beholdte saa kort deres Erobringer. Saxo (34) taler i sin Fortale om Fresia minor, som laae i Jylland, og var overmaade frugtbart ved Havets Overskyllelse, og i Historien selv at Friser, tilligemed Holstener og Dytmarscher, plyndrede i det Sleswigske, efter at Eliv var afsat fra Stadtholderskabet der, og forend Canutus tiltraadde det. Efter al Anseende er dette skeet omtrent Aar 1120. Og ældre finder jeg ei med Vished Friserne nævnte i Hertugdommet Slesvig, hvorvel der kan ingen Tvil være om, at de jo have været der længe tilforn. Man seer ellers af ham, at de udi hans Tid, og som det synes endogsaa tilforn, da Svend og Knud regierede sammen, og hvo veed hvor længe forhen, have vidst at beskytte sig ved Diger. Ved at overveye, at udi Ptolemæi Tid, det er at sige i Midten af det andet Sæculo, boede Batavier sonden for Friser fra Rhinen af til Schelde langs Havet, foruden hvad de besadde inde i Landet, og Chaucer østen for fra Ems indtil Elven, hvorimod Friserne opfyldte og indtoge al denne Strækning udi Middel-Alderen, nemlig i det 7, 8, 9 Sæculo, saa forestiller jeg mig at dette er gaaet til saaledes. Først begyndte Frankerne at udbrede sig østen for Friserne, hvilket synes at have taget sin Begyndelse i Forstningen af det tredie Sæculo; De bredede sig alt mere og mere ud inde i Landet, og beboede i Midten

(34) Præf. p. 3. l. 13. p. 232. l. 14. p. 260.

ten af det fierde Sæculo Bataviens indre Dele, nemlig Gueldern &c. Omtrent i Midten af det 3 Sæculo ginge Saxerne over Elven, og begyndte at udbrede sig i det Bremiske eller Hadeler Land, hvorfra de forjoge Thüringer, som fra Meklenborg havde trukket sig did, og som derpaa droge ind i Hiertet af Tydskland, eller og forjoge de derfra en Green af Varnerne; Saxerne udbredede sig derpaa alt mere og mere i Westphalen, saa at de tilsidst stridede med Frankerne om Herredømmet over Batavien. Ved Leilighed af disse Krige blev Navnet af det mægtige Chauciske Folk udslettet, og først opsluget af Franker, siden af Saxer, og tilsidst af Friser, hvilke jeg tænker i Slutningen af det 5, og Begyndelsen af det 6 Sæculo at have udbredet sig fra Ems til Elven, ved Leilighed af de mange Saxer, som ginge over til Britannien, og ved det Saxerne indtoge Nord-Thüringen, saa at de finge Land nok i Neder-Saxen at besætte, og derover maatte blotte Søe-Kysterne. Dog synes det, at Saxerne have stedse beholdt den meste Deel af det Bremiske, som ligger ved Elven, hvilket jeg slutter af de Saxiske Grever i Stade i det 10 Sæculo. Fra Rhinen indtil Schelde slutter jeg at Friserne have udbredet sig i Slutningen af det 6 Sæculo, efter at det Varniske Rige ved Rhinen var bleven ødelagt af Frankerne, som ved den Leilighed ere igien komne i Besiddelse af Bataviens indre Dele, Gueldern &c., hvorfore man i det ottende Sæculo finder at deres og Saxernes Grændser have stødt sammen ved Deventer i Over-Yssel. Vel kan man indvende imod disse Tidspunkter af Frisernes Udbredelse, at de efter min egen Mening ginge jo ogsaa med over til Britannien, men jeg svarer hertil, at alting viser, at det dog ei er skeet i saadan Mængde, som Saxer og Angler, og at man nødvendigen maae

 antage

antage min Tids Regning, siden man finder at Friserne virkeligen strakte sig til Elven i Slutningen af det 7 Sæculo, og til Schelde i det 8, hvilket altsammen maae have udfordret en god Tid, og ei kan være skeet i en Hast, og da findes dertil ei beqvæmmere Leilighed end de af mig opgivne. Af alt dette sees hvor mægtigt det Frisiske Folk maae have været, da det stod under een Regent, allerheldst naar man vil legge til, hvor meget større de Lande da vare end nu, efter at Havet haver opsluget saa meget af dem. Da Helgeland haver uden al Tvil været en af Saxernes Øer hos Ptolemæum, saa er det mærkeligt, at Friserne besadde den i det 7 Sæculo, og derefter, thi deraf kan man slutte, at de have besat de Egne, som vare blottede for Folk ved Saxernes Vandring til Britannien, og til Tydsklands indre Dele. Om Saxerne eller Friserne først have indført paa den Foseres Dyrkelse er vanskeligt at sige, dog troer jeg snarere den første, hvorvel jeg gierne tilstaaer, at Friserne have fra alders gammel Tid dyrket mange af Nordens Guder, dog troer jeg derfor ikke at de have Navn af Freya. At Helgeland haver fordum været meget større end nu, et en bekiendt Sag.

§. IV.

De nyeres
…ninger
Friserne.

Hvad de nyere angaaer, da haver Spener (35) med megen Flid og Skiønsomhed samlet adskilligt om dem, hvoriblant er sær artig: En Romersk Inscription, som den ene Broder haver sat den anden til Minde, og som var en Frisævoner, hvorved efter mine Tanker forstaaes Plinii Frisiabones; Den Mening at Friser betyde saa meget som Freye, frie Folk, eller og af den Neder-

(35) Not. Germ. ant. part. 1. l. 4. c. 4. p. 314 — 332. part. 2. c. 4. p. 413 — 420.

Neder-Saxiske Brug at kalde nye optaget Land, Friessen Land, hvilket kan passe sig paa Frisernes Land, som er saa at sige eneten taget fra Havet, eller og et Tilkast af Havet, og derved Anye imod de Lande, der have fast Bund; Det Sted af S. Audoeno, en Skribent af det 7 Sæculo, udi S. Eligii Levnet, at Friserne boede da lige over for Antwerpen; At Ostende kaldes endog en Frisisk Bye udi et gammelt Diploma hos Meier i hans Flandriske Historie (hvoraf sees at dette Folk haver vidt og bredt udstrakt sig langs Søekanten). Men ingen haver skrevet bedre om Friserne, end Ubbo Emmius udi hans Frisiske Historie, og Menso Altingius udi hans descriptione agri Batavi & Frisii, hvilket sidste i sær haver neppe i sit Slags sin lige. Suffridus Petrus (36) holder for, at det rette ældgamle Frisiske tales endnu i West-Frisland, hvor Leuwarden er Hovedstaden, som han tilskriver tvende Aarsager, først at deres Sprog blev ublandet indtil Saxernes Ankomst, og dernæst at de ved en offentlig Anordning søgte at vedligeholde det. Ost-Friserne vige derimod langt fra dem, men dog endda længere fra Saxerne. Det hidindtil anførte gaaer endda an, men naar han neppe vil holde det Frisiske Sprog for Tydsk, og paastaaer at der ei alene er meget Hebraisk og Grædsk, men endog end mere Indisk i det; da forlader han alt for meget den rette Vey. At det Frisiske Sprog nu ei kan forstaaes af de andre Tydske, er ingen Under, da det haver bevaret det gamle Sprog mere reent og purt end nogen anden Dialect, ved det Friserne ei have synderlig vandret ud, og kun lidet blevne blandede med Fremmede; Hvorved deres Sprog forholder sig til Tydsk ligesom Islandsk til de andre Nordens Dialecter.

(36) De Fris. ant. p. 202 & 203. 211.

Dialecter. Westphal (37) og flere lede Frisernes Navn af Fries ɔ: en Graver og af friesen ɔ: at grave, brække i tu, igiennem, hvilke Ord ere endnu i Brug hos Schweitzerne, Hollænderne, ja Friserne selv (og Spørsmaal om dette ei bliver den rette Etymologie til det Frisiske Navn, thi det passer sig meget vel paa deres Lands Beskaffenhed, hvor man maatte grave, for at lede Vandet bort). En Anonymus (38) gior Vilter og Friser til et Folk, hvilket jeg heller vil antage, end troe, at de Vilter i Frisland have været Slaver, men Spørsmaal om der nogensinde haver været et Folk af saadant Navn i Frisland, og om ei Wiltaburg kan have en gandske anden Oprindelse til sit Navn. Maaskee det kan komme af det Ord Wild ɔ: skovagtig, øde, fordi Egnen der omkring haver i Forstningen seet saa ud. Den fortreflige Ten Kate (39) haver sammenlignet det rette Frisiske af Frisland ved Leuwarden med det Hollandske, hvoraf enhver kan see, at der er stor Overeenstemmelse imellem begge Sprog. Uffenbach (40) fortæller, at det Frisiske i Hindelopen og Malqverum, ei langt fra Harlingen, kommer saa overeens med det nu værende Engelske, at begge Folk kan forstaae hinanden, og skal Udtalen være næsten den samme i begge. Dette synes mig at være et stort Beviis for min Mening at Friser have og gaaet over til Britannien. Af det Frisiske Fader Vor (41) kan sees Sprogets store Overeenstemmelse med de andre Tydske Dialecter, fornemmelig med det gamle Gothiske hos Ulphilam, hvilket kommer

(37) Præf. in Mon. Cimbr. t. I. p. 111.

(38) Ap. Westphal. t. 3. col. 544.

(39) T. I. p. 699 — 710.

(40) Reisen t. 2. p. 317 og 318. 327 og 328.

(41) Ap. Vulcanium de litteris Getarum ad calcem Jornandis, p. 98. Orat. Dom. Augspurg. f. p. 17.

mer uden Tvil deraf, at Friserne ere blevne boende i deres gamle Land, og ei meget blandede med andre Folk; Og tiener dette til at stadfæste min Giætning at Friserne have været en Green af de gamle Jyter, som vare saa nær beslægtede med Gotherne. Janson (42) vidner, at Butjadingerland kaldes endnu af de Indfødde Friesland, hvilket tiener til at stadfæste den store Udstrækning, som det gamle Frisland engang haver havt. Stillingfleet (43) hælder til den Mening, at mange Friser have gaaet over med Saxerne til Britannien, og beviser det fornemmelig af Ligheden mellem det Angel-Saxiske Sprog og det Frisiske, og af det Beda (44) regner Frisones iblant de Folk, fra hvilke de Britanniske Angel-Saxer stammede (et Sted, som ogsaa er af stor Betydenhed). Harkenroth (45) vil endelig lede det Frisiske Navn af Friesen, congelascere, at fryse.

(42) Hist. Nachr. v. Golzwarder. Oldenburg 8vo 1756. p. 14.
(43) Orig. Brit. p. 309 og 310.
(44) L. 5. c. 10.
(45) Oost-Friesche oorsprongkelykheden. 8vo. Groningen 1731. t. 1. p. 51.

III. Capitel.

Om Sueverne.

§. 1.

Suever ·e Hermi- ·es, og boe- ·dspredde i ·ysfland.

Da jeg alene handler om dette Folk, fordi nogle nyere (1) i Anledning af Navnenes Lighed, og at Tacitus regner Suiones iblant Suever, ansee Sueverne for at være komne fra Sverrige, saa vil jeg kun korteligen opholde mig ved det. Hos de Gamle haver jeg fundet følgende 13 Folk udtrykkeligen regnede til det: Semnoner, som udgave sig selv for de ældste og fornemste, og virkeligen vare de mægtigste, Hermunduri, Aviones, Eudoses, Suardones, Nuithones, Narisci, Marcomani, Qvadi, Marsigni, Burii, de Lygiske Folk, de Æstiske Folk. Cæsar alene udgiver Catterne for Suever, men derfore bør man ei tvile herpaa, thi ingen anden Skribent siger til hvad Stamme Catterne ellers hørte. Da nu Batavi vare en Green af Catterne, saa have de følgeligen ogsaa været Suever. Og disse Batavi ere maaskee de Suever, som i det 7 og følgende Sæculis forekomme i Flandern, thi de have venteligen flyet did for Franker og Saxer, dog sluttelig ei alle, thi ellers havde deres Navn vel ei blevet ved i Betau. Tacitus regner og Langobarder, Angler, Värner, Rugier, Suiones eller Svenske, Gothones til Suever, om hvilke jeg dog haver viist at de ei kan være det. Man

(1) Verelius in Hervarar S. p. 8. Stumpfs Schweitzer Chron. f. 268. p. 1. f. 271. p. 2. Arpi Them. Cimbr. p. 151.

Man behage kun at betænke den store Forskiel, som nu omstunder er, og fra Arilds Tid haver været imellem den Svabiske og Schweitzerske Dialect, og den Nordiske og Gothiske, thi da bliver det klart heraf, at Sueverne maae fra de ældste Tider have havt deres Dialect for sig, og hvilken anden end den Herminoniske, til hvilket Folk Plinius med klare Ord regner Hermundurerne, Chatterne, ja Sueverne selv. Forhen haver jeg paa adskillige Stæder yttret mig med, hvad som haver kunnet give Anledning til saa store Skribenter, som Tacitus og Strabo, at udstrække det Suevisk Navn for vidt. Tacitus gior og Reudingi, Lemovii og Sitones til Suever, hvilke ei heller kunne have været det, saafremt de første ere Thuringer, de andre Vandaler, eller Heruler efter nogles Mening, og de sidste Nordiske Gother, eller og Norske. Udi sene Tider, nemlig det 5 og følgende Sæculis, finder man det Suevisk Navn at forsvinde i Nord-Tydskland, og derimod udbrede sig sønder paa. Og disse Suever mener jeg egentligen at have været Semnoner og Hermundurer, hvis Navn begynder da reent at forgaae, og hvis Land synes i Slutningen af det 5 Sæculo, efter den ofte anførte Herulisk Reise nord paa hos Procopium, at have da været deels en Ørk, og deels besat af Varner og Slaver, hvilke sidste siden efter, og maaskee i det 6 Sæculo, udbrededе sig gandske over det. At de Suever, som nedsatte sig i Syd-Tydskland, ei kan have været Marcomaner, Qvader, Lygier og Burier, sees deraf, at de tvende første boede endda i det 5 Sæculo i deres gamle Land Bohmen og Mähren, og de tvende sidste havde endda trukket sig længer øster paa. Catti synes at være blevne i deres Land, og deres Navn med Tiden forandret til Hassi, Hessi. De andre Suevisk Folk have været for ringe og ubetydelige til at danne de

i Middel-Alderen saa berømte Suaber og Alemaner, hvilke sidste have uden al Tvil fornemmeligen bestaaet af Suaber, thi det er mærkeligt, at kun udenlandske Folk, Romere og Franker have kaldt dem Alemaner, da de derimod synes selv at have kaldt sig Suaber, Suever, i det mindste have de fra umindelig Tid selv kaldt sig saaledes. Dog vil jeg med alt det ei nægte, at jo nogle af Suaberne have været af de andre Sueviske Folk, da det end og synes at der have været Folk af gandske andre Stammer iblant dem, som jeg skal søge at vise om Juthungerne. Catterne synes og at have udgiort endeel af det store Alemaniske Forbund. Og nogle Marcomaner og Quader have ogsaa uden al Tvil slaget sig til dem, da de efter Hieronymi Vidnesbyrd vare med iblant de Folk, som plyndrede Gallien. Mit Forsæt er ellers ei at handle om hvert Suevisk Folk i sær, men kun om Sueverne i Almindelighed. Jeg haver ellers i mit Værk om de Nordiske Folks Herkomst (2) formodet, at Ariovistus var Suevernes Konge, og at hans Tog var en Fortsættelse af det Cimbriske, og nægtet at Suevi ere komne fra Sverrige. Paa et andet Sted har jeg yttret den Mening, at den bekiendte Ariovistus har været en Semnonisk Suevisk Prinds. Cæsar (3) fortæller, at Treviri berettede ham: Pagos centum Suevorum ad ripam Rheni consedisse, qvi Rhenum transire conarentur; iis præesse Nasuam & Cimberium fratres. Qvibus rebus Cæsar vehementer commotus, maturandum sibi existimavit, ne, si nova manus Suevorum cum veteribus copiis Ariovisti sese conjunxisset, minus facile resisti posset. (At alle hundrede Pagi ei vare her, er klart af det Cæsar siden siger om Suevernes Skik aarligen af hver Pago at udsende 1000

Mand,

(2) P. 285—288.
(3) D. B. G. l. 1. §. 37. p. 39.

Mand, og at bytte dem om hvert Aar. Tacitus tillegger just Semnonerne hundrede Pagos, venteligt derfor, at Cæsar har meent dem her). Endskiønt ovenmældte Suever ei kom til Ariovistum, saa vidner dog Cæsar (4) fremdeles, at der vare Suevi i hans Hær, som jeg slutter at han haver fort hiemme fra med sig. Han siger: Duæ fuerunt Ariovisti uxores, una Sueva natione, qvam Domo secum adduxerat. Og Hoc prælio, (det nemlig med Ariovisto, hvilket synes at have staaet i Elsas); trans Rhenum nunciato, Suevi, qvi ad ripas Rheni venerant, domum reverti cæperunt, qvos Ubii, qvi proxime Rhenum incolunt, perterritos insecuti, magnum ex his numerum occiderunt. Fremdeles beretter han, at Usipetes og Tenchteri ginge i stor Mængde over Rhinen tæt ved dens Udløb, trængde af Sueverne, og hindrede fra Agerdyrkning, og omjagede af dem i mange Aar. Han beskriver ogsaa nøye Suevernes Sæde og Forfatning, og kort efter tales atter om Usipeters ꝛc. Flugt for Suever, og lader han dem sige: Unis Suevis concedere, qvibus ne dii qvidem immortales pares esse possint: reliqvum qvidem in terris esse neminem, qvem non superare possint, han fortæller og, at Ubii klagede ved Gesandter hos ham over Suevernes Forurettelser, og udbade sig Hielp af ham. Siden Cæsar gik over Rhinen ind i Sigambrernes Land, saa er det venteligen skeet i det nu værende Gelderland, og synes det at de Suever, som herover bleve bragte i Harnisk, have boet i den Westphalske Kreds, eller og i Hessen, og i sidste Fald enten været de, som siden bleve kaldte Catter,

(4) §. 51. p. 54. §. 53. p. 55. §. 54. p. 56. l. 4. §. 1. p. 109. §. 2. 3. p. 110. §. 4. p. 113. §. 7. p. 115. §. 8. §. 16. p. 121. §. 18. p. 125. l. 6. §. 9. p. 191. §. 10. p. 192. §. 29. p. 209.

ter, eller og at Catter haver været deres rette Navn, og Suever deres almindelige. En Tid efter gik Cæsar atter over Rhinen noget oven for det forrige Stæd i Trevirorum Land, (efter Rimelighed i det nu værende Cølniske), fordi Suevi havde sendt Treviros Hielp mod ham. Ei længe efter tales om Nationer, som stode under Sueverne, (her findes en god Aarsag, hvi det Suevisse Navn er blevet saa udbredt), og at Sueverne flygtede for ham til den store Skov Bacenis, som skilte mellem dem og Cheruscer, og laae ved Suevernes yderste Grændser. (Efter denne Beskrivelse synes det at have været Hartz, og Suevi da at have beboet Hessen eller Catternes Land). Men dette Tog varede kun kort, og frugtede ei stort. Dio (5) taler om Stridighederne mellem Usipeter og Suever, og om Cæsars anden Gang over Rhinen, og at han af Frygt for Sueverne gik tilbage. Plutarchus (6) om Cæsars første Gang over Rhinen, og at Suevi vare de ypperste af Germanis. Mela (7) har følgende mærkværdige Stæd om Sueverne af Cornelio Nepote, at den Suevisse Konge forærede Metello Celeri nogle Indianer, som ved Storm vare drevne fra Indien til Kysterne af Germanien. Slutteligen have disse Indianer først reist Landeveyen, og siden blevne ved Storm forslagne did. Men hvilke disse Suever egentligen have været, bliver vel umueligt at sige, med mindre de skulde være Anglerne. Plinius (8) har det samme.

Strabo

(5) L. 39. t. 1. p. 215. l. 41. p. 244.
(6) T. 1. p. 719 in Cæsare.
(7) L. 3. c. 5. p. 272.
(8) T. 1. l. 2. p. 221. not. 60. p. 276.

Strabo (9) skriver dem Soebi, og siger at de boede langs Rhin-Bredden, og udjoge adskillige Folk, hvoraf nogle endog flyede over Rhinen; At Sueverne og den Hercyniske Skov laae ei langt fra Isters Udspring; At de Sueviske Folk boede deels i den Hercyniske Skov, som Kolduli, (uden Tvil Quadi), hvor og var Boviasmum, (uden Tvil Bojohæmum), Marobodui Rige, og deels nogle af dem uden for ved Geterne, (hvorved maaskee sigtes til Lygier &c.); At det Sueviske Folk var meget stort, og boede fra Rhinen til Elven, ja nogle over Elven, som Hermondori og Lankosargi, (det er Langobardi, men ved hvilken Suevernes Udbredelse dog maae mærkes, at de ei have fyldt dette hele Rum, men at der og have boet Folk af andre Stammer). Chatti regner han kun til de smaae Folk. Om Suevernes Levemaade haver han adskilligt. Videre beretter han, at Maroboduus undertvang det store Sueviske Folk Semnoner, (som da synes at have boet paa samme Stæd, som siden i Taciti Tid, efter de Folk Strabo her opregner); At der fandtes i Germanien en stor Skov, kaldet Gaubreta, derpaa Suevernes Sæde, og saa den Hercyniske Skov, som og Sueverne beboede, (ved den første Skov forstaaes uden Tvil Schwarzwald i Schwaben, hvorpaa Narisci boede, om hvilke jeg forhen haver anført, at de vare et Suevisk Folk, og derpaa fulgte den Hercyniske Skov eller Bøhmen); At den sydlige Deel af Germanien, som ligger paa hiin Side Elven, besaddes af Sueverne, og at til dem stødte Geternes Land, hvilket i Førstningen var sønden paa smalt, hvor det grændsede til Ister, og den Hercyniske Skov, af hvis Bierge det besad endeel, men strakte sig vidt imod Norden, Ved Christi Fødsel.

(9) T. 1. l. 4. p. 296. 317. l. 7. p. 445. 446. 449. 452.

den, indtil Tyrigeterne. Dio (10) mælder om en Seyer, som C. Carinas havde erholdet over Souebis, (28 Aar for Christi Fødsel), som vare gangne over Rhinen, for at bekrige Romerne, (og som det synes for at hielpe Moriniterne, og andre Folk, der vare faldne fra Romerne); At fangne Suever og Dacier maatte sigte sammen; At Suever vare Kelter, og at naar man vilde tale noyagtig, saa boede de paa hin Side Rhinen, endskiønt mange andre Celtiske Folk tiltoge sig Suevernes Navn, (til hvilket det sidste bør legges vel Mærke, og tiener til at stadfæste min Sætning, at Tacitus og Strabo have regnet Folk til Suever, der aldeles ei vare det; At Dio kalder dem Celter, maae henregnes til saa mange andre gamle Skribenters utydelige Talemaade heri); At Drusus først overvandt Chatterne, som derpaa til Sueverne, gik over Weser, og plyndrede Cheruscerne. (Denne Fortælling synes at sætte nogle Suever enten i Westphalen, eller i en Deel af Hessen, ligesom Cæsar og skiller mærkeligen mellem Chatter og Suever).

Sæculo I. Efter Christum.

Plinius (11) siger, at Hermiones boede inde i Landet i Germania, og at Suevi vare af dem, og ved det han nævner Suevi først, og derpaa Hermunduri, Chatti, Cherusci, saa synes det at han gaaer fra øster til vester, og at han følgeligen forstaaer ved Suever, Lygier, Burier, Semnoner, Qvader, Marcomaner, hvilke ogsaa, tilligemed Hermundurer, og nogle andre smaae Folk, vare uden Tvil de egentlige Suever. Paa et andet Stæd lader han Vannii Suever grændse til Jazyges og Dacer, og Bastarner, det er, at sige boe i en Deel af Østerrige, Mæhren og

(10) L. 9. p. 653. 656. l. 55. p. 770.
(11) T. 1. p. 478. l. 4. c. 28. p. 466. c. 25.

og Ungern norden for Donau. Tacitus (12) fortæller under Tiberio, at Krigsfolk maatte sendes til Rhætien, for at forsvare det mod Sueverne, der truede med Indfald; At Tiberius formaaede Sueverne og Kong Maroboduum til Fred, (af hvilket Stæd man med Grund kan slutte, at Marcomani have været Suevi, thi Maroboduus var en Marcomaner); At der opkom Krig mellem Arminius, Cheruscernes Anfører, og Maroboduus, som han atter her gior til Suevernes Konge, og at Semnones og Langobardi, Suevisfe Folk faldte fra Maroboduo; At nogle paastaae, at Suevi stamme fra Tuisto, og høre til de rette gamle Navne; At nogle Suevi dyrkede Isis, og endelig gior han en almindelig Beskrivning over Sueverne, og over hvert Folk i Særdeleshed. Paa et Stæd vidner Tacitus (13), at Sarmatiske og Suevisfe Folk holdte sammen mod Romerne, hvilket Dio (14) henfører til Aar 84, og fortæller, at Suever, (de nemlig, som Vannius havde regieret over), og Lygier førte Krig sammen oven for Mysien, og at de første bade Domitianum om Hielp, som sendte dem kun 100 Ryttere, hvorover de bleve saa fortrydelige, at de sloge sig i Selskab med Jazygerne, og lavede sig til at gaae med dem over Ister.

Ptolemæus (15) sætter Suevi Semnones fra midt paa Elven, og indtil den Flod Suevus ɔ: Spree, og Buguntas ɔ: Burgundier. Mærkeligt er det at han har i Scythia intra Imaum Suevi. Seculo II.

Suevi.

(12) T. 1. p. 91. Annal. l. 1. c. 44. p. 183. l. 2. c. 26. p. 217. c. 54. 45. t. 2. Germ. p. 580. c. 2. p. 603. c. 9. p. 663 — 683. c. 38 — 45.

(13) T. 2. p. 36. Hist. l. 1. c. 2.

(14) L. 67. c. 5. p. 1105.

(15) L. 2. c. 11. p. 58. l. 6. c. 14. p. 189.

Suevi. Men der forekommer og Jotæ, Sassones, og tør jeg derfore dog ei paastaae at Suever og Saxer have under de Navne først boet i Scythien forend de komme til Germanien. Andre Suevisse Folks Beliggenhed nævnes og af ham i Germania.

Seculo IV. Procopius (16) beretter, at neden for Burgundiones og Thoryngos boede Souabi og Alamani, mægtige Folk, som fra gamle Tider af havde været fri, fra denne Tid af mænges Alemaners og Suabers Historie sammen, og finder man de sidste næsten ikke mere uden i det egentlige Suaben, jeg troer og at Suaberne have altid udgiort en anseelig Deel af Alemani. Denne Procopii Beskrivelse maae ellers henføres til det 4 Sæculum, efter som han siger at Frankerne boede da ved Rhinens Udløb, og føyer Alamaner og Suaber sammen, af hvilke de første alerede da besadde det nu værende Suaben, og rimeligt at Sueverne have udgiort den største Part af dem. Allerheldst Ausonius (17) vidner, at Donau tog udi hans Tid sit Udspring midt iblant Sueverne, og kalder paa et andet Sted dem Suever, som Valentinianus overvandt, og som andre kalde Alemaner, og siger, at nu bliver Rhinen ei mere Galliernes Grændse.

§. II.

Seculo V. I det femte Sæculo finder jeg udtrykkelige Vidnesbyrd for hos Jornandem (18), at Suevi have alerede besiddet det nu værende Suaben, thi han skriver at de havde østen for sig Bayrerne, vesten Frankerne, sønden Burgundierne, og norden Thüringer og Donau; At Alemanni da vare forenede med dem, som

(16) C. B. t. 2. B. G. L. 1. c. 12. p. 23.
(17) Epigram. 4. v. 1 — 3. Ep. 3. v. 7 & 8.
(18) De reb. Get. c. 53 — 55.

som besadde Alperne, hvorfra endeel Strømme fløde ned i Donau, og at den Ost-Gothiske Konge Theodemir overvandt, plyndrede og næsten undertvang begge disse Folk, som vare med hinanden forbundne. Orator (19) sætter dem og iblant de vestlige Folk i Europa, men alt for langt nord, naar han nævner dem imellem Langiones ɔ: dem af Langres, eller og maaskee Vangiones og Langobarder. Æthicus (20) giver dem Rum imellem Langobarder og Alaner (hvilke sidste have maaskee opholdt sig nogen Tid i Tydskland, da de vandrede til Spanien, men hvis Sæde der vel neppe bliver muligt at fastsætte). Den første kalder dem Suebi, og den sidste Suevi. Orosius (21) siger, at Suevi indehavde den største Deel af Germanien, og at de bestode af 54 Folk, saafremt disse sidste Ord sigte alene til dem, og ei til alle Indvaanerne i Alanien, Dacien, Gothien og Germanien. Men bør dette heutydes paa Sueverne, da er deres Folkes Tal vel uden Tvil giort alt for stort. Vibius Sequester (22) vidner, at Elven giorde Skilsmisse imellem Suever og Ceroecier, uden Tvil Cheruscer, men herved sigtes til ældre Tider, da de fleste Sueviske Folk boede østen for Elven. Af notitia imperii (23) kan sees, at Suever have staaet i Romersk Krigstieneste, og lagt i Besætning i Gallien udi Bayeux og Coutance, udi Mans og udi Auvergne. I tabula Peutingeriana (24) sættes Suevia østen for Rhinen fra Maynz til Strasborg, og siden Alamania lige over for Basel, men jeg tviler om at disse Folks

(19) P. 13.
(20) P. 44.
(21) L. 1. c. 2. p. 23.
(22) P. 14.
(23) F. 179. p. 2.
(24) Segment 2 & 3.

Suevi. Men der forekommer og Jotæ, Sassones, og tør jeg derfore dog ei paastaae at Suever og Saxer have under de Navne først boet i Scythien forend de komme til Germanien. Andre Suevisfe Folks Beliggenhed nævnes og af ham i Germania.

Secula IV. Procopius (16) beretter, at neden for Burgundiones og Thoryngos boede Souabi og Alamani, mægtige Folk, som fra gamle Tider af havde været fri, fra denne Tid af mænges Alemaners og Suabers Historie sammen, og finder man de sidste næsten ikke mere uden i det egentligt Suaben, jeg troer og at Suaberne have altid udgiort en anseelig Deel af Alemani. Denne Procopii Beskrivelse maae ellers henføres til det 4 Seculum, efter som han siger at Frankerne boede da ved Rhinens Udløb, og føyer Alamaner og Suaber sammen, af hvilke de første allerede da besadde det nu værende Suaben, og rimeligt at Sueverne have udgiort den største Part af dem. Allerheldst Ausonius (17) vidner, at Donau tog udi hans Tid sit Udspring midt iblant Sueverne, og kalder paa et andet Sted dem Suever, som Valentinianus overvandt, og som andre kalde Alemaner, og siger, at nu bliver Rhinen ei mere Galliernes Grændse.

§. II.

Seculo V. I det femte Seculo finder jeg udtrykkelige Vidnesbyrd for hos Jornandem (18), at Suevi have allerede besiddet det nu værende Suaben, thi han skriver at de havde østen for sig Bayerne, vesten Frankerne, sønden Burgundierne, og norden Thüringer og Donau; At Alemanni da vare forenede med dem, som

(16) C. B. t. 2. B. G. l. 1. c. 12. p. 23.
(17) Epigram. 4. v. 1 — 3. Ep. 3. v. 7 & 8.
(18) De reb. Get. c. 53 — 55.

som besadde Alperne, hvorfra endeel Strømme flode ned i Donau, og at den Ost-Gothiske Konge Theodemir overvandt, plyndrede og næsten undertvang begge disse Folk, som vare med hinanden forbundne. Orator (19) sætter dem og iblant de vestlige Folk i Europa, men alt for langt nord, naar han nævner dem imellem Langiones ɔ: dem af Langres, eller og maaskee Vangiones og Langobarder. Æthicus (20) giver dem Rum imellem Langobarder og Alaner (hvilke sidste have maaskee opholdt sig nogen Tid i Tydskland, da de vandrede til Spanien, men hvis Sæde der vel neppe bliver muligt at fastsætte). Den første kalder dem Suebi, og den sidste Suevi. Orosius (21) siger, at Suevi indehavde den største Deel af Germanien, og at de bestode af 54 Folk, saafremt disse sidste Ord sigte alene til dem, og ei til alle Indvaanerne i Alanien, Dacien, Gothien og Germanien. Men bør dette heutydes paa Sueverne, da er deres Folkes Tal vel uden Tvil giort alt for stort. Vibius Sequester (22) vidner, at Elven giorde Skilsmisse imellem Suever og Ceroecier, uden Tvil Cherusceer, men herved sigtes til ældre Tider, da de fleste Suevilke Folk boede østen for Elven. Af notitia imperii (23) kan sees, at Suever have staaet i Romersk Krigstieneste, og lagt i Besætning i Gallien udi Bayeux og Coutance, udi Mans og udi Auvergne. I tabula Peutingeriana (24) sættes Suevia østen for Rhinen fra Maynz til Strasborg, og siden Alamania lige over for Basel, men jeg tviler om at disse Folks

(19) P. 13.
(20) P. 44.
(21) L. 1. c. 2. p. 23.
(22) P. 14.
(23) F. 179. p. 2.
(24) Segment 2 & 3.

Grændser have været saa tydelige, og holder tvertimod for at Suevi have tilligemed flere Folk i lang Tid været befattede af Franker og Romere, og maaskee flere Folk, under det almindelige Navn af Alamaner, hvorvel de maaskee selv have stedse kaldet sig Suever. Eugippius (25) vidner at Chunimundus overvandt og plyndrede Passau; Uden Tvil den samme som Jornandes kalder Hunimundus, og Suevernes Konge, og som efter hans Beretning førte Krig med den Ost-Gothiske Konge Theodemir. Mærkeligt er det, at naar Jornandes taler om Sueverne, kalder han dem ei Alamaner, og nævner ei de sidste, hvilket tiener til at bestyrke min Sætning, at Alamani og Suevi have været eet Folk under forskiællige Navne; Thi udi Alamannernes Historie skal jeg vise, at de da alerede, og længe tilforn beboede Suaben, hvor og Suaberne vare. Det er bekiendt af mange Skribenter (26), at Suevi vandrede i det femte Sæculo til Spanien, i Følge af Vandaler og Alaner, og oprettede der et anseeligt Rige, som først blev ødelagt af Vest Gotherne imod Slutningen af det 6 Sæculo. Prosper synes at sætte deres Ankomst til Spanien Aar 408, Idatius Aar 410 i October Maaned, Isidorus Aar 408. Joannes Biclariensis (27) har de beste Efterretninger om det Suevisske Rige i Spanien dets Undergang. Naar han ved Aar 575 siger, at Romanus, Keiser Justini Feldtherre, overvandt og fangede den Suevisske Konge, og førte ham med Kone, Børn og Skat til Constantinopel, og giorde hans Land til en Romersk Province, saa forstaaer han venteligen det

Folk,

(25) In vita S. Severini c. 22. ap. Velserum p. 652.

(26) Prosper p. 51. Idatius p. 23, som skal være 21. in Scalig. Euseb. Isidorus Hisp. in Grotii hist. Goth. p. 732. 737 — 740. Zosimus l. 6. c. 3. p. 652.

(27) In Scalig. Euseb. p. 13 — 15.

Folk, som kaldtes Suaber af Floden Savo, som de boede ved udi Illyrico, og som uden Tvil ei have været Suever, men venteligen Infødde fra Illyrien. Udi den Ost-Gothiske Historie haver jeg handlet om dem. Procopius (28) vidner, at Souabi og Siskii (efter hvilke det Sted Sissegk i Croatien ved Sav-Floden endnu haver Navn) boede inden i Landet, og oven for Dalmatier og Liburner. Sozomenus (29) synes at udgive 410 for det Aar, da Sueverne komme til Spanien. Aar 496 blev det Alamaniske Rige overvundet og undertvunget af den Frankiske Konge Clodovæo, og havde siden ei mere sin egen Konge. Sueverne, som udgiorde den største og vigtigste Deel af Alamanerne, maatte da bukke under Frankernes Aag. Naar Venantius Fortunatus (30) siger om den Frankiske Kong Chilperic: Terror & extremis Frisonibus atque Suevis, Qui neque bella parunt, sed tua frena rogant, saa er det rimeligt at han herved sigter til de Suever, som boede i Flandern og Brabant.

Jonas (31) beretter, at S. Columbanus kom i Begyndelsen af det 7 Sæculo til Staden Bregentz, at de Suevisske Folk boede tæt ved, og at de giorde Offer til deres Gud Vodan, og havde sat en stor Øll-Tønde, kaldet Cupa, midt imellem sig, som holdt 20 Maader. Mærkeligt er det, at denne gamle Skribent siger, at adskillige holde for at Vodan er den samme Gud som Mercurius. Dette tiener til at stadfæste min Mening, at Taciti Mercurii rette Navn haver været Vodan eller Odin. Ved denne Leilighed omvendte og døbte ellers Columbanus endeel Suever. Sæculo VII.

L 2 Udi

(28) C. B. t. 2. p. 30 & 31. B. G. l. 1. c. 13 & 14.
(29) L. 9. c. 12. p. 814.
(30) Ap. Du Chesnium T. 1. p. 505.
(31) In vita S. Columbani c. 26. ap. Bedam. t. 3. p. 301.

Udi samme Sæculo omvendte S. Eligius (32) Sueverne udi Flandern ved Antwerpen (og tiener dette Sted til at forklare det forrige af Venantio, thi det er uden Tvil disse han forstaaer, naar han sætter dem hos Friserne).

Sæculo IX. Walafridus Strabo (33) taler om Sølv som fandtes i de Suevisſke Bierge, og om en Agath fra Suevien, som han kort efter aabenbare kalder Alemannia, naar han siger til den Bisp, som han sendte bemældte Agath til, at han ei maatte kalde ham paaholden, saa længe Alemannia havde Stene, og kunde give Steen-Gaver. Og paa et andet Sted (34) vidner Walafridus, at Sueverne boede mængde iblant Alemannerne, og besadde den Deel af Germanien, som laae norden for Donaus yderste Ende, den Deel af Rhætien, der laae imellem Alperne og Donaus søndre Side, saa og endeel af Gallien ved Ararim, som uden Tvil er en Copiist-Feyl, saa at der bor staae Arolam ɔ: Aar-Strømmen i Schweitz. Paulus Diaconus (35) skriver ogsaa, at imellem Suevia, det er Alemannernes Land, og Ligurien, laae Rhætia.

Sæculo XI. En Anonymus (36) vidner om en vis hellig Henrik, at han var født i Suevia ved den Bondebye Zwifaltach, nu det Abbedie Zwiefalten, noget norden for Donau, ei langt vester fra Ulm, og ei langt fra det Würtembergske. At anføre flere Beviis af senere Tider, at Suevi beboe Schwaben, og at det kaldes

(32) Audoenus in vita Eligii ap. Dacherium T. 2. p. 93.
(33) Ap. Canis. T. 2. Part. 2. p. 244.
(34) In Ludw. Würtz. Gesch. præf. p. 349.
(35) H. Long. l. 2. c. 15. p. 785.
(36) Ap. Canis. T. 3. Part. 1. p. 331. in vita Henrici a Zevifaltach.

des efter dem, vilde være overflødigt, da det er en bekiendt Sag. Mærkeligt er det, at det Alemaniske Navn hverken nu er, eller i umindelig Tid har været, og maaskee aldrig brugt i Tydskland, og at Franske derimod kalde alle Tydske Allemans, og hele Tydskland Allemagne, uden al Tvil fordi de af det Tydske Folk vare en vis Tid det mægtigste, og dem nærmest.

§. III.

De nyeres Meninger om Sueverne.

Nu vil jeg efter Sædvane anføre nogle af de nyeres Meninger. Cluverius (37) holder for, at i de senere Tider fra det 3 Sæculo af, kaldte Romerne alene Hermundurerne Suever, fordi de boede dem nærmest, da de derimod gave til de andre Suevisfe Folk deres egentlige og rette Navne, Marcomaner, Qvader, Langobarder. Nu er jeg og af den Tanke, at Hermunduri have ei været en ringe Part af de Suever, som nedsatte sig i Schwaben, men jeg seer ingen Grund til at udelukke Semnoner, Lygier, Burier, Marsigner, allerheldst deres Navne og efterhaanden forsvinde, og Slaviske Folk siden findes boende i deres gamle Lande, hvortil kommer at man finder dem i det 2 og følgende Sæculis at have trænget frem til Donau. Vil man sige at deres Tal haver været for stort til, da de besadde saa store Lande, at lade sig nøye med et saa maadelig stort Land, som Schwaben, saa svarer jeg dertil, at de i Middel-Alderen vare udbredde videre i de Lande, som ligge omkring Schwaben, særdeles i dem, som nu udgiøre den Schweitzerske Stat, men at de efterhaanden have tabt det Suevisfe Navn, og at mange af dem droge til Spanien. Naar han derimod paastaaer stor Forskiæl imellem Suever og Alemaner, og vil at de første have ei rykket ind i Schwaben, men forhen boet i Frankenland, forend

(37) Germ. ant. l. 3. c. 28. p. 108—112.

de sidste havde forladt gandske Tydskland, saa har han aldeles Uret; Det vilde vel og have faldet ham vanskeligt at sige, hvor Alemani begave sig hen. Jordan (38) leder det Suevisse Navn af at svæve. Mærkeligt er det at den Frankiske Konge Theodebertus skriver i et Brev til Keiser Justinianum (39), at det Norsaviske Folk haver givet sig under ham, efter at han havde undertvunget Thüringer. Efter Navnet at domme, saa har det meest Lighed med Suaver, og boede der i gamle Dage ogsaa nok Suaver nord paa i Tydskland, saa det derfore gierne er mueligt, at der og kan have boet Suaber paa de Kanter i det 6 Sæculo, allerheldst Historien fra de Tider er meget ufuldkommen. Men dog bliver det vel et forgiæves Arbeyde, at ville med endeel nyere (40) fastsætte, hvor disse Nor-Suavi egentligen have boet. Udi det Halberstadiske forekommer et Swabigou ved Floden Bode, hvor rimeligviis de Suaber have boet, som den Austrasiske Konge Sigebert tillod at beboe det Land, hvilket de Saxer havde forladt, som med den Langobardiske Konge Alboin droge til Italien; og disse Suaber have maaskee været Nord-Suaber. Wachter (41) udleder deres Navn af det Ord Schweif, fordi de bunde deres Haar op med en lang Svands. Han skiller tilligemed heel vel imellem de virkelige Suever, og de Suever, som kun kaldtes saa for denne Skiks skyld. En Anonymus (42), som dog vel ei er meget gammel, og i det hoyeste fra det 13 Sæculo, siger at Sueverne ginge for Hunger ud af Sverrige, landede ved Slesvig, plyndrede dette Danske Land, ginge over Elven, hiulpe Frankerne til at undertvinge Thüringerne, og satte sig deels

(38) Orig. Slav. p. 7.

(39) Ap. Du Chesn. T. 1. p. 862. Bouquet Ser. Gall. t. 4. p. 59.

(40) Grupens orig. Germ. t. 2. p. 399. Abels Sächs. Alt. p. 89 — 98.

(41) Gloss. v. Schwaben col. 1478 — 1480.

(42) Ap. Goldastum in Ser. rer. Suev. p. 1 — 3.

deels ned i Thüringen ved Unstrut, og deels i det Land, som efter dem blev kaldet Schwaben. Men enhver indseer vel, at hvad Witichindus har fortalt om Saxerne, det har denne ubekiendte henført til Sueverne. Felix Faber (43), som har skrevet i Slutningen af det 15 Sæculo, leder derimod de Svenske fra Sueverne, som han i de ældste Tider lader beboe Nord-Tydskland, og Schweitzerne ligeledes, hvilket sidste tildeels er ret, undtagen at han og vil lede deres Navn fra dem. Alle de Folk som nu beboe den Schweitzerske Republique, stamme uden Tvil først fra Celter, og i sær fra Helvetier og Rhætier, dernæst fra Romere, og endelig fra Tydske, og i sær fra Burgundier og Suever, eller Alemaner. At jeg nu skal forbigaae, at der i senere Tider ere komne Franske og Italiener der ind. De Guignes (44) vil, at et Folk langt oster fra i Asien, kaldet Ssu, er kommet til Maouarennahar, og har siden gaaet nord paa i Europa, og antaget de nordlige Folks Sæder, og endelig blevne bekiendte under Navn af Sueber. Men herudi kan man lidet fæste Troe til ham, thi han er ikke gladere, end naar han kan faae føre alle Folk fra China, og dets Naboelaug. Grupen (45) haver samlet meget om Nord-Sueverne. Hvo der haver Lyst til at vide mere om Sueverne, kan eftersee de neden under anførte Skribenter (46).

(43) Ib. p. 24 & 25.

(44) T. 1. part. 2. p. 326.

(45) Orig. Germ. t. 2. p. 395 — 432.

(46) Arpi Them. Cimbr. p. 149 — 153. Becani orig. p. 620 — 622. l. 6. Meier Annal. Fland. l. 1. in Scr. Belg. t. 1. p. 6. Du Bos H. de la Mon. Franç. t. 2. p. 407. Miller de Suevorum priscis in Germania sedibus in Wegelini thes. rer. Germ. t. 4. p. 504 — 512. Brechenmacheri not. Sueviæ ant. ib. T. 1. p. 65 — 221. Bünaus Teut. Hist. Th. 1. p. 32 u. 33. Th. 2. p. 830 — 838. Ancherfen de Suevis. Ej. Hertha p. 63. 78. 94. 101—103. Mascov. Ges. d. Teut. Th. 2. p. 182. App. p. 152 — 158. Lazius de Gent. migr. l. 8. p. 443 — 617. Schoepflin in Alsatia, multis in locis.

IV. Ca-

IV. Capitel.

Om Alemannerne.

§. 1.

Boede først ved Main-Strømmen.

Dio (1) er den ældste Skribent, som nævner dem, og kalder han dem Alambani; Han beretter under Caracallo, at han foregav at være kommet dem til Hielp, at han lod opføre adskillige Casteller i deres Land, at han paa en forrædersk Maade dræbte dem, ved at foregive, at han vilde tage deres Ungdom i Sold; At deres Hustruer svarede, at de vilde heller doe, end være Trælle, da han satte det i deres egen Magt, at de alle siden, efterat de vare blevne solgte, toge Livet af sig selv, og at nogle dræbte tilligemed deres egne Børn, og endelig at dette Folk roste sig af at have forgiort ham, og giort ham rasende ved Hexerie. Spartianus (2) vidner, at han kaldte sig Alemannicus, fordi han havde overvundet dette Folk. Victor (3) siger, at han tæt ved Mainstrømmen overvandt det talrige Folk Alemannerne, som fegtede ypperligen til Hest. Ved at overveye disse og følgende Stæder, er jeg faldet paa de Tanker, at det Alemanniske Navn er først opkommet ved Mainen, og det ventelig en god Tid for Caracalla, omtrent i Midten af det 2 Sæculo, og det først ved det adskillige Personer af endeel der boende Folk have traadt For-

(1) L. 77. p. 1299—1301.
(2) In Caracallo c. 10. p. 419.
(3) In Cæsar. p. 272.

Forbund sammen, nemlig Mattiaci, Catti, Usipii (4), og maaskee Juthungi, hvortil siden i Slutningen af det tredie, og Begyndelsen af det 4 Sæculo have slaget sig Suevisske Folk, Semnoner, Lygier, Burier, Hermundurer, og kunde de let udbrede sig sønder paa, ved det Landet imellem Rhein, Main, den Hercyniske Skov og Alperne, var deels en Ørk, kaldet den Helvetiske, og deels beboet af fattige og forløbne Gallier (5). Eusebius (6) skriver, at da Gallienus overlod sig til al Vellyst, fulde Alamanni ind i Italien, efterat have plyndret Gallierne, hvilke Posthumus dog befriede fra de omliggende Barbarer (7), og tales der da om Alemannia og Germania (8). Zonaras (9) fortæller, at Gallienus overvandt med 10000 Mænd 30000 Alamaner ved Meiland. Victor (10) beretter, at Claudius overvandt en stor Mængde Alemanner ei langt fra Lacu Benaco ɔ: Lago di Guarda i det Venetianske, saa at neppe den halve Deel blev tilovers.

§. II.

Zosimus (11) vidner, at Keiser Aurelianus vendte fra Pannonien tilbage til Italien, da han fik at høre, at Alamaner og deres Naboe Folk vilde falde ind i Italien, hvorover han frygtede for Rom selv, og dræbte han da mange 1000 Bar- *Udbredede sig i Schwaben.*

(4) Bernhard Alt. d. Wetterau. p. 55.
(5) Taciti Germ. c. 28 & 29. Ptolemæus l. 2. c. 11. p. 57.
(6) P. 47. Scalig. Victor de Cæsar p. 287. Eutropius l. 9. c. 6.
(7) Pollio in Gallieno c. 4. p. 716. 749. 751. 752.
(8) Id. p. 755.
(9) C. B. t. 10. part. 1. l. 12. p. 477.
(10) Epit. p. 91.
(11) L. 1. c. 49. p. 76 & 77.

barer ved Isters yderste Ende. Vopiscus (12) vidner, at Probus drev Germaner og Alemanner langt fra Rhinen, at han jog Germaner ud af Gallien, som de efter Posthumii Død havde besiddet, tog 60 Stæder fra dem i Gallien, dræbte næsten 400000 af dem, jog de øvrige over Necar og Alba, (en Bierg-Strækning i Tydskland (13), og ei den berømte Flod Elven), bygde Romerske Stæder og Fæstninger i deres Land, formaaede 9 af deres Konger af adskillige Folk til at kaste sig for hans Fødder, udtog 16000 af deres unge Mandskab til at bestyrke sin Krigshær med, og giorde endelig Forbund med dem imod de længre bort liggende Folk. Nu kommer vel alt dette ei just Alemannerne alene ved, men og Franker og flere Folk, imidlertid viser dog Stædernes Beliggenhed, at de have havt en stor Part derudi, og at de have boet indtil Neckar. Ved samme Tid siger han om Proculo, at han havde Fordeel imod Alemannerne, som paa den Tid endda kaldtes Germani, og det alene ved at føre Krig imod dem ved smaae Partier, og Streiferier. Theophanes (14) taler ved Aar 288 om det store Slag, som Keiser Constantius holdt mod Alemannerne, hvilke han trende gange der kalder urætteligen Alaner, og vidner, at der blev 6000 af dem, (hvilket er meget rimeligere end 60000, som andre og ældre Skribenter har). Dette Slag skeede i Gallien. Zonaras (15) har om Alamannis det samme, som Theophanes, undtagen at han sætter 60000. De Krige som Alexander Severus, og Maximinus førte ved Mainen, og i Egnen af Maynz, maae og efter Beliggenheden være førte imod Alemannerne.

Sæculo III.

§. II.

(12) In Probo c. 12 — 15. in Proculo p. 968.
(13) Eccard. Fr. orient. l. 1. c. 13. p. 15.
(14) C. B. t. 6. p. 4.
(15) C. B. t. 10. part. 1. c. 12. p. 484.

Mamertinus (16) vidner, at Keiser Maximianus Herculius overvandt ved Hunger Burgundier og Alemaner, som truede at ødelegge gandske Gallien. De Konger Genebon, som fik Riget igien af bemældte Keyser, og som kom med sit gandske Folk til ham, og Esatech, som først fik et Rige ved ham, have formodentligen været Alemaniske; Og paa deres Bekostning er det vel og, at Rhætiens Grændser bleve da udvidede. Noget efter er det vel skeet, at Burgundierne bemestrede sig, dog med stort Tab paa deres Side, Alamanernes Land, og at Alamanerne satte sig i Stand til at tage det igien. Eumenius (17) beretter, at Keiser Constantius fangede det grumme Folks Konge, og plyndrede og næsten ødelagde Alamanien fra Rhinens Broe indtil den Guntiensiske Overgang over Donau, (hvorved uden Tvil forstaaes Floden Güntz, som imellem Ulm og Leck-Floden falder i Donau), og ved den Leilighed er det vel og, at samme Keiser udstrakte Germaniens (det Romerske nemlig) og Rhætiens Grændser til Donaus Udspring, og at Alamanien saa ofte blev søndertraadt. De største Seyervindinger erholdtes ved Windisch i Canton Bern, og ved Langres i Champagne, hvoraf kan sees, hvor vidt dette Folk havde trængt frem. Eutropius (18) siger, at Constantius blev ved Langres først overvundet, men havde siden den Lykke samme Dag at dræbe 60000 Alamanner. Naar jeg retteligen overveyer alle disse anførte Stæder og Skribenter, saa synes mig, at det er unægteligt, at Alemanni have allerede besiddet det

 meste

(16) Paneg. 1. c. 5. p. 9. c. 10. p. 17. Pan. 2. c. 5. p. 33. c. 17. p. 52.

(17) Pan. 4. c. 2 & 3. p. 86—88. c. 10. p. 97. Pan. 6. c. 4. p. 140. c. 6. p. 142 & 143.

(18) L. 9. c. 15.

meste af det nu værende Schwaben, i det mindste fra Midten af det 3 Sæculo, og Spørsmaal om ei alkrede Suevisle Folk havde slaget sig til dem, siden de vare saa talrige og mægtige, og man dog finder i det 4 Sæculo unægteligen Suever iblant dem. Særdeles troer jeg det om Narisci og Hermunduri, der forhen vare deres Naboer i Frankenland, og i hvis Sted, særdeles de sidstes, man i dette Sæculo finder Burgundier, hvorvel jeg derhos ei vil nægte, at endeel Hermundurer kan have trukket sig længer øster paa henimod Pannonien og Dacien.

Sæculo IV. I det fierde Sæculo finder jeg at Necker-Floden kaldes den Barbariske (19), (uden Tvil alene fordi Alemaner boede ved den), og at Bructeri, Chamavi, Cherusci, Vangiones, Alamani, Tubantes, først hver for sig, og siden samlede i eet Forbund bekrigede Constantinum, som først hemmeligen selv udspeydede dem, og siden overvandt dem alle i eet Slag (20). Ved disse mærkværdige Ord om et Forbund imellem saa mange Folk, tænker jeg at deres Mening meget bestyrkes, som holde for at Alemaner, Franker, Saxer, Thüringer ei ere alene ved Krig blevne saa mægtige, men og ved det at mange andre Folk traadde i Forbund med dem imod deres fælles Fiender Romerne, og at de siden bleve ved at føre Navn i Almindelighed efter det mægtigste Folk iblant sig, hvorvel de under sig beholdte længe deres egne særdeles Navne. Ved Aar 318 haver man Kobbet-Mynter af Constantini Søn Crispo, hvorpaa staae, Alamannia devicta, og Alamannia capta, og ved samme Tid en Guld-Mynt af den unge Constantino, med Omskrift, Gaudium Romanorum, med Forestilling af et Fruentimmer, som græder, og vender sig fra

(19) Eumenius Pan. 6. c. 14.

(20) Nazarius Pan. 9. c. 18.

fra en Tropæe, og med Underskrift, Alamannia, og ligeledes Kobber-Mønter af ham, med Omskrift, Alamannia devicta (21). Under den yngre Constantio finder jeg, at de tvende Alamanniske Konger og Brødre Gundomadus og Vadomarius jævnligen streiffede ind paa Grændserne af Gallien, at de hindrede Constantium i at gaae over Rhinen ved Basel, og at hans Anslag bleve dem aabenbarede ved de Alamanner, som tiente i hans Krigshær, og vare fornemme Mænd, hvorpaa Fred og Forbund blev giort; Men at der kort efter opkom paa nye Krig med Lentienserne, hvilke vare nogle Alamanniske Pagi, og plyndrede Grændserne, hvorover Keiseren begav sig til Rhetien, og sendte en af sine Generaler til Boden Søe, for strax at give sig i Kast med Barbarerne (hvoraf kan sees hvor vidt Alamanni da strakte sig), hvor han i Forstningen leed megen Skade, men siden tilføyede dem større (dog jeg vil forbigaae at opregne alle de Krige, som Romere og Alamanner have ført sammen, og alene lade mig nøye med at anføre hvad som kan vise hvilke Folk, og hvor mægtige Alamanni have været, saa og hvordanne Sæder de have havt). Dog det varede ei længe førend Alamanni som en Flod oversvømmede Gallien, og ødelagde Byen Cöln, og er det not ogsaa ved dette deres Indfald skeet, at Aventicum laae allerede øde i Ammiani Tid. De indtoge Autun, Strasborg, Zabern, Worms, Speyer, Maynz, og beboede Egnen deromkring, saasom de skyede at boe i Byer, og vare da adskillige Folk forbundne sammen imod Romerne. Da skeede det og at Suevere faldt ind i Rhetien (atter et Beviis, at de med Alamanner beboede Schwaben, eller rettere, at de vare fornemmeligen de, der kaldes

Aar 345.

Aar 355.

Aar 356.

 des

(21) Mediobarbi numism. Imp. Rom. ex edit. Argelati p. 473 — 475.

tes Alamanni). Et Beviis paa Alamannernes Dristighed er dette, at de snege sig midt imellem tvende Romerske Krigshære, som stode ved Rheims og ved Basel, og trængde frem til Lion, som de plyndrede. De havde og i Besiddelse de smaae Öer i Rhinen (ved Elsas), og vidste at forsvare sig ved at giøre Forhakker af Træer. De Alamanniske Konger vare da, Chnodomarius, Vestralpus, Urius, Ursicinus, Serapio, Suomarius og Hortarius, som havde samlet al deres Magt sammen ved Strasborg. Af disse havde den første giort de største Bedrifter, og meest plyndret i Gallien, og var han og Serapio, hans Broders Søn, de mægtigste iblant deres Konger. Ammianus kalder de Alamannerne talrige Folk. De tvende forhen nævnte Konger, og deres Folk, som havde giort Fred med Keiseren selv, sadde dog da stille, og rørte sig ei imod Cæsar Julianum, som anførte den Romerske Krigshær. Skribenten kalder Alamanner ved denne Leilighed Germani, og vidner at de mesterligen vidste at stille Fodfolk iblant deres Ryttere imod Romernes Rytterie, hvilke Fodgiængere krøbe langs Jorden, og stukke de fiendtlige Heste ihiel under Bugen. Bemældte Serapio, hvis rette Navn var Agenarich, var bleven kaldet saaledes af sin Fader, som havde længe opholdt sig i Gallien, og der lært nogle hemmelige Græske Konster (af hvilket mærkelige Sted sees, at man ei for visse fremmede Navnes Skyld, som forekommer under Alamanner rc., maae strax slutte, at der have været fremmede Folk iblant dem, da saadanne Navne kan være givne ved mange Leiligheder, naar man ellers kun vist veed, og de fleste Navne ellers vise det, af hvad Folkefærd saadant Folk er). Foruden ovenmældte to Konger bestod den Alamanniske Krigshær af fem andre Konger, af ti Kongelige Personer, af mange Fornemme, og af 35000

Bevæb-

Bevæbnede, som vare samlede af adskillige Nationer, deels for Sold, og deels ved Løfter at hielpe dem igien (herved gior denne saa troværdige Skribent de store Tal, som endeel andre Skribenter have i den Alamanniske Historie, meget mistænkte). Disse Kongelige Personer og Konger stege ned af deres Heste, saasnart Fodfolket begiærte det. Udi det store paafølgende Slag flagrede Alamannernes løse Haar mere end sædvanligen (hvoraf man maae slutte, at de enten ei nær alle have været Suever, eller og lat Sueverne have da forladt den Skik, at binde deres Haar op i en Knude). Deres Konger stridede selv, omgivne af de Fornemme, og havde Alamannerne Fordeel deri, at de vare større og stærkere, og heftigere end Romerne. Endeel af dem kunde ogsaa svømme. Kongen Chnodomarius blev fanget, og hans Følge, bestaaende af 200 Personer, og tre af hans fortroligste Venner overgave sig derpaa frivilligen, thi de vilde døe med ham, og udstaae samme Skiæbne som han. Julianus erholdt her en herlig Seyer, og tugtede han siden dygtig Alamannerne. Ved Maynts gik han over og ind i deres Land, hvilket foraarsagede, at deres Krigshær flyede over Mainen for at hielpe deres egne. Deres Huse vare da temmelig got bygde efter Romersk Viis; Og havde de Gange under Jorden, hvori de lurede for at giøre Udfald paa Romerne. Et gammelt Castel, som Trajanus forhen havde bygget i Alamannernes Land, blev da sat i Stand igien (hvoraf jeg dog ei tør slutte, at det Alamanniske Navn haver alerede været til under Trajano, men troer snarere, at Autor kalder det, hvor andre Folk da boede, saa, fordi Alamannerne boede der i hans Tid). Af et Felttog, som Julianus giorde imod de Saliske Franker og Chamaver, og af det at han da befæstede tre Casteller ved Maas-Strømmen, og derpaa gik over Rhinen ind i Aar 358.

Alamannernes Land, skulde jeg svart slutte, at der havde boet Alamanner ved Nord-Rhinen. . Man seer og af dette Feltog, at hver Alamannisk Konge haver havt sit Land for sig, og synes
Aar 359. det næsten, at hver anseelig Pagus haver haft sin Konge. Man finder da, at adskillige i den Romerske Krigshær forstode Barbarernes Tungemaal. Endeel Stæder, hvoraf to ere ubekiendte, Castra Herculis derimod synes, at have ligget ei langt fra Niemegen, og de andre vare Nuys, Bonn, Andernach og Bingen, hvis Mure vare forfaldne, bleve da besatte af Juliano, (hvoraf man kan see hvor hoyt Alamanni have boet op i Tydskland, hvorvel jeg ei nægter, at jo nogle af disse Stæder kan have været indtagne af Frankerne). Kong Suomarius synes da at have havt sit Land ved Rhinen, ei langt sønden fra Maynz, og Hortarius noget længre hen, ligesom de Brødre Macrianus og Hariobaudes henne ved Frankenland, hvor Grændse-Stenene vare imellem Burgundier og Alamanner, hvorom jeg har talet i den Burgundiske Historie, og Vadomarius henne ved Basel. Ved denne Leilighed kaldes Alamannerne et meget stridbart Folk, og berettes, at de gave sig undertiden i Romersk Tieneste, paa Vilkaar
Aar 360. aldrig at blive forte over Alperne. Alle Alamanner fra Vadomarii Pago af begyndte paa nye at plyndre Rhætiens Grændser. Sanctio, nu Seckingen, tilhorte da Romerne (hvoraf sees, at Romerne havde endda nogle Stæder norden for Rhinen), og
Aar 361. de Martianske Skove laae ved Ister (22) (i Schwaben). Zosimus (23) skriver, at Franker, Alamaner og Saxer havde ind-

taget

(22) Ammianus Marcellinus l. 14. p. 23 — 25. l. 15. p. 36 — 39. 47. 50. 54. l. 16. p. 59. 60. 61. 72. 73. 75. 76. 78. 79. 80 — 88. l. 17. p. 99 — 101. l. 18. p. 114 — 117. l. 20. p. 158. l. 21. p. 381 188.

(23) L. 3. c. 1. p. 234.

taget 40 Romerske Stæder ved Rhinen, hvis Antal Julianus (24) selv forøger til 45, foruden Taarner og Casteller, og vidner tilligemed, at de Germaniske Folks Grændser strakte sig fra Rhinens Udspring og til Oceanum, og at de Romerne nærmest boende vare kun 300 Stadier fra Rhinen, men at de havde udi Gallien ødelagt et Land, som var tre gange saa stort (hvoraf man kan med Vished slutte at Alemannernes og Frankernes Lande have ei været brede, eller strakt sig ret langt ind i Tydskland, som og bekræftes derved, at de havde bag ved sig Vindelicien, Burgundier, Thüringer og Saxer; Imidlertid haver dog Julianus ogsaa meget formeret Størrelsen af det ødelagde Land). Hieronymus (25) i Eusebio skriver ogsaa at Julianus overvandt ved Strasborg en stor Alamannisk Krigshær. Paa et andet Sted nævner han Alemaner iblant de mange Folk, som i hans Tid ødelagde Gallien.

Under Valentiniano I. finder jeg, at Alamanni fornyede Krigen fordi de Gaver, som de fikge af Romerne, vare ringere og slettere end de sædvanligen pleyede at være; og trængde de da ind til Chalons. Ved denne Leilighed siger Ammianus, at de giorde deres Haar røde efter Sædvane (hvoraf kan sees, at den røde Farve, som de Nordiske Folks Haar havde, ei just altid var naturlig, men de vilde gierne have dem røde, for efter deres Tanker at see des skrækkeligere ud). Den Alamanniske Kongelige Person Rando overfaldt da Maynß, og plyndrede den; Og den Alamanniske Konge Vithocabius, Vadomarii Søn, blev paa en Forræderisk Maade myrdt af en af sine egne Folk, som vare dertil underkiøbte af Romerne, (hvilket viser hvor stor Frygt Romerne

Aar 364. Aar 365. Omtrent Aar 369.

(24) Op. p. 279 epist. ad Athen.
(25) Scalig. p. 48. op. t. 1. p. 93.

merne bare for dette Folk). Paa samme Tid brændte Romerne Groden af paa Marken i Alamannien, (hvoraf sees at Alamanni lagde sig efter Agerdyrkning). Valentinianus lod ellers befæste at Rhinens Lob fra Rhetien af og indtil Havet, ved at lade istandsætte de gamle Befæstninger, og ved at opreise nye, endog paa hiin Side Rhinen paa barbarisk Grund; Og finder jeg da, at Romerne have endnu havt en Fæstning ved Necker (hvilket viser, at Grændserne have i de Egne ei været reent bestemte, og at snart Romerne, snart Barbarerne have udvidet dem). Aar 370 ophidsede Valentinianus Burgundierne imod Alamannerne, men uden Virkning, som jeg har fortalt i den Burgundiske Historie. Ved denne Leilighed kaldes Alamanni et grumt Folk, som fra sin forste Begyndelse var ved mange Tildragelser ofte bleven svækket, men som ligesaa ofte tog saaledes til igien, at man skulde tænke, at det i mange hundrede Aar havde ei lidet noget. (Heraf slutter jeg at Alamanni have ofte faaet Tilstod af andre Folk, som begiærligen have sogt til dem, fordi de laae paa Grændserne af saa rigt et Land, som Gallien). Burgundier og Alamanner trættedes ellers ofte sammen om Grændsen og Salt-Stæder (hvoraf jeg slutter, tagende det forrige om Capellatium eller Palas til Hielp, at disse Salt-Kilder have været i Schwæbisch Hall, hvor de endnu findes). Dog bleve ved denne Leilighed mange Alamanner fangede af Romerne, som fra Rhetien af havde angrebet dem, og sendte til Italien, hvor de finge frugtbare Egne ved Po at beboe. Valentinianus giorde siden Indfald i den Alamanniske Konges Macriani Land, som var bleven meget mægtig, kom til de Mattiaske Vande (det er varme Bade ved Wisbaden noget norden for Maynz, hvoraf sees at de saa kaldte Mattiaci, som vare i ældre Tider de fornemste iblant Catterne,

Aar 370.

Ved Aar 372.

og

og nu regnedes til Alamanner, strakte sig lige til Maynen, og boede ei alene omkring ved Marburg, som var det egentlige Mattium, og heraf sees ogsaa at Alamanni have strakt sig ind i Hessen) og odelagde Landet paa 50000 (almindelige) Skridt. Han satte da ogsaa en ved Navn Fraomarium til Konge i Macriani Sted over Bucinobanterne, et Alamannisk Folk lige over for Maynz, men flyttede ham kort efter over til Britannien, saasom den Pagus, han regierede over, var ved sidste Indfald bleven næsten odelagt, og giorde ham der til Tribunus over en Mængde tapre Alamanner: Bitheridum og Hortarium, som vare Primates af samme Folk, lod han ogsaa anføre endeel Krigsfolk (heraf kan sees at Alamanni besadde endda Lande norden for Maynen, og at Catterne maae have hørt til dem, hvilket bestyrker min Sætning, at de egentligen have først begyndt der, saasom det er klart at Landet sønden for Maynen ned til Helvétien tilhørte Romerne i det 1 Sæculo, hvad det end har giort i det andet; Da man og ei finder at andre Folke-Slag have siden blandet sig med Suever og Alemaner, saa at man haver Grund til at troe, at det nu værende Schwabiske, af hvilket man dog haver Skrifter fra det 8 Sæculo, er det rette gamle Suevisκe, saa kan man heraf slutte, at Catterne have fra de ældste Tider hørt til den Herminoniske eller Suevisκe Stamme, og at følgelig Cæsar haver havt Ret i at giøre dem til Suever, thi hans Suever kunne ei vel være andre end Catterne). Denne mægtige Macrianus giorde noget efter Fred med Valentiniano, og holdt den ogsaa ubrødeligen indtil sin Død, men omkom udi Francia, da han uforsigtigen paa det grueligste plyndrede det, ved den stridbare Konges Mallobaudis Krigs-List. (Altsaa have Alamannia og Francia den gang grændset sammen, og da man ei veed, at

Francia haver paa de Tider strakt sig ved Rhinen stort sonden for Berau og Zutphen, saa maae Alamanni have strakt sig saa langt nord paa, hvilket tiener til at bekræfte Hieronymi (26) Udsigende, at Franker boede imellem Alamanner og Saxer). At Macrianus undgik Burgundiernes Hænder (27) haver jeg forhen fortaalt i den Burgundiske Historie. (Da nu Macrianus havde sit Rige i Hessen, saa tiener det til at stadfæste, at Burgundierne have da boet i Frankenland. Det synes ellers ligesom hver anseelig Alamannisk Pagus haver da næsten havt sin Konge, ligesom Poeta Saxo siger om Saxerne i senere Tider: Qvot pagi, tot fere Duces).

Aar 378. Under Gratiano finder jeg at den Alamanniske Pagus Lentiensis, som grændsede til Rhetierne, giorde Indfald der, og gik over den frosne Rhin. Alamannerne beskrives da som hurtige og gesvinde; og siges da, at de samlede af alle Pagis 40000 sammen, eller som nogle foregave 70000, for at giøre Gratiani Bedrifter større; men han overvandt dem ved Strasborg saaledes, at man holdt for, at af den heele Hob reddede sig kun 5000 ved Flugten; Og maatte Lentienses derpaa give af deres beste Ungdom til Krigstieneste (28). Hieronymus (29) udgiver Antallet kun for 30000. Arnobius (30), som skrev ved Aar 303, vidner at der da allerede vare Christne iblant Alamannerne.

I det

(26) Op. t. 1. p. 246.

(27) Am. Marc. l. 26. p. 316. l. 27. p. 334. 349. 350. l. 28. p. 366. 376. 377. l. 29. p. 397. 398. l. 30. p. 418. 429.

(28) Amm. Marc. l. 31. p. 453—455.

(29) In Scalig. Euseb. p. 177.

(30) L. 1. p. 9.

I det femte Sæculo nævner Julius Orator (31) Sueber og Mannii, hvilke sidste skulle uden Tvil være Alamanni, og sætter han dem mellem Marcomaner og Heruler, hvilket er urigtigt. Æthicus (32) nævner og Suever og Alamanner, hvilke sidste han sætter mellem Franker, som er rigtigt nok, og Tolosantes a: Indvaanerne ved Tolouse, som er gandske urigtigt. Procopius (33) siger, at Souaber og Alamaner boede neden for Thoryngger, vare mægtige Folk, og fra gammel Tid af Frie (og maae det vel mærkes, at han føyer Souaber og Alamanner sammen, og at han skriver det første Folk saaledes). I notitia imperii (34) sættes Cohors nona Alamannorum Borgoseveri sub dispositione Ducis Thebaidos. Borgoseveri forklarer Pancirollus at betyde vicus Severi. Videre siges: Ala prima Alamannorum Neiæ, Cohors quinta pacata Alamannorum Queuathæ sub dispositione Ducis Phoenices, hvilke Stæder laae alle i Egypten. Man finder og nævnet udi Romersk Tieneste: Mattiaci seniores, og iblant de 18 Auxilia Palatina, Buccinobantes og Mattiaci juniores, (hvilke begge vare Alemaniske Folk). Udi dette Sæculo nævnes en Alamannisk Konge Gibuldus, som havde stor Ærbødighed for S. Severinus, og besøgte ham i Passau, hvorhen bemeldte hellige Mand ofte kom for Alamannernes jævnlige Anløb, udi hvilke de noget efter plyndrede Noricum, saa at Indvaanerne af Qvintana (ved Donau i Vindelicien) forlode Byen af Frygt, men kort efter bleve Alamanni slagne af Indvaanerne i Passau; Og ei længe efter finder man at de og Thuringi streiffede lige til Lorch

Sæculo V.

Omtrent Aar 470.

(31) P. 13.
(32) P. 44.
(33) C. B. t. 2. p. 23. B. G. l. 1. c. 12.
(34) F. 90. p. 1. f. 91. p. 1. f. 95. p. 1 & 2. f. 21. p. 1. f. 27. p. 2. f. 30. p. 1 & 2. f. 31. p. 2.

Lorch (35) og ere disse Ting skeede ved Aar 470 og derefter. Gregorius Turonensis (36) siger udtrykkeligen, at efter Vandaler droge Suevi, det er Alamanni, afstæd til Spanien, og beskriver han hvorledes den Frankiske Konge Chlodovæus overvandt og ihielslog den Alamanniske ved Tolbiacum, nu Zülpich i det Jülichske, siger at Krigen var mellem Franker paa den ene Side og Suever og Alamanner paa den anden, hvorpaa dette Folk underkastede sig ham. Dette skeede Aar 496. Han henfører og til det tredie Sæculum og til Valeriani og Gallieni Tider den Alamanniske Konges Chroci grumme Indfald i Gallien, som andre henfore til det femte Sæculum, og beretter hvorledes han ødelagde Auvergne, og blev ved Arles fanget og omkommet. Fredegarius (37) henfører Chroci Tog til Honorii Tid, og kalder ham Vandalernes Konge, og siger at Suever og Alaner fulgte og med ham i Slaget. Ved det foranførte, at Slaget mellem Alemanner og Franker skeede i det Julichske, stadfæstes, at Alemannernes Grændser have gaaet meget høyt op imod nord. Og fra den Tid af stod Suevien og Alemannien meget længe under de Frankiske Konger, indtil det siden kom under de Tydske eller Saxiske, og haver siden altid hørt til Tydskland. Mærkeligt er det, at i den Burgundiske Lov (38), givet af de gamle Burgundiske Konger i det 5 og 6 Sæculo, anordnes, at om en andens Slave bliver igienkiøbt fra Alamannien, saa, thi deraf sees,

Aar 496.

(35) Eugippii vita S. Severini ap. Velf. c. 19. p. 650. c. 25. p. 653. c. 27. p. 654. c. 31. p. 657.

(36) Edit. Ruin. l. 2. c. 2. col. 44. c. 30. col. 82. l. 1. c. 30. col. 25. c. 32. col. 26. c. 37. col. 94. Hincmar in vita Remigii ap. Du Chesnium t. 1. p. 526.

(37) Ib. col. 711.

(38) Ap. Lindenb. Tit. 56. l. 1. p. 292.

fees, hvilket endelig og Romerske Monter stadfæste, at Landene have dog alerede da fort Navn efter Folkene, hvorvel Kongerne i deres Titler snarere kaldte sig efter Folkene, end efter Landene. Da Clodovæus overvandt Alemannerne toge mange af dem Flugten til den Ost-Gothiske Konge Theodericum i Italien (39).

Agathias (40) skriver, at den Frankiske Konge Theodebertus, Clodovæi Søn, undertvang Alamanerne; at de tvende Brødre Leutharis og Butilinus, Alamanner, som anførte deres egne Landsmænd, ginge mod deres Herres den Frankiske Konges Theodebaldi Villie til Italien. Alamanni havde tilforn været undertvungne af Theoderico, de Ost-Gothers Konge, (hvilket dog kun bør forstaaes om den Deel af dem, som grændsede hen ad mod Italien), men i den bedrøvelige Gothiske Krig bleve de undertvungne af Theudiberto. Her beskrives ogsaa deres hedniske Gudstieneste, hvorledes de dyrkede Træer, Floders Fald, Hoye og Skove, og ofrede Heste og mange andre Dyr til dem ved at afskiære dem Hovederne. Den Italienske Skribent Asinius Qvadratus (som synes at have levet i Midten af det 3 Sæculo) anføres at skrive, at de bestode af adskillige og blandede Folk, som og deres Navn gav tilkiende. (Og siden han baade er en gammel Skribent, og desuden skal have skrevet skarpsindig om de Germaniske Sager, og endelig fordi hans Udsigende stadfæstes ved alle andre Skribenter, saa bør han vel staae til troende). Hermanus Contractus (41) under Aar 612 skriver, at Bregentz laae i Alamannia, og at Alamanni tilhørte den Austrasiske Sæculo VI. Sæculo VII.

(39) Cassiod. Var. l. 2. ep. 41. Ennod. Paneg. ap. Sirm. t. 1. col. 1608. Agathias l. 1. C. B. t. 3. p. 13.
(40) C. B. t. 3. c. 1. p. 11. 13 & 14.
(41) Ap. Canis. T. 3. Part. 1. p. 231.

strasiske Konge Theodeberto, som tog Elsas med Magt fra sin Broder, ved hvilken Leilighed Alamanni plyndrede den Aventiske Pagum, og indtil paa hiin Side Bierget Jura. Udi dette 6 Sæculo haver først den Frankiske Konge Theodericus ladet skrive Frankers, Alamanners og Bayrers Love (42) efter deres Skikke, og hvert Folk sin Lov, og hvad hedensk han ei kunde afskaffe, begyndte Childebert siden paa at afskaffe, og Chlotarius fuldkommede det (og synes Alamannernes Love, som vi nu have, at være af ham, og Kong Dagobert fornyede siden og forbedrede alle disse Love, og gav hvert Folk sin skrevne Lov), af hvilke man kan see, at den christne Troe maae dog da have temmelig udbredet sig iblant Alamannerne, siden der i deres Lov tales saa meget om Folk, der enten vilde overgive sig selv eller deres Eyendele til Kirker. Der tales og alerede om en Dux, hvoraf sees hvor tilig Frankerne have indført iblant dem denne hos sig saa sædvanlige Betiening, saa at det er rimeligt at de strax have indført den der. Det er ellers underligt at her findes intet Tegn efter Hedenskab, som dog vel maae endda have gaaet i Svang paa de Tider; J det mindste haver jeg i den Suevisske Historie anført, hvorledes de kort forhen vare endda Hedninger ved Boden-Søe. Isidorus (43) skriver, at Alamanni ginge med Sagis ɔ: Kapper, og at de havde Navn af det de boede ved Floden Lemanum, da det dog er bekiendt at Lemanus ei er en Flod, men den nu værende Genfer-Søe, til hvilken Alamani aldrig have strakt sig. Servius (44) vil og, at de have faaet Navn af Floden Lemanno, som de boede ved, saafremt disse Ord ere af Servio.

(42) Ap. Lindenb. c. 1. c. 2. p. 363. c. 28. p. 370. p. 399.

(43) Orig. l. 19. c. 23. col. 1301. l. 9. c. 2. col. 1006, som skal være 1042. in Goth. Aut. ling. lat.

(44) In Virgil. Georg. IV. v. 278.

Servio. Hermannus Contractus (45) antegner ved Aar 730 at Landfrid, Dux Alemanniæ da døde (46), hvilket, saavel som det der siden skal anføres, kuldkaster deres Mening, som holde for at Carolus Magnus først haver forandret regnum Alamanniæ til et Ducatum. Mere om det Suevisfe og Alemanniske Ducatu under de Merovingiske Konger haver Spener (47) samlet.

I det ottende Sæculo finder jeg ved Aar 787 antegnet, at Floden Lech haver giort Skilsmisse imellem Bayrer og Alamanner (48). Geographus af Ravenna, som haver levet i dette Sæculo, beskriver Alamaniam saaledes (49); Til Turingernes Land grændser Suavernes, som og kaldes Alamanernes, og grændser til Italien. Endeel Philosophi have beskrevet dette Land, af hvilke jeg har læst de Gothiske Philosophos Anaridum og Eldebaldum, som dog ei komme overeens imellem sig, hvorfore jeg vil opregne Stæderne i dette Land efter Anaridum. Derpaa opregner han en heel Hob Stæder, hvoraf mange ere ubekiendte, men følgende kunne igien kiendes: Langres, Besançon, Worms, Speyr, Strasborg, Basel, Costnitz, Bregentz, Zabern, Toul, Conbulantia, uden Tvil Coblentz, eller og Constantz, Treoris, maaskee Trier. Af Floder kan man kiende igien Rhinen, Mosel, Lech, Nid. Mærkeligt er det, at han siger, at Mayntz tilhørte Frankerne, hvoraf jeg slutter, at Conbulantia er snarere Constans end Coblentz. Af denne Beskrivelse er det klart, at Anaridus maae have skrevet efter at Alamannerne havde, benyt- Sæculo VIII.

(45) H. Contr. l. 5. p. 240.
(46) Hachenb. Germ. med. p. 11.
(47) Not. Germ. ant. part. 2. c. 4. not. l. p. 447.
(48) Poeta Saxo ap. Leibn. t. 1. p. 136.
(49) L. 4. c. 26.

tende sig af det Romerske Riges Svaghed, udbredet sig vesten for Rhinen vidt og bredt i Gallien, hvilket tog sin Begyndelse fra det Aar 407, han maae og have skrevet forend det Thuringiske Rige blev forstyrret, eftersom han lader Thuringer boe lige indtil Donau, ja forend det Alamanniske Aar 496; Rimeligt derfore, at han haver skrevet imellem 470 og 490, da Alamannernes Magt synes at have været paa den hoyeste Spidse, og da deres Rige maae have befattet i sig hele Schwaben, Neder-Pfaltz, Lothringen, Elsas, Sundgau, Canton Basel, Bispedommene Worms og Speyer, og det Trierske, en stor Deel af Hessen, en god Deel af Grævskabet Burgundien, og en Kant af Champagne, hvilket altsammen faldt forst ved Clodovæi og siden ved Theodeberti Seyervindinger i Frankernes Hænder, hvorfore det er at beklage, at man haver ingen udforlige Omstændigheder om saa vigtig en Tildragelse; forunderligt er det, at Alamanni kunde saa længe imodstaae Romernes Magt, ja ofte erholde Fordele over dem, og maatte derimod saa snart bukke for Frankerne. Wernerus af Rolewinck (50) mener, at Alamannernes Navn betyder saa meget som alle Folk, hele Folk, (venteligen for deres Tapperhed).

Sæculo X. Udi det tiende Sæculo finder jeg endda det Alamanniske Navn brugt af Tydske Skribenter (51), men dog saadanne, der have skrevet paa Latin; Ja i det 11 Sæculo skriver en, at Alemannia beriges ved S. Gallum (52), hvoraf sees, hvor vidt det Alemanniske Navn da strakkes sonder paa, nemlig til alle dem, der

(50) Fasc. temp. ap. Pistor. t. 2. f. 70. p. 1.

(51) Anonymus in vita S. Udalrici c. 1. p. 519. ap. Velf. Fasc. temp. ap. Pistor. T. 2. p. 1.

(52) Passio Kiliani ap. Canis. T. 3. part. 1. p. 175.

der talte Tydsk. Mærkeligt er det, naar han derimod siger, at det Teutoniske Francia forædledes ved St. Kilian. Ved Francia udi Tydskland forstodes i Forstningen hvad som laae norden for Rhinen i de nu værende 7 foreenede Provincier, indtil Frisernes Grændser, og hvad som udi Westphalen, tilhorte Frankerne, siden strakte det sig ind i Hessen, og den nu saa kaldte Frankiske Kreds, som tilsidst beholdt Navnet af Francia alene; og forstaaer han ved Teutonica Francia egentlig kun dette, og kalder det, det Teutoniske eller Tydske Francia, fordi Franker og Saxer vare egentligen i de ældste Tider kun de, som kaldtes Teutones og Tydske, og ved hvilke dette Navn blev udbredet over gandske Germanien eller Tydskland. Siden nævnes vel Alemanni, men kun af Skribenter, thi Folket selv kaldte sig virkeligen Svaber, som jeg tænker de selv altid have giort. Thi at de undertiden kaldes Alemanni i Diplomata, maae man ei agte; da det fra de ældre Tider var ved Frankerne blevet en Brug, at kalde dem saaledes paa Latin, en Brug som Munkene og Præsterne, de eeneste der i de Tider kunde Latin, holdte stivt over.

Vor Saxo (53) nævner een eeneste gang Alemanni, og deres Anforer Scato, og siger, at den Danske Kong Skiold undertvang dem. Men ved noye at læse ham er det klart, at han forstaaer ved Alemaner de samme, som han siden kalder Theutones, folgeligen enten Saxer eller Franker, det er Teutoner og Cimbrer.

§. III.

Men nu vil jeg anfore nogle af de Nyeres Meninger om det Alamanniske Navns Oprindelse, og et og andet dette Folk vedkom- De nyeres Meninger om Alemannerne.

(53) L. 1. p. 6.

vedkommende. Schurzfleisch (54) anfører Barthii Mening af hans Noter over den gamle Poet Guillermus Brito L. 1. P. 147, at Alemanni havde intet vist Stæd at boe paa, (hvilket dog igiendrives ved alt, hvad jeg nu haver skrevet). Eccard (55) vidner, at i de gamle Codicibus blandes ofte sammen Alani og Alamanni, hvilket jeg ogsaa forhen haver anmærket at skee i de gamle Panegyricis. Hachenberg (56) mener, at Suevi have været de mægtigste blant Alemannos, som bestode af mange Folk. Den fortreflige Lhuyd (57) antager Cluverii og Menages Mening, at Alemanni ere en Samling af de forløbne Gallier, som Tacitus omtaler, og at deres Navn er af det Tydske, og betyder saa meget som alle Slags Folk; Men alt hvad jeg haver anført om dem, viser, at de fra Oprindelsen have været Tydske. Mezeray (58) anfører begge Meninger om det Alemanniske Navns Oprindelse, at det betyder alle Slags Folk, og at det betyder en heel Mand, en Krigsmand, saa og begge Meninger om Folkets Oprindelse, nemlig at de have været overløbne Gallier, og at de have været en Samling af Tydske, og antager selv ingen af dem. Bochat (59) vil forandre fluvium Lemanum hos Servium til Lemacum ɔ: Limnat, som gaaer fra Zürcher Søe igiennem det Badenske, og falder i Aar, men da maatte det ligeledes forandres hos Isidorum, og endda blev det ikke rigtigt, saasom Alemanni have, da de først begyndte, aldeles ei boet saa langt sønder paa. Dog synes det at Otho af Frisingen (60) har allerede maat have denne Mening,

(54) Op. hist. polit. p. 685.
(55) In notis ad Leibn. de orig. Franc. in leg. Salic. p. 249.
(56) Germ. med. p. 10 & 11.
(57) Arch. Brit. p. 277.
(58) H. d. France av. Clovis p. 177—180.
(59) Mem. sur la Suisse t. 1. p. 563.
(60) De gestis Frid. 1. l. 1. c. 8.

Mening, naar han skriver, at kun Suevia kaldes Alemannia af den Flod Lemanno, thi jeg kan ei troe andet, end at han her sigter til Floden Limmat.

Spener (61) mener, at det store Forbund som skeede under Marco Antonino imod Romerne af saa mange Germaniske Folk, haver frembragt det Alemanniske Navn og Folk (og kunde man da sige at de vare blevne kaldede Allemænd, fordi de alle havde slaget sig sammen imod Romerne, men herved forefalder dog den Tvil, hvorfore man kort efter finder at de ved Maynen og ved Donaus Udspring bleve kun kaldte Alemanni, da dog alle Folk lige hen til Dacien havde forbundet sig sammen, saa og hvorfore Krigen i Marci Aureli Tid ei blev fort ved Rhinen, Maynen og Donaus Udspring, men i Norico og Pannonien).

Mascov (62) bifalder deres Mening, som leder dem fra Taciti Galliske Overlobere (men da maatte jo Folket snarere have været Gallisk end Germanisk, da dog deres Sprog viser, at de have været pure Germaner, thi at han selv tilstaaer, at endeel Tydske nedlode sig og iblant dem, kunde dog vel ei saa aldeeles forandre det heele Folk). Han slutter ellers heel skarpsindig af det, at Caracalla blev kaldet Germanicus og Alemannicus, at man da haver giort Forskiel imellem disse tvende Folk, og at man ved de forste haver forstaaet dem, som boede nord paa ved Rhinen og Weseren (hvor og efter Taciti Sigende Tungri have for hedet Germani, hvilket Navn de siden have tabt at fore især,

 hvor-

(61) Not. Germ. ant. part. 1. l. 4. c. 2. p. 175.

(62) Gesch. d. Teut. l. 3. §. 19. p. 72. l. 5. §. 25. p. 156. not. 2. Cluverii Germ. l. 1. c. 7. p. 68. l. 3. p. 9—16, hvor han got oplyser mange Stæders Navne i Alemannien, og mener at Lentienses have boet ved Donau.

hvorimod det haver strakt sig ud til alle Tydske Folk), ligesom ved de sidste de der boede sønder paa ved Rhinen, Donau og Meynen; hvorved dog maa agtes, at det Germaniske ligesaavel som det Alemanniske Navn udstraktes meget ofte til alle Tydske.

Pontanus (63) har alerede havt min Mening, at Herminoнes have været de samme som siden bleve kaldte Alemanner og Suever. Wachter (64) haver skrevet en fortreflig Afhandling om Alemannernes Oprindelse, hvorudi han retteligen anmærker, at Marcomani, som vare Suever, boede først mellem Rhinen, Donau og Maynen, førend de under deres Konge Marobodus vandrede til Bohmen, og at følgeligen det Sueviske Navn er meget gammelt i Schwaben; Men naar han vil lede Alemannernes Navn af det Galliske Ord All ɔ: en anden, og ellmyn ɔ: en Fremmed, fordi de vare et fremmed Folk, og førte did fra et andet Land, saa kan jeg ei bifalde ham, thi det grunder sig altsammen paa de saa ofte omtalte Taciti Gallier. Han forklarer ellers ret got endeel af de Alemanniske Kongers Navne. Derimod holder jeg ei med ham, naar han vil, at Alemanni ere blevne kaldte Suever, ei fordi de vare virkelige Suever, men fordi de vilde holdes derfor, thi naar han kun havde villet tænke paa, hvad han forhen sagde om Marcomanerne, saa havde han maattet frafalde denne Mening, thi nogle Marcomaner ere dog vel uden Tvil blevne tilbage, og have ei alle vandret til Bohmen. Hertii (65) Afhandling om det Alemanniske Folk er ei heller at foragte. Schoepflin (66) haver skrevet en ordentlig Historie om dette

(63) Orig. Franc. l. 2. p. 97 & 98.

(64) Ap. Weg. thes. rer. Suev. t. 1. p. 9 — 16. Gloss. v. Alamanni col. 29. Albanagium col. 31.

(65) Ib. p. 31 — 37.

(66) Ib. p. 37 — 64.

dette Folk fra det første af, indtil det blev undertvunget af Frankerne, under Navn af Alemanniske Antiquitæter. Brechenmacher (67) haver samlet de adskillige Meninger om det Alemanniske Navns Oprindelse. Koelers (68) Afhandling om Skiæbnen af Ducatu Alemanniæ og Sueviæ er og gandske smuk.

Jordan (69) siger, at mange Sueviske Folk sloge sig sammen, og bleve kaldte Alemanner, det samme som Halemænner ɔ: conquirentes viri, som dog Schrieckius (70) allerede haver havt, (en underlig Etymologie), og holder han Marcomaner for at have været Alemanner (hvilket dog vel ei er rigtigt, hvorvel jeg derfor ikke nægter, at der jo kan have været nogle Marcomaner iblant Allemannerne; Dersom Schilteri Mening var rigtig, at de sidste havde faaet Navn af Alminding, saa kunde man til at bestyrke Jordani Mening anføre, at Marcomani havde maaskee Navn af Mark, i den Betydning af øde og slette Lande, og saa synes det at begges Navne havde een Oprindelse). Mascov (71) nægter, at Suever og Alemanner have været eet Folk, og mener at de sidste ere først blevne kaldte Suever, efter at den Ost-Gothiske Konge Viriges havde overladt Resten af Alemannerne til Frankerne, og synes han at ansee Savii ved Sav-Floden for Suever. Men jeg haver forhen viist, at Sueverne boede gandske vist allerede i det 5 Sæculo, og formodentligen i det 4 ja 3 i det nu værende Schwaben.

Schoepflin-

(67) Ib. p. 153 — 156.
(68) Ib. t. 2. p. 578 — 590. t. 4. p. 513 — 524.
(69) Orig. Slav. part. 1. p. 20 — 23.
(70) Europa rediviva Monit. secund. l. 5. num. 27. p. 52.
(71) Gesch. d. Teut. l. 11. c. 20. p. 38.

Schoepflin (72) viser udi sit udødelige Værk ved uimodsigelige Beviser, fornemmelig tagne af Inscriptioner, at Romerne have besiddet Landet imellem Donau, Rhinen og Maynen indtil Diocletiani Tider, hvorvel Alemannerne have undertiden brudt igiennem (hvilket bestyrker min Mening, at det Allemanniske Navn er opkommet norden for Maynen, saa og at Taciti Gallier, der dyrkede agros Decumates, have ei kunnet give dette Folk sin Oprindelse). Han viser ogsaa at Burgundier have besiddet gandske Helvetien i det 5 Sæculo, og Alemanni da intet eyet der.

Eccard (73) mener, at Alemannernes Forfædre have allerede udi Hannibals Tid beboet Alperne, fordi Livius kalder Folkene der Semigermanæ, og at Alemanni have Navn af Almende ɔ: Alminding.

Beatus Rhenanus (74) og Skinner (75) have allerede indseet at Alemannerne vare af Suevisk Herkomst. Schilter (76) anfører følgende vigtige Sted af Walafridi Strabi prolegomena til S. Galli vita: Da der ere tvende Navne paa eet og det samme Folk, saa kalde de omkringliggende Folk, som bruge det Latinske Tungemaal, os Alamannia, men med det Navn Suevia er det brugeligt, at Barbarerne belegge os. (Et Sted som aldeles bestyrker

(72) Als. ill. t. 1. p. 241 — 249. 266.

(73) De orig. Germ. p. 156 & 157. Struvii Corp. Hist. Germ. t. 1. p. 11.

(74) Res Germ. p. 40.

(75) Etym. Onomast. v. Alman.

(76) Thes. Ant. Teut. t. 3. p. 22 — 25.

styrker min Mening at Alemanni have været Suever, og kaldet sig selv saa, thi Walafridus er en Skribent af det 9 Sæculo, og skulde man ogsaa heraf slutte at Frankerne havde, da de bemestrede sig Gallien, lært af Romerne at kalde dem Allemanner). Han anfører og af Otfrids Fortale v. 9, at han siger Costnitz at ligge i Suabo Rige. Schilter haver desuden paa dette Sted samlet en Hoben andre gode Efterretninger om Alemannerne.

Le Gendre (77) og Audigier hos ham ville med al Magt giøre Allemannerne til Gallier, forført meest dertil ved den Feyltagelse, at de giøre Vopisci Asinium Qvadratum til Strabonis Asinium.

(77) Ant. d. l. Nat. Franç. p. 314.

V. Capitel.

Om Juthunger.

§. I.

Juthungi re Jyder.

Aarsagen, hvorfor jeg har handlet saa vidtløftig om Alemanner, er deels fordi jeg anseer dem for Suever, og deels fordi Juthungerne have været en Deel af dem, som jeg forhen haver viist; hvilke jeg anseer for Jyder, og Levninger af den Cimbriske Krigshær. Jeg maae tilstaae, at jeg har intet andet herved til Beviis, end deres Navn, som synes mig tydeligen at vise det, thi naar man skriver Juth-unger, saa er det klart, at deres Navn betyder i vort gamle Nordiske Sprog, for hver den som forstaaer det, Jydernes eller Juthernes Afkom. Da og Cimbri efterlode sig Colonier paa mange Stæder, saasom Cimbri i Stift Bremen, hvoraf siden fremspirede Franker, og Advatici i det Namurske, saa er det rimeligt, at de og kan have efterladt sig Juthunger. Da man og finder, at disse Juthungi, som et Alemannisk Folk, boede ved Boden-Soe, og hen imod Italiens Grændser, just der, hvor Columbanus fandt Folkene at dyrke Wodan, saa giver det og en nye Vægt til denne Mening, for alle dem som troe, at Odins Dyrkelse haver kun været bekiendt hos de Nordiske Folk, og hos Ingævonerne; Men selv kan jeg ei betiene mig af dette Beviis, som vilde ellers være næsten afgiørende, efterdi jeg holder for, at alle gamle Tydske have dyrket Wodan. Men derimod kan indvendes imod den Mening, at

Juthungi

Juthungi ere Jyder, forst at det da er vanskeligt at fatte, hvi ingen af de gamle Romerske og Grækiske Skribenter af det 1 og 2 Sæculo have nævnet dem i Nord-Tydskland, saafremt de have boet der, men hertil svarer jeg, at ingen gammel Skribent, uden maaskee Ptolemæus, haver noye opregnet de Tydske Folk, hvor dog let deres Navn kan være udeladt eller bedærvet; Maaskee de gamle Skribenter have og kaldet dem med et andet Navn, eller og at Folket haver i lang Tid været saa ubetydeligt, at dets Navn ei er kommet for deres Øren. Den anden Indvending er, at Juthunger regnes iblant Alemanner, det er Suever, fra den Tid de bleve bekiendte, og at Folkene ved Boden-Soe endnu tale Suabisk, og have giort det fra umindelige Tider, da dog Juthungernes Sprog maae i det første have været Saxisk, saafremt de have været Cimbrer. Hertil svarer jeg, at Franskerne have og uden Tvil i det første talt Saxisk, men at de siden ved at boe imellem Saxer og Alemanner, finge deres egen Dialect; Derfore er det ingen Under, om Juthungerne reent glemte deres, da de komme til at boe midt imellem lutter Suevisk Folk. Imidlertid kan ingen vide, om der ei endda findes mange Spor efter gammel Saxisk, ja maaskee Nordisk iblant Folkenes Tungemaal ved Boden-Soe, saa længe man intet got Idioticon har fra de Kanter. Og denne Mening, at Juthungi ere Jyder, haver Pontanus (1) alerede havt, men gaaer nok for vidt, naar han vil finde deres Navn igien i Vidung Herred i Jylland, grundende sig paa den urigtige Læsemaade Vithungi.

(1) Epist. ad Chr. Friis p. 177 ad calcem tract. Alciati Hagæ Comitum 4to. 1740.

§. II.

Siden bleve de regnede iblant Alemanner, og boede ved Boden Søe. Sæculo 3.

Men hermed maae det være, som det vil, saa er dog dette vist, at Juthungi have alerede været bekiendte i Slutningen af det tredie Sæculo, efterdi Eumenius (2) skriver til Keiser Constantium, at Juthungi havde da ofte været overvundne, saafremt Læsemaaden er rigtig, og her ei bør læses Greuthungi ɔ: Ost-Gother, thi først siges, at Alamannia var saa ofte bleven kuldkastet, Sarmatien traad under Fødet, Juthungi, Qvadi, Carpi saa ofte overvundne, at Gothia underkastede sig at begiære Fred. Da nu Juthungi kun siden forekomme i Historien, som en Alemannisk Pagus, saa er det underligt, at de her nævnes for sig, og Alemanni ogsaa, da der for det øvrige opregnes lutter mægtige Folk. Dernæst nævnes de iblant Qvader, Carper, Gother, paa hvilken Kant man ei finder, at de rette Juthungi have boet, men vel Greuthungi, med mindre man vilde sige, at de først havde boet der, forend de trukke sig hen til Schwaben. Vel sandt, at man imod at giøre dem til Greuthunger ogsaa kan indvende, at Gother nævnes desuden, men derved kan forstaaes Vest-Gother. Vil man antage, at disse Juthungi have været de rette, saa maae de længe forhen have været bekiendte, og fort mange Krige med Romerne, siden de siges ofte at være blevne overvundne, og saa kan man troe, at de have udgiort maaskee den beste Deel af de Alemanner, der førte Krig med Caracullo, Alexandro, Maximino, Gallieno, Aureliano, og Probo, thi efter al Rimelighed have Hermundurer, Narisker, Semnoner, Burier, Lygier ꝛc. først stødt til Alemannerne i Slutningen af det 3 Sæculo, og derved sat dem i Stand til at udjage Romerne af Landene mellem Mainen, Rhinen,

(2) Paneg. 4. c. 10. p. 97.

Rhinen, Donau, Lech og Boden-Søe. Dog at her ellers maaskee ligesaavel kan læses Greuthungi, stadfæstes derved, at Læsemaaden i Eumenio var Vithungi, forend Sirmondus forandrede den til Juthungi. Og dette bestyrkes end mere ved det jeg i den Gothiske Historie §. 25. haver viist, at Dexippi Juthunger bør forandres til Greuthunger, hvorimod intet med Grund kan indvendes, uden dette ene, at hans Juthungers Styrke bestod i Rytterie, hvorfor Gotherne ei synes at have været berømte, men som derimod tillegges Alemannerne. Men derimod kan intet indvendes imod det Stæd hos Ammianum Marcellinum (3), hvor han ved Aar 358 taler om Juthungerne, at jo derved forstaaes vore Juthunger. Hans Ord ere disse: Juthungi, en Part af Alemannerne, som grændsede til Italiens Egne, forglemte da Fred og Forbund, som de ved Bøn havde erholdet, og plyndrede Rhætierne, ja forsøgte imod Sædvane, at beleyre Stæderne. Men de bleve med stor Forliis drevne tilbage, saa at kun en liden Deel kom hiem. Udi Manuscripterne og Editionerne er dette Navn meget forskielligen skrevet og trykt: Thiuntugi, Thiutungi, Juthiuntugi, Vithiuntugi. Valesius mener, at der hos Victor (4) bør læses Alamannorum Vithungi Italiam possiderent, i Stædet for at der nu læses Alemanorum vi tunc æqve Italiam, hvilket Schottus vil have forandret til Alemanorum tunc eqvi: Begge disse Forandringer synes at medføre, at man bør giøre Dexippi Juthunger til de Alemanniske, thi saavel han som Victor synes at tale om eet og det samme Tog til Italien under Gallieno. Ja om man end beholder den sædvanlige Læsemaade hos Victor, saa synes det endda at man maae giøre disse Ju- Seculo 4.

 thunger

(3) L. 17. p. 96. Valesii notæ p. 140.
(4) In Cæs. p. 287.

thunger til Alemanner, og holde for at Victors Alemaner have fornemmeligen bestaaet af Juthunger, efterdi man hos ingen anden Skribent finder, at Greuthunger eller Ost-Gother have paa de Tider giort noget Indfald i Italien. Men herimod strider, at Dexippi Juthunger kunde føre 300000 Ryttere i Marken, hvilket ey alene ikke passer sig paa en Haand fuld og Levning af Jyder, men endog ei paa det hele Alemanniske Folk i sin største Magt. Vel troer jeg gierne, at Dexippus haver sat for stort et Antal, men med alt det seer man dog heraf, at Juthungi maae da have været sær mægtige. Ambrosius (5) vidner, at Juthungi plyndrede efter Gratiani Død Rhetierne, og at Valentinianus II. kaldte Huner og Alaner til Hielp imod dem, men maatte af Frygt for Maximo, som havde ophidset Juthungerne, lade dem vende tilbage igiennem Alemannien. Mærkeligt er det, at udi

Sæculo 5. Tabula Peutingeriana (6) sættes norden for Donau først Qvadi, siden Jutugi og derpaa Sarmatæ Vagi, og sønden for Noricum og Pannonia, og staaer Vindobona lige norden for Jutugi. Saadan Beliggenhed passer sig hverken paa Greuthunger, eller paa de Alemanniske Juthunger, og maae derfore her være en Feyl i Tabula, thi man haver ingen Aarsag til at antage et nyt Slags Juthunger. Udi notitia imperii (7) staaer, at en Cohors af Juthunger laae i Besætning i den Ægyptiske Leyr Aphrodito, (som laae henne imod Æthiopien), og at en anden Cohors af dem laae i Salutaria i Syria (hvor Pancirollus anmærker, at i et Manuscript læses Viturgi i Stædet for Juthungi.) Prosper (8) mælder

(5) Op. t. 3. p. 106. Epist. 27.
(6) Segm. 4.
(7) F. 86. p. 2. f. 88. p. 1. f. 96. p. 1 & 2.
(8) In Scal. Euseb. p. 51.

mælder ved Aar 430, at Aetius søgte at ødelegge det Jhutungiske Folk, og Idatius (9) taler uden Tvil om samme Tildragelse, naar han siger at han overvandt Juthunger og Norer ɔ: Indvaanerne i Norico, men synes at henføre det til Aar 429. Sidonius (10) vidner og at Aetius førte Krig med Vithunger og Noricis, hvor Sirmondus haver efter gamle Manuscripter sat Juthunger i Stædet for Vithunger. Sidonius synes ellers her at give tilkiende, at Krigen er ført i Vindelicien. Suidas (11) anfører et Fragment af en gammel Skribent, hvorudi siges at Juthungi af Had imod Romerne gave et andet Folk Lov at gaae over Ister (hvoraf kan sees at de engang maae have boet ved Ister, med mindre her tales om Greuthunger). Senere Efterretninger haves ei om dette Folk, som siden den Tid er bleven skiult under det almindelige Alemanniske Navn, og haver havt eens Skiæbne med det.

(9) Ib. p. 23.
(10) Carm. 7. v. 233 & 234. ap. Sirm. t. 1. col. 1206.
(11) Kusteri T. 1. p. 697. v. ἐκόν]ιον.

VI. Ca-

VI. Capitel.

Om Thüringer.

§. I.

Første Bolig i det Meklenborgske. Sæculo 1. Om dette Folk handler jeg kun, fordi man af Tacito seer, saafremt hans Reudingi bør giøres til Deuringi, at de have boet hos Anglerne, og rimeligen været af samme Folkefærd, nemlig Ingævoner, Teutoner, Joter eller Saxer, hvad man vil kalde dem, da de alle hørte til een Folkefærd; hvilket ei alene giøres troligt ved det nøye Forbund, som var imellem dem og Angler, men og ved det at Titulen af Varnernes Lov lyder saaledes: Dette er Anglernes og Werinernes, det er Thuringernes Lov. Vel sandt, at Tacitus giør sine Reudinger til Suever, men hvad som haver givet ham Anledning hertil, haver jeg allerede forhen handlet om paa adskillige Stæder. Cluverius (1) er, saavidt mig er bekiendt, den første der er falden paa at forandre Reudingi til Deuringi.

§. II.

Anden i det nu værende Thüringen. Sæculo 2. Ved hvad Leilighed de have trukket sig sønder efter, vides ikke, men det synes at være skeet paa eengang med deres Naboer Avioner, Varner og Saxer, af hvilke man finder, at de første have alerede streiffet ind i Gallien i det 3 Sæculo, og de sidste strakt

(1) Germ. ant. l. 3. c. 27. p. 105. Bucherii Belg. Rom. l. 13. c. 1.

strakt sig til Rhinen i det fierde, hvoraf man haver Grund til at slutte, at Thuringerne have tiligen trukket sig sonder paa. Spørsmaal derfore om Ptolemæi Teutiochæmæ (2) ei ere vore Thuringi. Navnet er meget ligt, og kan de tvende sidste Stavelser være det Tydske Ord Heim, haardt udtalt. Beliggenheden kommer og treflig overeens med det nu nævnede Thüringens, thi Ptolemæus sætter dette Folk oven for de Sudetiske Bierge, og Quaristi ɔ: Narisci, norden for, om hvilket sidste man veed, at det beboede tildeels Ober-Pfaltz og Frankenland. Og de Sudetiske Bierge kunne ei være andre, end de som omgive Bohmen, thi Ptolemæus siger, at de begyndte ved den 35 Grad 50 Min. af Længden, og endtes ved den 40 Grad og 50 Min., hvilket gandske vel passer sig paa bemældte Bierge. Dersom denne Forklaring antages, saa maae Thuringi kort efter Taciti Tid have forladt deres Land, begivet sig sonder paa, og taget det nu værende Thüringen i Besiddelse, som Catterne forhen synes at have eyet. Men herved forefalde to Vanskeligheder. Den ene er denne, at man ei finder Thuringer nævnte af Romerske og Grækiske Skribenter forend i det 4 og 5 Sæculo, men hertil svarer jeg, at da de boede saa langt inde i Landet, saa forbleve de dem ubekiendte indtil de strakte sig ud til Donau. Den anden er, at Witichindus (3) skriver, at Saxerne landede i Hadolaun ɔ: Hadelen, undertvunge Thuringerne, som der boede, og nedsatte sig der i deres Sted, at det skeede forend Saxernes Tog til Britannien, og at nogle mene, at de da forst finge Navn af Saxer. Nu er det vel vist, at Thuringi have paa deres Udtog fra det Meklenborgske maat boe forst nord paa, ventelig i det Luneborgske, og

(2) L. 2. c. 11. p. 59. 57.
(3) Ap. Meibom. t. 1. p. 629 & 630.

da ogsaa let kunnet strække sig ind i det Bremiske, forend de naaede Thüringen, men da Ptolemæus sætter Saxerne i sin Tid norden for Elven, saa maae det være skeet efter hans Tid, og hvorledes er det da muligt, at Teuriochæmæ, som maae omtrent have boet i Thüringen, kunne da alerede være komne saa langt sønder paa, fordrevne af Saxerne, hvortil kommer, at Ptolemæus selv sætter de store Chauci i det Bremiske. Hertil svarer jeg, at da man finder, at Varner og Thüringer have været saa nær forbundne, at begges Navne ere blevne brugte til at betegne eet Folk, saa er det ey urimeligt, at de som Saxerne fordreve have ey været egentlige Thüringer, men Varner, hvilke man finder i senere Tider at have strakt sig fra Meklenborg til Rhinen, og derfore let have engang kunnet eye noget i det Bremiske. Men at Saxerne skulde da først være blevne kaldte saa, er ikke troligt, efterdi Ptolemæus kalder dem alerede saaledes, og sætter dem norden for Elven, og dette ei vel kan være skeet forend i Slutningen af det 2 og Begyndelsen af det 3 Sæculo. Imidlertid er det ogsaa muligt, at Teuriochæmæ ei have været Thüringer, og da bliver det rimeligt at disse sidste have først forladt Egnen ved Nord-Elven, fordi de efter Witichindi Fortælling bleve anfaldne af Saxerne, hvilket formodentligen er skeet sidst i det andet, eller først i det tredie Sæculo. Dersom min Mening er rigtig, at de Cimbrer, som boede i det Bremiske, have været Frankernes Forfædre, saa er det vel muligt, at Thuringi have fordrevet dem derfra, og at de da have tilføyet Frankerne det Onde, som den Frankiske Konge Theodericus beskylder dem for at have øvet imod hans Folks Forfædre (4). Dog Teuriochæmæ kunde gierne staae ved Magt, dersom den Thüringiske Anonymus

(4) Greg. Tur. l. 3. c. 7. p. 296 in Duchesnii t. 1.

nymus (5) havde Ret, at Saxerne fordreve Thüringerne Aar 28, men da han baade er saa nye, thi han slutter med 1426, og da man ei veed nogen anden Kilde hertil end Witichindus, med hvilken han dog er stridig ved at sige, at Saxerne komme fra Anglia, Britannia og Frisia, som er aabenbare urigtigt, om man end vilde tænke paa Procopii Brittia, eller de foreenede Nederlande, og at de landede ved Lubec, Rostoc rc., (hvor dog Varni den gang boede, og ei som han vil, Thuringi), saa fortiener hans Fortælling ingen Troværdighed.

Vegetius (6), som man mener at have levet i det fierde Saeculo, skriver, at udi at holde ud i at taale Arbeyde, Kulde, Sult, kan ingen lignes med de Hunniske Heste, at de Thuringiske og Burgundiske ere dernæst, og saa de Frisiske (thi saaledes oversætter jeg Frigisci hos ham). Disse Thuringiske Heste maae have været meget beromte, thi Jornandes (7) roser dem ogsaa. Saeculo 4.

§. III.

Udi det 5 Saeculo udbredede det Thuringiske Folk sig meget, ja lige indtil Donau. Jornandes (8) skriver, at Suevia havde vesten for sig Frankerne, osten Bayrerne, sonden Burgundierne, og norden Thuringerne, og at den Ost-Gothiske Konge Theodemir drog engang langs over den frosne Donau, omtrent ved Aar 470, og angreb Sueverne i Ryggen; Og heraf folger uimodsigeligen, at Thuringi have da strakt sig til Donau. Dette bekræf- Saeculo 5. Thuringi udbrede sig lige til Donau.

(5) Hist. Erphord. ap. Pist. t. 1. p. 909.
(6) De Mulomedicina l. 4. c. 6. p. 1157 in Gesn. Scr. rei rusticæ.
(7) De reb. Get. c. 3.
(8) Ib. c. 55.

bekræftes ogsaa ved Eugippii (9) Vidnesbyrd, at Thuringi erobrede Passau, og at Lorch stod Fare for dem og Alamanner, thi heraf kan man slutte, at de have været et Naboe Folk af de Stæder. Til denne Tid maae og henføres følgende Beskrivelse over Thüringen af Geographo Ravennati (10): Ved Siden af de Rhinske Frankers Land ligger Turingia, som i gamle Dage kaldtes Germania, og som grændser ogsaa til Saxernes Land, og hvilket Land vi beskrive efter foromtalte Philosophum Anaridum. Derudi læses at have været nogle Castteller, nemlig (her er noget bortkommet). Og igiennem dette Thuringernes Land flyde mange Strømme, hvoriblant Bac og Reganum, som falde i Donau. Til Thuringernes Land grændser igien Suevernes, som og kaldes Alamannernes. Den sidste Flod Reganum synes tydeligen at være Regen, men da den flyder igiennem det Bayriske, og falder fra sønden af i Donau, saa maae dog enten den ei forstaaes, eller og Skribenten haver taget Feyl, thi jeg tør ikke udstrække det gamle Thüringen sønden for Donau. Hvad Bac angaaer, da er det maaskee ey andet end det bekiendte almindelige Ord paa en Flod, Bach eller Bæk. Heraf følger at Ober-Pfaltz og Frankenland have da været i Thuringernes Magt; En Magt, som de synes fornemmeligen at have erholdt i Begyndelsen af det femte Seculo, efter Burgundiernes Bortgang fra Frankenland. Det er ei at tvile paa, at de jo have ved Magt erobret mange af disse Lande, men dog er det ei heller urimeligt, at de have ved Forbund erhvervet nogle, helst nord paa, hvor Indvaanerne havde samme Sprog som de, nemlig den Saxiske Dia-

(9) In vita S. Severini c. 27. p. 654. c. 31. p. 657. in Velseri oper.
(10) L. 4. c. 25 & 26.

Dialect. Procopius (11) har et seer mærkeligt Sted om dette Folk, som han kalder Thoryngi. Han siger, at Frankerne boede ved Rhinens Udlob; Ved dem Arborychi (Armorici); Mere østlig Thoryngi, i det Land, som Augustus, den første Keyser havde givet dem; Og ei langt fra dem imod sønden Burgunziones (Burgundier) og videre borte end Thorynger, Suaber og Alamaner. Og alle disse Folk havde fra gammel Tid af været fri. Ved at betragte dette Sted er det klart for mig, at han her beskriver Thuringernes Sæde i det 4 Sæculo, og Begyndelsen af det 5, forend de eyede Frankenland, og imedens Burgundierne endda besadde det. Det synes ellers, at han haver blandet sammen Thuringer og Tungrer, thi paa de første kan det aldeles ei passe sig; at Augustus havde givet dem det Land, som de beboede, men maaskee paa de sidste. Julii Oratoris (12) Tuuncii, som han sætter imellem Longobarder og Burgundier, synes at bør forandres til Thuringi. Æthicus (13) kalder dem Thuringi, og sætter dem imellem Gother og Heruler. Af Sidonio (14) seer man, at Toringi have været med i Atilæ Krigshær, da han brod ind i Gallien, (og det kunde ei andet være, siden han marcherede igiennem Landene norden for Donau). Til Teruingi ↄ: Vest-Gother tillader Verset ei at forandre det, og desuden er det Sporsmaal om der i Dacien, Pannonien ꝛc. have været nogle tilovers af dem, eller hvis end saa har været, om Atila driftede sig til at bruge dem imod deres Landsmænd i Gallien.

(11) C. B. t. 2. p. 23. B. G. l. 1. c. 12.
(12) P. 13.
(13) P. 44.
(14) Carm. 7. v. 323.

lien. De Thuringiske Skribenter af Middelalderen (15) have meget med Atila at bestille, og at han skal være kommet til Thüringen, ja til Eisenach. At han er kommet til Thüringen i en vid Mening, har jeg nylig beviist, men at Eisenach har været saa gammel Bye, finder jeg intet om, men snarere er det mueligt, at Erfurt kan have været til i hans Tid, efterdi den var til i det 8 Sæculo, men om han derfor er kommet saa høyt op, som til Erfurt, og om han har givet sig Tid til at opholde sig der, eller i Eisenach, hvilket sidste de ville, det er en anden Sag. Mærkeligt er det, at Paulus Diaconus (16) vidner, at Atila herskede over Gepider, Gother, Marcomanner, Suever, (hvorved maae forstaaes nogle der endda boede norden for Donau). Quader, Heruler, Turlingi, eller Tungri, hvilke alle tillige med deres Konger stode under ham, og flere barbariske Folk, som boede paa de nordlige Kanter (og bør man ei twile paa, at ved disse Turlingi eller Tungri forstaaes Thuringer, med mindre der bør læses, som i en anden Edition, Turcilingi sive Rugi). Imidlertid er jeg ei utilbøyelig til den Mening, at de Huner, som have boet i Westphalen, ere ved den Leilighed komne der. Da Frankerne imod Slutningen af det femte Sæculo bleve saa mægtige, søgte Thoringi den Ost-Gothiske Konges Theoderici Venskab, og fik deres Konge Hermenefrid hans Søsters Amalafridæ Dotter Ameloberga til ægte, og ei Theoderici Søster, som en gammel Skribent skriver (17). Hincmarus (18) vidner, at Chlodovæus

(15) Abels Chron. p. 39. Sagittarius de antiquo statu Thuringiæ p. 13 og 14. Ej. Ant. Regni Thur. p. 167 — 183.

(16) H. Misc. l. 15. p. 546 in H. Rom. Epit. Lugd. Bat. 12mo 1649. In Murat. Scr. Ital. t. 1. p. 97.

(17) Anonymus ad calcem Ammiani Marc. p. 182.

(18) In vita Remigii ap. Du Chesn. t. 1. p. 525.

dovæus i sit 10 Regierings Aar, det er 491, undertvang sig Thüringen, (hvilket dog kun maae forstaaes om et Slags Over-Herskab).

§. IV.

Men ovenmeldte Egteskab hindrede dog ikke, at jo Frankerne efter Theoderici Død angrebe Thoryngerne, omkomme Kong Hermenefrid, og undertvunge sig det gandske Folk. Dronningen undkom med sine Børn til hendes Broder Theudatum, som da regierede over Ost-Gotherne (19), og han kom til Regieringen 534, og døde 536. Den ene af hendes Børn, Prinds Amalafrid, blev siden fanget med Vitige, og ført til Constantinopel, og Aar 551 tilligemed flere betroet at føre en Hær Langobarderne til Hielp imod Gepiderne. Mærkeligt er det, at Skribenten (20) kalder ham en Gothisk Mand (maaskee for hans Moders Skyld). Ved denne store Seyer bleve Frankerne Mestere af Ober-Pfaltz, Frankenland, hvilket siden efterhaanden fik Navn af Francia Orientalis, og det egentlige Thüringen, og maaskee de nordlige Dele af Hessen, som jeg snarere troer, at have tilhørt det Thuringiske Rige, end det Alemanniske. Men da alt Landet imellem de Floder Unstrut, Sale, Elven, Havel, Aller, Wade og Ocker kaldtes i Middelalderen Nord-Thüringen, og tilhørte Saxerne, indtil Carl den Store indtog det, saa er det klart, at det maae forhen have tilhørt Thüringerne, hvilket giør det meget rimeligt, at de ere komne nord fra, og saa seer enhver heraf, hvor mægtig dette Rige maae engang have været. Dette bekræfter ogsaa uovervindeligen Witichindi Fortælling (21), at den

Frankerne undertvinge Thüringerne, hvorpaa deres Navn indskrænkes efterhaanden inden Grændserne af det nu værende Thüringen. Sæculo 6.

(19) Procopius B. G. l. 1. c. 12. p. 24. c. 13. p. 26. C. B. t. 2.

(20) Id. l. 4. c. 25. p. 229.

(21) L. 1. p. 631—634.

den Frankiske Konge Theodericus kaldte Saxerne til Hielp imod Erminfridum, at de og komme med 9000 Mænd, og at de derfore finge til Belønning Thuringernes Land, (at forstaae en Deel,) thi Martinus Polonus vidner (22), at Theoderic gav dem Landet fra Unstrut til Hartz, og Albertus Stadensis (23), at Frankerne satte Saxer i Thuringernes Land, og Einhardus (24), rettere Meginhardus, at Unstrut blev ved denne Leilighed Grændsen imellem Franker og Saxer, og imellem Saxernes Deel af Thuringen, og den Deel, som ei tilhørte dem. Witichindus siger og, at Slaget mellem Franker og Thuringer skeede ved Ryniberg, (uden Tvil Ronneburg i det Altenborgske), og at den Thüringiske Konge flyede til Schidinger, ved Floden Unstrode, hvor han blev overvundet, fornemmelig ved Saxerne, som til Belønning beholdte denne Bye, og Ende giort paa det Thuringiske Rige. Mærkeligt er det, at dette Stæd kaldet nu Burg-Scheidungen, ligger nu norden for Unstrut, folgeligen i Nord-Thüringen og Saxernes Deel, og mener jeg at den haver faaet Navn af Skilsmissen, som der var imellem Frankernes og Saxernes Land. Af dette slutter jeg og, at Thuringerne have havt deres fornemste Sæde i det egentlige Thüringen, som derfore og haver vedligeholdt deres Navn. Naar Marcellinus Comes (25) skriver, at den Frankiske Konge Hlotarius Aar 554 overvandt Saxerne ved Weseren, og plyndrede og ødelagde Thüringen, saa forstaaer han uden Tvil herved Nord-Thüringen. Marius (26) har det samme, og vidner, at Frankerne plyndrede hele Toringiam, fordi det havde forbundet

(22) Ap. Sagitt. de statu ant. Thur. p. 24.
(23) In Boecleri Script. Germ. p. 170.
(24) In Lind. Scr. Sept. p. 2.
(25) In Scalig. Eusebio. p. 57, som dog skal være 55.
(26) Ap. Du Chesn. t. 1. p. 214.

det sig med Saxerne, hvilke Ord dog snarere synes at burde hentydes paa de Frankiske end paa de Saxiske Thüringer, thi de sidste vare Saxernes Undersaatter, og kunde altsaa ei indlade sig i Forbund med dem. De Frankiske Skribenter mælde intet om Saxernes Hielp, da Thüringen blev undertvunget. Boetius Vulsinus (27) skriver kun, at Clotharius undertvang iblant andre navnkundige og stridbare Folk det ædle Toringiske, og fangede da Prindsessen Radigundis, Britharii Dotter, som han siden giftede sig med. Nu kan det gierne være, at Clotharius haver hiulpet sin Broder Theodericum, men denne sidste bliver dog egentligen den, som undertvang Thüringen. Odorannus (28) kalder den sidste Thüringiske Dronning Malaberg, og tillegger hende en Søn Lotharium, og gior hende til den Frankiske Konges Clodovæi Dotter, hvilket sidste ogsaa Witichindus (29) gior, kaldende hende Amalberg, og givende hende Skyld for hendes Mands Ulykke. Men det er klart af Procopio, at hun paa Moderne Side var en Ost-Gothisk Prindsesse, og endskiønt hendes Fader er ubekiendt, saa kan han dog ei have været Clodovæus. Gregorius Turonensis (30) fortæller om den Frankiske Konge Childerico, som døde 481, at han blev udjaget af sit Land, og flyede til den Thüringske Konge Bisinum, hvis Dronning Basina forlod sin Mand, og begav sig til Childeric, som igien var bleven indsat i sit Rige, sigende, at om hun havde kiendt nogen tapprere Mænd, (saaledes skal vel Meningen af utilior være), end han udi de Egne paa hin Side Havet, saa havde hun villet holde sig til den. Af disse sidste Ord slutter jeg, at Basina haar

(27) Ap. Du Chesn. t. 1. p. 542.
(28) Ib. t. 2. p. 642.
(29) L. 1. p. 632.
(30) L. 2. c. 12. 27. L. 3. c. 4. 7 & 8. L. 4. c. 14.

maat være enten fra Britannien eller fra Norden, thi Frankernes Land kunde i Henseende til Thüringen ei siges at ligge paa hin Side Havet. Han fortæller og, at Clodovæus undertvang Thüringen i sit tiende Regierings Aar; At de tre Brodre Baderic, Herminefred og Bertharius regierede over Thoringerne; At Amalaberg ophidsede sin Mand imod Bertharium, S. Radegundis Fader, saa at han lod ham dræbe, og giorde siden imod Baderic Forbund med den Frankiske Konge Theoderico paa Vilkaar, at dele Baderics Land imellem sig; At de begge overvunde og ihielsloge Baderic, men at Herminefrid holdt derpaa ei Vilkaaret, hvilket foraarsagede Uvenskab imellem ham og Theodericum, som derpaa med sin Broder Clotario, og Søn Theodeberto bekrigede ham; At Theoderic ophidsede Frankerne til Krig, ved at forestille dem, hvor grusomt Thoringi havde fordum omgaaet med deres Forfædre, (hvorom man ellers ei finder noget optegnet i Historien); At et stort Slag skeede ved Floden Onestrud, hvorudi Thoringi bleve overvundne; At Hermenefrid kom derpaa efter givet Leyde til ham i Zülpich, og blev, da de spadserede sammen, nedkastet af en Person fra Muren, som nogle sige efter Theoderici Befaling; At efter Slaget indtoge Frankerne Thoringiam; At Clotharius plyndrede hele Thoringiam, fordi det havde holdet med Saxerne. Venantius Fortunatus (31) siger om Sigeberto, at hans Fader viste sin Tapperhed ved Nabis, (nu Nab Floden, hvilken falder tæt ved Regensborg i Donau, og flyder igiennem hele Ober-Pfaltz, hvoraf og det folgende kan sees, at Thüringen strakte sig, da Frankerne undertvunge det, lige indtil Donau), at det overvundne Thoringia tilstod det, og at han i en

(31) Ap. Du Chesn. t. 1. p. 487. l. 6. c. 2. Suppl. p. 343 —— 345 in editione Broweri Moguntiæ. 4to 1603.

i en Triumph erholdt Seyer over tvende Folk (Saxer og Thüringer, saa at det er rimeligt, at her sigtes til den Krig, som Clotarius forte alene, og at det Thüringen, som han da plyndrede, haver dog været det, som alerede tilhorte Frankerne); At det Thoringiske Rige havde stadet længe, da dets prægtige Slot blev opbrændt, og dets Magt kom under fremmed Herredomme; Og at Radegundis havde været forlovet med Hamalafrido, Hermenefridi Søn. I gestis Regum Franciæ (32) siges, at Clodovæus giorde i sit 10 Regierings Aar Toringerne skatskyldige. Fredegarius (33) vil, at Theodebertus, Theoderici Søn, haver omkommet Ermenfrid, og at det Thoringiske Rige er derpaa kommet under Frankernes Herskab. Hos Cassiodorum (34) finder jeg et Brev af Theoderico, Ost-Gothernes Konge i Italien, til de Herulisfe, Varniske og Thuringiske Konger om at hielpe den Vest Gothiske Alaricum imod Clodovæum (hvoraf jeg alerede forhen har formodet det Thüringiske Riges Storrelse, thi Heruli boede da i Osterrige, og maaskee endeel af Bohmen og Mæhren, og Varner fra Meklenborg til Rhinen;) Og et andet Brev til den Thoringiske Konge Hermenefrid, at han sendte ham sin Søster-Dotter Amalaberg til Dronning, ved hvilken hans Folk kunde lære bedre Sæder, og skinne ei mindre af hendes gode Opforsel, end af sine Seyervindinger. Da Cassiodorus slutter sin Kronike med 516, og deri ei mælder noget om Amalabergs Giftermaal, saa slutter jeg at det er gaaet for sig efter den Tid, men dog strax efter, maaskee det folgende Aar, efterdi hun 534 havde en Søn saa stor, at han kunde være forlovet. Mærkeligt

(32) Ap. Du Chesn. t. 1. p. 698.
(33) Ib. p. 731. c. 33.
(34) Var. l. 3. epist. 3. p. 85 & 86. l. 4. ep. 1. p. 123.

ligt er det, at alle Theoderici Breve til de barbariske Konger ere paa Latin.

Sæculo 7. At det har varet længe inden Thuringi bleve omvendte, kan sees deraf, at da Dagobert regierede i Francia, vilde endda Nutilo, en fornem Mand i Thüringen, hugge Hovedet af sin Dreng, som han meget elskede, og som var dod syg, og siden efter hedensk viis brænde hans dode Legeme, dersom ei St. Arnol-
Sæculo 8. fus havde hindret ham deri (35); Ja at St. Bonifacius egentligen var den forste, som ret omvendte Thüringen (36), hvorved da kun forstodes det egentlige Thüringen, da de andre Parter hedde alerede Francia Orientalis (37). Udi St. Bonifacii Epistler (38) kaldes de af Lullo Thyringer, som er det ældste at jeg haver fundet denne Læsemaade, og af en Anonymo i et Brev til Bonifacium Landet Thoringia. I nogle gamle Vers over St. Ludgero (39) siges, at han begav sig til det Northuringiske Folk, og opholdt sig i Helmenstad ɔ: Helmstad, og haver man endnu en Forordning givet af Carl den Store 784 i Scanigge, nu Scheningen, ei langt fra Helmstadt, i Nord-Thüringen (40), (hvilket den gang ligesaavel som nu laae egentligen i Saxen, hvorfore denne Beretning tiener til at stadfæste Witichindi Fortælling, thi ellers finder man

(35) Beda op. t. 3. p. 351 in vita S. Arnulfi.

(36) Ap. Canis t. 2. part. 1. p. 239 in Willibaldi vita Bonifacii, t. 3. part. 1. in Othloni vita S. Bonifacii p. 346. 347 & 349.

(37) Ib. t. 2. p. 116. mon. Sancti Heidenh. vita S. Willibaldi t. 3. part. 1. p. 351 in Othloni vita S. Bonifacii. Ep. 128. Bonif. p. 176. Serrarii notæ p. 336.

(38) Ep. 62. p. 74 ex editione Serrarii Moguntiæ 4to 1605. Ep. 98. p. 133.

(39) Ap. Leibnitz. in Scr. Brunsw. t. 1. p. 101.

(40) Mon. hist. ined. fasc. 1. p. 90.

man ingen Leilighed, hvorved Saxerne kunde være blevne Mestre over endeel af Thüringen; Heraf slutter jeg ogsaa, at de Saxer som Clotharius bekrigede og overvandt, fordi de ei vilde give den sædvanlige Skat, som de havde givet hans Brødre, og deres Sønner, og som forestilles saa kleinmodige, og som tilsidst overvunde ham i et stort Slag (41), ei have været alle Saxer, men kun dem, som beboede Nord-Thüringen, og som maaskee havde faaet dette Land under Vilkaar, at betale aarlig Skat til Frankerne). En gammel Thüringisk Kronike (42) taler om Konger der endnu ved Aar 556— 559. 562, ꝛc. og lige til 634, da den sidste Gunther skal være bleven fanget af den Frankiske Kong Dagobert. Af Sturmii vita (43) kan man ei ander slutte, end at Thüringen haver i det 8 Sæculo strakt sig noget ind i det nu værende Fuldaiske.

§. V.

Af de nyere Skribenter haver ingen bedre skrevet om Thüringen end Sagittarius udi sine mangfoldige Skrifter, og var det at ønske, at hvert Tydsk Landskab havde saadan Skribent. Om Nort-Thuringau haver han noget i et af dem (44). Udi et andet Skrift (45) tviler han med god Grund paa, om Theruingi og Thuringi have været eet Folk; antager derimod med Conringio, at de af første Oprindelse have været Hermundurer, og udi Augusti Tid boet i Meissen, men siden udbredet sig til Donau (da dog Sproget viser at de aldrig have været Suever, som De nyeres Meninger om Thüringen.

R 3 Hermun-

(41) Greg. Turon. l. 4. c. 14. p. 312. Ap. Du Chesn. t. 1.
(42) Abels Chron. p. 45 — 51.
(43) In Broweri Sid ill. p. 11.
(44) Hist. Halberst. §. 31. p. 11.
(45) De antiquo statu Thuringiæ p. 6. 8. 9. 12. 23.

Hermunduri upaatvileligen vare), forkaster Witichindi Fortælling om dem, hvorledes de bleve bedragne og overvundne af Saxerne; formoder at udi gestis Francorum, og hos Aimoinum bør læses Tungri i Stædet for Thoringi, naar de sige at de første Frankiske Konger opholdte sig i Disparg ɔ: nu uden Tvil Duisborg i det Clevisfe, som laae paa Thoringernes Grændser, men kort efter frafalder han denne Formodning (da den dog er maaskee vel grundet, thi man finder intet Beviis for, at det Thuringiske Rige haver nogensinde strakt sig til Rhinen, med mindre at de Frankiske Skribenter have her belagt Varner med det Thuringiske Navn); Antager Læsemaaden Teneberg i en Codice af Martino Polono i Stædet for Runiberg hos Wittichindum, og mener at ved det første forstaaes Teneberg, der ligger ei langt fra Scheidingen. Udi et andet og senere af sine Skrifter (46) frafalder han den Mening, at Hermundurer og Thüringer have været eet Folk, fordi man finder at Suaber og Thüringer have ofte ført Krig sammen; opregner alle de adskillige Meninger om de med Thuringerne beslægtede Folk, og om Navnets Oprindelse, og forkaster alle de sidste, antagende at de have Navn af den Nordiske Afgud Thor, hvis Navn han igien vidtløftig undersøger, og holder han for at Thuringi have ofret til ham i Dornburg, fordum Thornburc, beliggende en Mil fra Jena; Han viser og at Ing (og Ung) betyder Affkom, Børn, og fører mange Exempler an paa denne Endelse, endog af Byer (og kan jeg ikke nægte at denne Etymologie af Guden Thor behager mig meest, thi man finder dette Folk meest skrevet i gamle Dage Thoringi, Toringi og ei Thuringi) fremdeles holder han for

(46) Ant. Regni Thur. p. 13—52. 56—58. 60—62. 127—148. 275. 280. 281. 309. 310.

for, at Thuringi have været til Herkomst Gother, (hvorudi jeg for saavidt er eenig med ham, at de have været Tydske Joter); At Reudingi have efter Rudbeks Sætning boet først i Scandinavien, og været adskilte fra Thüringer. Han handler og vidtløftig om hvad Disparg har været for et Sted, anseer det for Duisburg ved Rhinen, og udstrækker det Thüringiske Kongerige i det 5 Sæculo did; mener at Scheidingen haver faaet Navn af Grændse-Skiællet imellem Saxer og Franker, og at en gammel Mønt med tvende Kroner paa, som blev fundet i det 16 Sæculo ved Grimmensteins Forstyrring, skulde betyde Thoringens Deelning imellem Franker og Saxer (hvorpaa jeg dog høyligen tviler); Anfører af Radegundis vita hos Surium, som tillægges Venantio, at de tvende Brødre Theodericus og Clotarius vare nær ved at komme til at slaaes sammen om hende, hvis det ei ved Lodkastning var bleven afgiort til Clotarii Fordeel. Mærkeligt er det, at de gamle Thüringer og andre angrændsende Folk have spist Krager, Alliker, Storker, Harer, Bævere, vilde og tamme Heste, og at Pave Zacharias og Gregorius have ved St. Bonifacium ladet dem forbyde det (47), hvoraf jeg slutter at vore Nordiske Folk have og spist alt dette, i det mindste er det vist om Heste. Forbuddet imod Harerne maae dog enten ikke have staaet længe ved Magt, eller og ei mange rettet sig efter det.

Schurzfleisch (48) henfører det Thüringiske Riges Undergang til Aar 530, og regner baade Øvre- og Nedre-Hessen til det. Ingen er underligere end Laurentius (49), som plat udnægter

(47) Sagittarii Ant. Gent. & Christ. Thuring. p. 88.

(48) Op. hist. polit. p. 427 — 429.

(49) Mon. Suev. in Thuringia ubique & in Mon. Franc. effictis in Thuringia, ubique.

nægter det Thüringiske Riges Virkelighed, og vil at man allevegne skal læse Tungri i Stædet for Thuringi.

Eyndius (50) har vist uret, naar han forandrer Dordrecht til Thoridrecht, og vil at det skal betyde saa meget, som Thüringernes Overgang; Ligeledes, naar han vil giøre Sicambrer til Thüringer, og ogsaa, naar han vil lede de sidstes Navn af det Celtiske Ord Dur.

Spener (51) bifalder Etymologien af Guden Thor, og troer, at mange Folk have slaget sig i Forbund sammen med Thüringer; Viser og, at Duces have regieret Thüringen under de Franske Konger. Dubos (52) vil, at Disparg er Duysborch tæt ved Löwen, og forsvarer med megen Konst, at fra Thor, Odins Søn, stamme Toringer, Tongrer, Saxer, Suever, Cherusker &c., at Tongri og Thoringi have fra Begyndelsen været eet Folk, hvoraf de første ere blevne kaldte saaledes ved Romernes bløde Udtale, og af Keyseren Augusto førte over Rhinen, og nedsatte i det nu værende Lüttichske, og de sidste derimod blevne boende norden for Elven, indtil de i det 5 Sæculo bredede sig sønder ud, ved hvilken Leilighed det Thüringiske Navn blev igien givet Tongrerne, som man vidste at være af samme Herkomst med dem. Han henfører og det Thüringiske Riges Undergang til Aar 530.

Strahlenberg (53) har vist uret, naar han leder Türingernes Navn fra det Celtiske Ord Durr, og det Tatariske Turr, Turs,

(50) Chron. Zelandiæ p. 104. 115 & 116.
(51) Not. Germ. ant. part. 2. c. 4. p. 429—442.
(52) H. de la Mon. Franç. t. 1. p. 335—349. t. 3. p. 81.
(53) N. u. Ost. Th. v. Europa p. 330.

Türa, som begge betyde en Stad, fordi, siger han, at Turingi sadde stille.

Bünau (54) haver got samlet Historien af de Thuringiske Konger, og anfører P. 852 et Stæd af Radegundis vita hos Surium du 13 Aug. P. 116, at Kong Basinus var Radegundis Forfader, og Fader til Bercharius, som han der kaldes i Stædet for Bertharius, (og følgeligen ogsaa Hermenfridi Fader).

Jordan (55) anseer alerede Ptolemæi Teuriochæmer for Thüringer, og anviser dem Sæde norden for Bohmen.

Den fortreflige Historieskriver Mascov (56) tager meget feil, naar han anseer Theruingi for Thüringer, da det dog er en unægtelig Sandhed, at de første vare Vest-Gother, hvilket han endelig og selv maae tilstaae, men troer at de ere først i det femte Sæculo rykkede fra Dacien ind i de Lande, som man finder at Thüringer have besiddet. Han tviler gandske paa Witichindi Fortælling, og mener, at Amalaberg er bleven gift Aar 500.

Eccard (57) vil, at Thuringi have først boet ved Stür eller Stor-Floden i Stormarn, viser, at der i Thüringen haver været ved Floden Werre en Pagus, kaldet Wirogere, eller Weringere, som i de ældre Tider haver været meget større, end siden; Ligeledes en Pagus Anglegeve paa den venstre Haand af Unstrut, indtil Wipper, og meene, at det er efter Indvaanerne af disse tvende Pagus, at den ofte forhen anførte gamle Lov kal-

(54) Teut. H. Th. 1. p. 839—853.
(55) Orig. Slav. part. 1. p. 183.
(56) Gesch. d. Teut. Th. 2. App. p. 16—27.
(57) Orig. Germ. p. 447. Franc. Orient. t. 1. l. 2. c. 9. p. 25. c. 11. p. 30. c. 16. p. 39. l. 4. c. 12. p. 59. c. 15. p. 61.

des Anglernes og Werinernes, det er Thüringernes, at den er bleven givet i Slutningen af det 5 Sæculo, at disse Angli og Werini have ei noget tilfælles med de østersøiske Angler og Varner, (hvilket jeg dog troer forhen at have viist anderledes med Overeenstemmelsen imellem Lovene, og flere Ting); At Saxerne finge Nordthuringen, da de hiulpe Frankerne til at fuldkaste det Thüringiske Rige; at det dog varede længe, at Thüringen blev udstrakt til Donau, og inden Navnet af Francia Orientalis eller Franconia kunde komme i Brug; Og at ved Procopii Augustus, som indrømmede Thüringerne Land, forstaaes Augustulus, (hvilket dog er tvertimod Procopii Ord, som kalder ham den første Keyser).

Schöttgeri (58) haver skrevet en slet Afhandling om Thüringerne, hvorudi han vil anvise dem Boepæle langt ind i Gallien, og holder for at de først i Slutningen af det 6 og Begyndelsen af det 7 Sæculo have for Frankernes Overmagt begivet sig hen til det nu værende Thüringen. Dog en ubekiendt har got igiendrevet ham. Wachter (59) leder det Thoringiske Navn fra det Celtiske Ord Thor, og det Angel-Saxiske Tor, [illegible] et Bierg, og forklarer Thuringi at betyde saa meget som Biergboere, (en Forklaring der vilde være meget rimelig, dersom man var vis paa, at de først havde faaet dette Navn i det nu værende Thüringen). Schilter (60) haver ei ilde samlet adskilligt om dem.

Mærkeligt

(58) In Francks Beyträge z. Hist. v. Chur-Sachsen. Th. 6. p. 24 — 35. p. 36 — 51.

(59) Gloss. coll. 1684 & 1685. v. Thor, mons.

(60) Ant. Teut. t. 3. v. Dor p. 234.

Mærkeligt er det, at i den gamle Anglisfe og Werinisfe Lov (61) inddeles Folket i tre Slags, Adelige, Adalingi, Frie og Trælle, forordnes Benægtelses-Eed med tolv i Beskyldning af Mord paa nogen af de tvende første, eller og Eenekamp, at ingen Dotter maatte arve, saa længe Søn var til, men om ei Søn var til, da skulde hun dog kun have Løsøre og Trælle, men Jorden tilhøre den Mand, som var hende nærmest beslægtet paa Faders Side, at Hævnen for Manddrab tilhørte de nærmest beslægtede, at Dotter fik efter Moder kun Spolia colli (gerade), at Faderens Slægt kun tog Arv til i femte Grad, og dersom den feylede, da fik Dotteren baade efter Fader og Moder den hele Arv, og kom da Arven fra Lantzen (Sværdet) til Rokken (Spinde Siden), at Jernbyrd skulde bruges i det Tilfælde, naar ingen vilde indfinde sig for at bevise ved Eenekamp den Qvindes Uskyldighed, der var sigtet for at have dræbt sin Mand. Reyher (62) bifalder og Etymologien af den Gud Thor, og mener at Thuringi ere komne fra Sverrige, og anfører en Romersk Sølv-Mønt af Domitiano, for at vise hvor tiligen Thuringi og Romere have været bekiendte med hinanden; Da dog Thuringi ere først gandske vist en Stund efter, og maaskee noget længe, saafremt Teuriochæmæ hos Ptolemæum ei ere dem, komne til Thüringen, som i de ældre Tider haver efter al Anseende tilhørt Catterne.

Indsigtsfulde Læsere have vel ved Igiennemlæsningen af dette Værk selv mærket, hvor ofte eet og det samme Folk har snart

 været

(61) Ap. Lind. p. 482. Tit. 1. l. 1 — 4. Tit. 6. l. 1. 5. 6. 8. Tit. 14.

(62) Monum. Landgr. Thuringiæ in Thuringia Sacra p. 926.

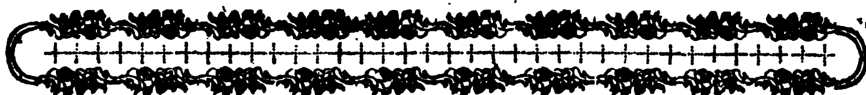

været meget udbredet, saa at det haver befattet mange andre i sig, snart igien meget indskrænket, at alle Folk af eet Navn have derfor ei altid staaet under een Regiering, at de ofte have delet sig i mindre Hobe, som hver for sig have havt deres Regiering, ja fort Krige sammen, at de ofte ere blevne uddrevne af andre, men have og undertiden forladt deres Lande, fordi de ei kunde ernære dem, hvilket kom oftere af maadelig Agerdyrkning og Mangel paa Konster, end af for stor Folkemængde, og undertiden af Begiærlighed efter Ære og Rigdom, saa og den Vandre-Lyst der var kommet over dem. Alt dette haver Bünau (63) fortreflig undersøgt og udført, og til ham vil jeg have Læserne henviste, thi jeg skiøtter ei om at afskrive, hvad som forhen er vel giort.

(63) Teutsche Reichs-Hist. t. 4. p. 293 — 317.

Tidsregning

Tidsregning
over
de fornemste Tildragelser, som anføres i de 5 første Tomer af denne Danske Historie, og hvorved ei Aarstal i Bredden anføres i bemældte Tomer.

De Historiske Sandheder er trykte med denne Stiil; De Historiske Rimeligheder med denne, og de Historiske Giætninger med denne Stiil.

	Efter Usserii Fra Verdens Skabelse.	Chronologia. For Christi Fødsel.
Syndfloden var almindelig, og skeede t. 1. p. 828. T. 2. p. 114.	1656	2348
Arken blev staaende paa Ararat Bierg i Armenien t. 1, p. 12 — 14.		
Gomer fød t. 1. p. 55.	1657	2347
Arphachsad, Sems Søn fødes t. 1. p. 28.	1658	2346
Magog fød t. 1. Tab. 2.	1659	2345
Chus fød t. 1. p. 55. Elam fød t. 1. Tab. 2.	1660	2344
Madai fød t. 1. Tab. 2.	1661	2343
Assur og Mizraim fødde t. 1. Tab. 2.	1662	2342
Javan fød t. 1. Tab. 2.	1663	2341
Phut og Lud fødde t. 1. Tab. 2.	1664	2340
Thubal fød ibid.	1665	2339
Aram og Canaan fødde ibid.	1666	2338
Mesech fød ibid.	1667	2337

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsel.
Thiras fød ib.	1669	2335
Ascenas fød ib.	1692	2312
Salah, Arphachsads Søn, fødes t. 1. p. 28.	1693	2311
Riphath fød t. 1. Tab. 2.	1694	2310
Thogorma fød ib.	1696	2308
Elisa fød ib.	1698	2306
Tarsis fød ib.	1700	2304
Kithim fød ib.	1702	2302
Dodanim fød ib.	1704	2300
Nimrod fød ib.	1705	2299
Eber, Salahs Søn fødes t. 1. p. 28.	1723	2281
Phaleg, Ebers Søn fødes t. 1. p. 28.	1757	2247
Da skeede ved Babel Menneskernes Adspredelse, t. 1. p. 29—32. 14—18. Tab. 2. p. 113.	1757	2247
Derfra udbredede de sig som fra en Middelpunct rundt om 6 Grader eller 90 Tydske Mile imod hver Kant i en Tid af 101 Aar, og det saaledes bestandig, indtil den hele Jord var bebygget, dog giorde Floder, Bierge nogen Forandring herudi, Udbredelsen er og gaaet dobbelt saa fort for sig i de Lande, som ligge imellem Asia og America t. 1. p. 51—54. 57. t. 2. p. 125.		
Nimrod, første Konge, og det i Babel, bygde Ninive, omtrent t. 1. p. 73.	1758	2246
Assur og hans Folk, kaldte Assyrier, adskilte sig fra de andre ved Babel, omtrent t. 1. p. 108.	1758	2246
Den lærde Michaelis mener Geogr. hebr. p. 1—5, at ved de Navne Mizraim, Lud &c. forstaaes et just		

Personer,

	Fra V. Sk.	f. C. Fødsel.
Personer, men Folk, en Meening, som for mig og min Hypothese er det samme, og som jeg alerede t. 1. p. 71 og 104 haver havt i Sigte, men ei videre udført. Men imidlertid da det dog ei kan nægtes, at Folk ere opkaldte efter Israel, Juda, Edom, Moab, Ammon &c., saa seer jeg ingen Grund at nægte Mizraim, Lud &c. at have være Stamfædres Navne, heldst da Skriften dog ei utydelig siger det.		
Reu, Phalegs Søn fød t. 1. Tab. 2.	1787	2217
Chusistan i Persien faaet første Indvaanere ved Chus omtrent t. 1. p. 72. Tab. 1 og 3. Assyrien Indvaanere ved Assur, omtrent t. 1. p. 109. Tab. 1, 2 og 3.	1800	2204
Arabien ligeledes ved Chus, omtrent t. 1. p. 72. Tab. 1 og 3.	1800	2204
Aram Naharaim ɔ: Mesopotamien faaet første Indvaanere ved Aram omtrent t. 1. p. 74. Tab. 1 og 2.	1810	2194
Menes, formodentlig Misraim, stifter efter Usserium det Ægyptiske Rige, omtrent t. 1. p. 132, men da Ægypten endda ikke var rimelig viis beboet paa den Tid, saa maae dette indskrænkes til den Colonie, hvorved Ægypten siden blev beboet	1816	2188
Sarug, Reus Søn fød t. 1. Tab. 2.	1819	2185
Assyrien kaldet efter Assur omtrent t. 1. p. 74. Tab. 1 og 3.	1820	2184
Elymais faaet første Indvaanere ved Elam, omtrent t. 1. p. 73. Tab. 1 og 3.	1830	2174
Nachor, Reus Søn, fød t. 1. Tab. 2.	1849	2155

Medien

	Fra V. St.	f. C. Fødsl.
Medien faaet første Indvaanere ved Madai, omtrent t. 1. p. 75. Tab. 1 og 3.	1850	2154
Syrien faaet første Indvaanere ved Aram omtrent t. 1. p. 74. Tab. 1 og 3.	1858	2146
Thare, Nachors Søn, fød t. 1. Tab. 2.	1878	2126
Canaan faaet første Indvaanere ved Canaan omtrent t. 1. p. 73. Tab. 1 og 3.	1900	2104
Thubal og Mesech stifte Tibarenos, og Moschos og Mosynæces, omtrent t. 1. p. 181. Tab. 1. 3.	1900	2104
Fra Thubal eller og Mesech stamme Massageter, Sacer, Mantcheoux, Tanguraner, Mexicaner, Brasilianer t. 1. p. 185. Tab. 4. b. p. 200.		
Fra Mesech eller og Thubal stamme Issedoner, Finner, Huner, Tyrker, Mungaler, Calmucker t. 1. p. 185 og 190. Tab. 4. b.		
Ægialeus stifter Riget i Sicyon t. 1. p. 5. t. 2. p. 126.	1915	2089
Scythien faaet første Indvaanere ved Magog omtrent t. 1. p. 74 og 75. og 147. Tab. 1 og 3. Men da har Landet enten ved Araxes eller ved Wolga hedet Scythien t. 1. p. 150, som siden blev forflyttet til Landene mellem Donau og Tanais p. 148.	1950	2054
Natolien omtrent paa samme Tid, nemlig Riphaths Afkom i Paphlagonien, Thogarmæ i Cappadocien, Javans i Cilicien, og Thiræ midt imellem, saa og Ascenaz's, der siden trak sig deels nord paa mellem den sorte Søe, og det Caspiske Hav, og deels til Phry-		

gien

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsel.
gien t. 1. p. 141. 143. 144. 170. Tab. 1 og 3. T. 3. p. 262.	1950	2054
Aegypten faaer første Indvaanere, og det ved Mizraim omtrent t. 1. p. 71. Tab. 1 og 3.	1959	2045
Nachor død t. 1. Tab. 2.	1997	2007
Ethiopien faaet første Indvaanere ved Chus omtrent t. 1. p. 72. Tab. 1 og 3.	2000	2004
Phrygien beboet formodentlig ved Ascenaz, Gomers Søn, omtrent t. 1. p. 141. Tab. 1 og 3.	2000	2004
Noe død t. 1. Tab. 2.	2006	1998
Abraham fød t. 1. Tab. 2.	2008	1996
Thracien beboet ved Thiræ Afkom, omtrent p. 228. Tab. 1 og 3.	2010	1994
Reu død t. 1. Tab. 2.	2026	1978
Celters, Tydskes og de Nordiskes Stamfædre boe endda sammen i lille Asien, og ere allerede forfaldne til Afguderie T. 3. p. 140.		
Cimmerierne komme ind i deres Land ved Bosporus og Mæotis. Stamme fra Ascenaz, Gomers Søn, t. 1. p. 140. 329. 339. 348. Tab. 1. 3 og 4. t. 2. p. 132.	2040	1964
Sarug død t. 1. Tab. 2.	2049	1955
Chaldæa eller Chasdim bekiendt længe før Thare døde, omtrent t. 1. Tab. 2. p. 116—118.	2050	1954
Macedonien faaet første Indvaanere ved Cethim, Javans Søn, omtrent t. 1. p. 75. og Tab. 1 og 3.	2050	1954
Indien faaet de første Indvaanere formodentlig ved Ar-		

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsel.
phachsad og Elam, omtrent t. 1. p. 104 — 107. Tab. 1. 3 og 6.	2050	1954
Nubien faaet første Indvaanere, formodentlig ved Ludim, Mizraims Søn, omtrent t. 1. p. 132. Tab. 1 og 3.	2060	1944
De nordlige Dele af Mogols Land faaet første Indvaanere maaskee ved Phut, omtrent t. 1. p. 137. Tab. 3 og 6.	2070	1934
Syd Rusland faaet de første Indvaanere, deels af Gomers Slægt, eller de Nordiske, deels af Mesechs, eller Issedonernes og Finnernes, deels af Magogs, eller Scythernes og Slavernes t. 1. Tab. 1 og 3, omtrent	2070	1934
Thare død . 1. Tab. 2.	2083	1921
Ismael, de nordlige Arabers Stamfader fødes t. 1. p. 126.	2094	1910
Gomer død t. 1. Tab. 2. De Nordiskes Stamfader t. 2. p. 121, 261.	2095	1909
Arphachsad død ib.	2096	1908
Magog død t. 1. Tab. 2.	2097	1907
Elam og Chus døde ib. Phaleg død ib.	2098	1906
Madai død ib.	2099	1905
Assur og Mizraim døde ib.	2100	1904
Javan død ib.	2101	1903
Lud og Phut døde ib.	2102	1902
Thubal død ib.	2103	1901
Aram og Canaan døde ib.	2104	1900
Mesech død ib.	2105	1899

Thiras

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsel.
Thiras død ib.	2107	1897
Sydlige Dele af Polen omtrent faaet de første Indvaanere af Slavisk, Finsk og nogle af Celtisk eller Thracisk Æt t. 1. Tab. 1 og 3.	2110	1894
Ascenas død t. 2. Tab. 2.	2125	1879
Salah død t. 1. Tab. 2.	2126	1878
Riphath død t. 1. Tab. 2.	2127	1877
Thogorma død ib.	2129	1875
Elisa død ib.	2131	1873
Tharsis død ib.	2133	1871
Kithim død ib.	2135	1869
Dodanim død ib.	2137	1867
Nimrod død t. 1. Tab. 2.	2138	1866
Inachus stifter Riget i Argos t. 1. p. 5.	2148	1856
Grækenland beboet til dets yderste Spidse ved Javans Afkom, omtrent til t. 1. p. 75 og 165—168. Tab. 1 og 3.	2150	1854
Æolier, og de af Elis stamme fra Elisa, Javans Søn t. 1. p. 169.		
Arcadier, Cretenser maaskee ogsaa p. 169 og 170.		
Cilicier, Isaurer, Pamphylier, Lycier, Carier og Leleger stamme fra Tharsis, Javans Søn t. 1. p. 172.		
Macedonier og Pelasger stamme fra Cethim, Javans Søn, og Pelasger giorde store Søe-Reyser, og satte sig ned i Macedonien og Italien t. 1. p. 173. Dorier stamme fra dem, og vare Pelasger, eller og tvertimod Hellenes, de rette Grækere, Jonier og Attici p. 173—175.		

	Fra V. St.	F. C. Fødsl.
Indvaanerne af Epiro, og Hellenes, ɔ: Jonier, eller og Dorier, der maaskee have været de rette Hellenes eller Græker, eller og maaskee Pelasger, stamme fra Dodanim t. 1. p. 177.		
Japhet død t. 1. p. 54.	2156	1848
Sem død t. 1. Tab. 2.	2158	1846
Cham død t. 1. p. 54.	2160	1844
Illyrien faaet de første Indvaanere af Thiræ Afkom, omtrent t. 1. p. 259. Tab. 4. b.	2160	1844
Abraham død t. 1. Tab. 2.	2183	1821
Eber død t. 1. Tab. 2.	2187	1817
Italien faaet de første Indvaanere til lands, maaskee ved Thiræ Afkom, omtrent t. 1. p. 173. Tab. 1. 3. b. 4.	2200	1804
Ogygis eller den Samothraciske Flod indfalder, omtrent t. 1. p. 168.	2208	1796
Ismael døer t. 1. p. 126.	2231	1773
Rusland beboet lige til Østersøen, hvor nu Petersborg og Riga ligge, t. 1. Tab. 1. 3. b. t. 2. p. 132 omtrent	2260	1744
Indvaanerne i Nord-Rusland af samme Folkefærd som de Nordiske t. 2. p. 21.		
De nordlige Dele af Pohlen og Preussen faaet de første Indvaanere af Tydsk Æt omtrent t. 1. Tab. 1. og Tab. 3. b.	2270	1734
Indtil den Tid vare de Tydske og Nordiske af een Folkefærd, men da skilte de sig ad ved Duna; De Nordiske ginge nord paa, men de Tydske vester paa, og		

begge

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsel.
begge fulgte Østersøen T. 2. p. 22 og 23. 132. begges almindelige Navn var Joter T. 3. p. 83. T. 4. p. 1 — 6.		
Da have de Tydske og Nordiske alerede dyrket Odin, T. 3. p. 82, og derved forstaaet Solen.		
Den sydlige Deel af det saa kaldte Mogols Rige beboet indtil Ganges formodentlig ved Elams Afkom, omtrent til t. 1. p. 106. Tab. 1. 3 a, og 3 b.	2312	1692
Indien paa denne Side af Ganges gandske beboet formodentlig ved Arphachsads Afkom, omtrent til t. 1. p. 104.	2350	1654
Sverrig faaet de første Indvaanere, over Alands Havet, omtrent t. 1. Tab. 1 og 3. b. T. 2. p. 18.	2360	1644
Tydskland ligeledes de første Indvaanere t. 1. Tab. 1 og 3. b. omtrent	2360	1644
Italien gandske beboet omtrent til t. 1. p. 173. Tab 3. b.	2363	1641
Gandske Sverrige beboet omtrent til t 1. Tab. 3. b.	2460	1544
Gallien faaet de første Indvaanere fra Syd-Tydskland, Schweitz og Italien af t. 1. Tab. 3. b. omtrent	2460	1544
Norge faaet de første Indvaanere fra Sverrige t. 1. Tab. 1 og 3. b. omtrent	2470	1534
Spanien faaet de første Indvaanere fra Gallien, maaskee og fra Africa t. 1. Tab. 3. b. omtrent.	2490	1514
Scytherne forjages af Massageter, og forjage igien Cimmerierne, og nedsætte sig i deres Stæd ved Borysthenes eller Nieper t. 1. p. 149 og 150.	2494	1510
Gandske Danmark beboet, deels fra Sverrige, nemlig		

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsel.
Skaane og Øerne, deels fra Tydskland, nemlig Jylland t. 1. Tab. 1 og 3. b. omtrent	2500	1504
Tydskland faaet de første Indvaanere efter en anden Regning, omtrent T. 2. p. 133.	2557	1447
China faaet de første Beboere, omtrent, t. 1. Tab. 3.	2560	1444
Gandske Tydskland beboet, omtrent t. 1. Tab. 1 og 3. b.	2560	1444
Gandske Gallien beboet, omtrent t. 1. Tab. 3. b.	2600	1404
De første Indvaanere i Britannien fra Gallien, omtrent t. 1. Tab. 3. b.	2610	1394
Sverrig efter en anden Regning faaet de første Indvaanere i Upland. T. 2. p. 133.	2622	1382
Gandske Spanien beboet, til Gallicien, omtrent t. 1. Tab. 3. b.	2640	1364
Tydske Folk bebygge efter en anden Regning først Holsteen T. 2. p. 134.	2677	1327
Norge faaet efter en anden Regning de første Invaanere T. 2. p. 133.	2687	1317
Den Deel af Spanien fra Gallicien til Gallien beboet af egentlige Iberer, og af Celter, omtrent t. 1. Tab. 3. b.	2700	1304
Skaane faaet efter en anden Regning de første Indvaanere T. 2. p. 133.	2727	1277
Den hele Cimbriske Chersonesus efter en anden Regning bebygget af Tydske under Navn af Joter. T. 2. p. 134. T. 4. p. 3. 16. 26. 34. 356.	2737	1267
Indien paa hiin Side Ganges gandske beboet formodentlig ved Elams Afkom, omtrent til t. 1. p. 107. Tab. 3. b. og Tab. 6.	2767	1237

	Fra V. Sk.	f. C. Fødsel.
Gandske Britannien og Irland beboede, omtrent t. 1. Tab. 3. b.	2767	1237
Gandske Norge beboet, deels fra Sverrige, og deels fra Finland og Lapland ved Finner, omtrent til t. 1. Tab. 1 og 3. b.	2800	1204
Sarmater, en Green af Scyther opkomme, og boe østen for Mæotis, omtrent t. 1. p. 151. Tab. 4. b.	2820	1184
Gandske Norge beboet efter en anden Regning T. 2. p. 133.	2837	1167
Jonierne gaae fra Attica over til Asien t. 1. p. 166.	2926	1078
Den ældste Odin regierer i Asgard ved Tanais over Aserne T. 3. p. 81. omtrent	3000	1004
Norden har alerede været beboet i Homeri Tid, thi han nævner Bernsteen, som fra de ældste Tider er udi Mængde alene bleven fundet i Preussen. T. 2. p. 8	3204	800
Cimmerierne fordrives af Scytherne, og falde ind i Asien, omtrent t. 1. p. 331.	3354	650
Nogle flye da Nord efter, og bringe det Cimmeriske eller Cimbriske Navn ind i Jylland, men giøre ellers ingen synderlig Forandring, ved det de vare af samme Folkefærd, som Indvaanerne. T. 2. p. 212. 213.		
Cyrus dræbes af Massageterne, som da boede ved Oxum. t. 1. p. 108 og 194.	3477	527
Darius gaaer over Donau, og bekriger Scytherne t. 1. p. 149.	3494	510
Da boede Budiner ɔ: Alaner alerede mellem Donau og		

Dnieper,

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsel.
Dnieper, og ved Tanais T. 2. p. 35. Af vore Nordiske Skribenter kaldes de Vaner, og vare Græker blandede iblant dem. ib.		
Den mellemste Odin, som regierede over Aserne, flytter fra Tanais til Østersøen ved Duna, og anlegger det nye Asgard, gaaer over til Scandinavien, bekriger Joterne, og indfører det Gothiske Navn, hvilket er giort af det Jotiske, saavel der som ved Østersøen, hvor dog Jstævonerne regnedes kun til dem. T. 3. p. 83. 152. T. 4. p. 6—9. 15. 34. omtrent	3500	504
Og ved ham opkomme de Svenske og Norske Navne og Riger, som skal bevises i den 6 Tome, men da forstodes Upland alene ved Sverrige, og Trondelaget alene ved Norge.		
Norden ɔ: Danmark, Norge og Sverrige har allerede været beboet i Herodoti Tid, thi Phoenicierne hentede da Bernsteen fra Preussen. T. 2. p. 5 og 6. 148.	3574	430
Budiner, de samme som Alaner, boede i Herodoti Tid mellem Donau og Dnieper, og ved Tanais T. 2. p. 35.	3574	430
Udi Pytheæ Tid boede allerede Guttones ɔ: Gother i Preussen. T. 2. p. 9.	3684	320
Pytheas var selv paa Thule ɔ: Norge. T. 2. p. 148.		
Det Cimbriske Navn allerede bekiendt paa den Jydske Halvøe. T. 2. p. 196—202. 206.	3704	300

Et

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsel.
Et vist særdeles Folk der kaldtes Cimbrer. ib. p. 205. 209. 210.		
Cimbrer og Joter i Grunden eet Navn, betydende høye og store Folk, og var det sidste et almindeligt Navn for alle dem, der boede om Østersøen, da det første derimod blev som et almindeligt kun tillagt den udvandrende Hob af Romerne. T. 2. p. 198.		
En stærk Vandflod nøder Cimbrer til at vandre ud. T. 2. p. 215. 235—242. 249. 282. omtrent.	3704	300
Cimbrer og Teutoner fra den Jydske Halvøe vare Tydske. T. 2. p. 214—220.	3674	330
Friser vandrede med dem. T. 2. p. 215.		
Teutoner, hvoraf de Tydske have faaet Navn, vandre med dem. T. 2. p. 251.		
De beboede Holsteen, Lauenborg og Meklenborg ib. p. 252—258. 263.		
Ambroses vandrede og med, og ere egentligen Saxernes Stamfædre. ib. p. 268—271.		
Harudes, Charudes af Han-Syssel i Jylland vandre med dem T. 2. p. 281.		
Suevíske Folk fulgte med dem T. 2. p. 285.		
Cimbrer ere iblant de Gallier, som falde ind i Grækenland og Asien. T. 2. p. 245—250.	3725	229
Nordiske Joter gaae over til Jylland fra de Danske Øer, og maaskee fra Scandinavien, beboe det, og blande sig med de faae tilbage blevne Indvaanere. T. 2. p. 217. T. 4. p. 3. 16. t. 5. p. 2. omtrent	3750	254

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsel.
Landet fra Weixelen og til den Finske Bugt kaldes Reid Gotaland, og Jylland undertiden ligeledes, hvilket sidste Land dog uegentligen kaldtes saa, da det rettere hedte Jotland. T. 4. p. 17. 18.		
Angler gaae fra det Brunsvigske til Slesvig og Wagerland, og besætte det, fordi det laae meest øde ved Cimbrers og Teutoners Bortgang. T. 4. p. 16.		
Da boede alerede, om ei forhen, Danske i Skaane, som skal bevises i den 6 Tome.		
America faaet de første Beboere til Lands fra Asien og mellemliggende Lande af, omtrent. t. 1. Tab. 3.	3800	204
Cimbrer og Teutoner gaae over Rhinen. T. 2. p. 295.		
Og lade Advatici efter sig. ib. p. 296.		
Juthungi stamme og fra Cimbrerne. T. 5. p. 114.		
Marius overvinder Cimbrerne. T. 2. p. 300. 301. 311.	3903	101
Den Scythiske Stat ødelegges ved den Pontiske Konge Mithridatem, og ved Geter, maaskee og da ved Sarmater, hvilke sidste satte sig ned igien i deres Land, t. 1. p. 161. De overb[illegible]e Scyther flyede da formodentligen nord efter, og førte da maaskee Scythiske Ord ind i Finsk og Vendisk, omtrent .	3904	100
Den sidste Odin fødes T. 3. p. 85. omtrent .	3899	105
Roxolani ɔ: Alani ved Grændsen, og uden Tvil ægte Alaner, boe imellem Don og Dnieper, og stride med Mithridate. T. 2. p. 24. 36. . .	3904	100
Angli boe endda efter en anden Formodning i Neder-Saxen, mellem Weser, Elven og Aller, og de Hartziske Bierge, omtrent T. 5. p. 3. .	3904	100

Odin

	Fra V. Sk.	E. C. Fødsel.
Odin flyer nord efter af Frygt for Romerne, omtrent T. 2. p. 60. 61. T. 3. p. 85. 89.	3940	64
Han gaaer fra Duna til Skibs til Norden. T. 3. p. 105.		
Suevi boede alerede rundt om i Tydskland. T. 5. p. 72—76.	3947	57
Langobarder vare Tydske Joter, boede i Vendsyssel, og synes at være blevne udjagede af de Nordiske Joter. T. 4. p. 538. omtrent	3954	50
Friser boe alerede ved Vester-Havet. T. 5. p. 50.	3996	8
Roxolani og Alani strakte sig i Strabonis Tid, ja endnu i det 3 Sæculo til Smolensko, og Dniepers Udspring. T. 2. p. 24. 29. 36.		Efter Christi Fødsel.
Gotherne spille nu fuldkommen Mester i Norden over Joterne, hvorfore og Norden kaldes efter dem Gotland. T. 4. p. 18.		1
Langobarder boe paa begge Sider af Elven, omtrent i det Lüneborgske og Lauenborgske. T. 4. p. 566.		
Roxolani falde efter Neronis Død ind i Moesien. T. 2. p. 27.		69
Gotherne gaae ud fra Norden, under Berigs Anførsel, og foreene sig med deres Landsmænd, de Tydske Gother, omtrent T. 4. p. 38. 50. 378. 402.		70
Alani boe østen for Pontus, og findes fra den Tid af stedse der, lige indtil vore Tider, og falde under Vespasiano ind i Medien. t. 2. p. 27. 45. 57. omtrent		75
Deres store Magt giorde, at mange Folk da og siden, som endog vare af anden Folkefærd, regnedes til dem. T. 2. p. 28. 29. 32. 38. 47. 51-53. 55. De vare		

	E. C. Fødsel.
af samme Folkefærd som vore Nordiske Folk. T. 2. p. 33—35. 37. 39. 58.	
De kaldte sig selv Aser, hvilket dog synes fornemmeligst at bør forstaaes om den Stamme, som kaldtes Abasger, eller Abcasser. T. 2. p. 58—79. 83.	
Nogle af Gotherne kaldes Gepider. T. 4. p. 401 og 402.	
Hirri og Scyri Gothiske Folk, boe i Lifland. p. 455 og 458. omtrent	77
Gotherne undertvinge Rugierne, T. 4. p. 42. 500., som beboede For-Pommern. omtrent	80
Reudingi ɔ: Thoringi, boe i det Meklenborgske. T. 5. p. 120.	100
Angli boe i det Slesvigske T. 5. p. 4. 5. . .	100
Heruli boe i Halland, og udjages af de Danske, og nedsætte sig derpaa i Meklenborg. T. 4. p. 423—426. 452. omtrent	100
Gotherne undertvinge Vandalerne. T. 4. p. 43. 500., som beboede Bag-Pommern. omtrent . .	100
Udi Taciti Tid boede Finner omtrent i Litthauen. T. 2. p. 13.	100
Da boede endnu Nordiske i Stor-Hertugdommet Finland, og Lapper og Finner alerede i Lapland og Finmarken. T. 2. p. 16—18.	
Apsilier, som vare beslægtede med vore Nordiske, nævnes. T. 2. p. 110. omtrent.	110
De Nordiske og Tydske Gother, samt Sciri og Hirri drage ud sammen. T. 4. p. 41.	
Thuringi nedsatte sig i det nu værende Thüringen, T. 5. p. 121—123. omtrent.	130
Arrianus nævner alerede Abasger og Apsilier. T. 2. p. 51.	137
Saxer, Teutonernes Afkom, nævnes, og boede da i Stormarn og	

Ditmars-

	E. C. Fødsl.
Ditmarschen, og maaskee vester i det Slesvigske. T. 2. p. 258. 271. 276. omtrent	140
Finske Folk begyndte at drage nord efter, og at nedsætte sig ved Østersøen, T. 2. p. 14 og 15. omtrent	150
Racalani ɔ: Alani ved Rha, det er Wolga, nævnes af Ptolemæo. T. 2. p. 29.	150
Rhoxolani forestilte endda en Stat under Marco Aurelio, og boede oven for Dacien. T. 2. p. 31.	170
Gother nedsætte sig iblant Alaner, T. 2. p. 56, og blive meget stærke ved at foreene sig med disse deres Frænder. T. 2. p. 68. omtrent.	200
De Cimbrer som boede i det Bremiske, faae Navn af Franker, omtrent. T. 2. p. 222. 223. 231. 232. 233.	200
Gotherne komme under Filimer til Tanais. T. 4. p. 45—52. omtrent.	200
Alemanni nævnes. T. 5. p. 88, og opkomme først ved Mainen.	211
Danske blande sig under den Saxiske Odins Anførsel med Anglerne, og indføre Odins Gudstieneste iblant dem, omtrent T. 2. p. 220. 274. T. 3. p. 113. t. 5. p. 3.	250
Frankerne nævnes første gang. T. 2. p. 222.	252
Frankerne boe i Groningen, Ost-Friesland ꝛc., T. 2. p. 224 omtrent	280
Juthungi blive bekiendte, omtrent. T. 5. p. 116.	295
Abasger, et Alanisk Folk, og maaskee de rette Aser, nævnes under Diocletiano, omtrent T. 2. p. 48. 49.	300
Frankerne boe i Batavien ɔ: Betau, omtrent. T. 2. p. 224.	300
Frankerne røve til Søes, og bestaae alerede af adskillige Folk. T. 2. p. 223. omtrent	310

	E. C. Fødsel.
Man begynder at regne Alaner til Gother, omtrent. T. 2. p. 31 —33. 41. 42—44.	330
Saxerne nedsætte sig i det Bremiske. T. 2. p. 277. T. 3. p. 202. t. 5. p. 122. omtrent.	350
Suevi beboe alerede Schwaben. T. 5. p. 80. omtrent.	350
De kaldtes og da Alemanni. T. 5. p. 89.	
De Saliske Franker nedsætte sig i Toxandria i Brabant. Til Franker regnedes da Salier, Chamaver, Attuarier, omtrent. T. 2. p. 225.	355
Rhoxolani vare endda et Folk, og stode under den Ost-Gothiske Konge Ermanarico, men bleve da undertvungne af Hunnerne, og deres Navn efterhaanden udslettet. T. 2. p. 40. 41.	370
Angrivarii, Bructeri, Chamavi, Cherusci, Fosi, regnes til Saxerne, som da beboe den største Deel af den Westphalske Kreds, og endeel af Neder-Saxen. T. 2. p. 278.	390
Landet ved Donaus Udløb kaldes Alania. T. 2. p.	400
Franker beboe Syd-Deelen af de 7 forenede Nederlandske Landskaber, og endeel af den Westphalske Kreds, omtrent T. 2. p. 226.	400
Angler, Saxer og Jyder gaae første gang til Britannien. T. 5. p. 9—27.	449
Thuringi udbrede sig til Donau, omtrent. T. 5. p. 123.	450
Alaner nedsætte sig sønden for Donau, omtrent. T. 2. p. 42. i det nu værende Bulgarie.	455
Frankerne undertvinge Alemaner, som besadde Schwaben, Hessen, det Maynziske og endeel af Pfaltz, samt Elsaß. T. 2. p. 228.	496
Danske besætte Jylland og Angeln, omtrent. t. 5. p. 3.	500
Slaver begynde at udbrede sig i Semnoners og Hermundurers Lande, omtrent. T. 5. p. 73.	500

Franker

	Æ. C. Fødsel.
Franker og Saxer undertvinge Thuringer, hvortil da regnedes det Land, som siden blev kaldet Frankenland, nu den Frankiske Kreds, omtrent. T. 5. p. 127—131. T. 2. p. 228.	535
Apsilier vare et Alanisk og Abasgisk Folk. T. 2. p. 47. 49. 110.	550
Og Misimianer et Apsilisk Folk. ib.	
Slaver have aldeles besat Semnoners og Hermundurers Lande, omtrent. T. 5. p. 73.	600
Friserne strække sig allerede til Elven. T. 5. p. 54 og 55.	690
Abasger vare et Alanisk Folk. T. 2. p. 48. 53.	705
Alaner undertvinges, og ødelegges næsten af Mungaler, omtrent. T. 2. p. 54. 55. 76.	1230
Abeasser forsvare sig endda imod Mungaler. T. 2. p. 55. 76.	1305
Alani boe endda ved Mæotis, og Gothia ligger lige over for Crim. T. 2. p. 56. 76.	1436
Gother boe endda i Crim. T. 2. p. 98. omtrent.	1550
Alaner og Abeasser boe endda paa Caucaso. T. 2. p. 57. omtrent.	1650

Register

over

de mærkværdige Ting og Navne i dette Værk,

bestaaende af 5 Deele, nemlig:

I. Om Folkenes Oprindelse i Almindelighed.
II. Om de Nordiske Folkes ældste Oprindelse.
III. Om Odin og den hedenske Gudelære og Gudstieneste i Norden.
IV. Om de fra Norden udvandrede Folk, 1ste Bind.
V. Om de fra Norden udvandrede Folk, 2det Bind.

De romerske Tal i Registeret henvise til hver Deel i sær efter ovenstaaende Orden; de andre til Pagina.

A.

 flæng

Vare

Bar-

Boji,

Brage-

C.

Cajaner,

II.

Christen-

Cimbriske

D.

tilbøye-

F.

Finland,

Eccards

Froger,

Gand-

Aubodæ

Giadde-

Goar,

Gude-

Gunther,

H.

Hammer,

Herser,

Hierony-

Horis-

Jern-

Jölkö-

L.

Len-

M.

Nye

Mand-

N.

Natu-

Neben-

Øll

Phethrusim,

Pille-

S.

Saba-

Sata-

Scara,

Sexter,

Severus,

Sicyon,

Skirbru-

Angribes

Det

Deres

Synd-

De

Þ.

U.

V.

Val-

af

Verebros,

Gud

Ægis

Ø.

Trykfeyl:

Pag. 8. Lin. 3. Stamme-Sprog	samme Sprog
Pag. 11. Lin. 18. Angelen	Angeln
Pag. 27. Not. 34. Ogyz	Ogyg
Pag. 43. Lin. 5. Schwanensheim	Schavensheim
Pag. 51. Lin. 4. Rytterie gik	Rytteriet
Pag. 59. Lin. 3. den	en
Pag. 70. Lin. 10. Vie	Vil
Pag. 80. Lin. 7. fri, fra	fri; Fra
Pag. 89. Lin. 1. Forbund	i Forbund

Efterretning for Bogbinderen:

Efter Fortalen sættes Autores Navne, og Indholdet, dernæst de 2de Land-Karter.

